

PÉCSI SZEMLE

várostörténeti folyóirat

ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ!

(Tutó niká = E jelben győzz!)

Krisztus-monogram a Kr. u. IV. századból

(Pécs, Szent István tér, Péter–Pál sírkamra, 2000.)

2007.

tavas

2005. október 19-én Bozóki András hivatalosan is bejelentette: a Magyar Köztársaság kormánya a nemzetközi szakmai zsűri döntése alapján Pécs-et jelölte a 2010-es Európa Kulturális Fővárosa címre.

TISZTELT OLVASÓ!

A **Pécsi Szemle** további fennmaradása érdekében
tisztelettel kérjük, hogy
2006. évi adójának 1%-ával szíveskedjék hozzájárulni
a következő számok megjelenéséhez.
Az Adóhivatalhoz benyújtandó „rendelkező nyilatkozathoz”
a következő adatokat szükséges megadni,
majd a lezárt borítékot nevével, címével,
adóazonosító jelével az adóbevalláshoz mellékelni:
PÉCSI SZEMLE VÁROSTÖRTÉNETI ALAPÍTVÁNY
Adószám: 18319138-1-02

PÉCSI SZEMLE VÁROSTÖRTÉNETI ALAPÍTVÁNY 2006. ÉVI KÖZHASZNÚ JELENTÉSE

Az 1998-ban alapított PÉCSI SZEMLE várostörténeti folyóirat a Baranya Megyei Bíróság Pk. 60 053/2001/6. számú végzése alapján alapítványi formában működik. Az Alapítvány kuratóriumának tagjai: elnök: dr. Romváry Ferenc művészettörténész, dr. Gáspár Gabriella egyetemi docens, Staub Ernő középiskolai tanár, Szalay Tamás irodalmi szerkesztő, Szirtes Béla bányamérnök, ny főmérnök. Főszerkesztő dr. Romváry Ferenc, szerkesztők Nagy Imre Gábor főlevéltáros, Síkfői Tamás kamarai titkár és Szalay Tamás. A folyóirat a város társadalom-, tudomány-, egyetem-, építészet-, művészet-, sport- és irodalomtörténetét, nem utolsósorban pedig a város ipartörténetét, egyszerűen helytörténetét népszerű-tudományos formában adja közre. A szerzők között található neves tudósok, akadémikusok, egyetemi tanárok, egyetemi hallgatók, irodalmárok, történészek, szakmérnökök, közgazdászok és érettségizett polgárok.

2006. évi bevétel: Pécs Város Önkormányzata: 500 E; NKA és NCA pályázat: 1200 E; eladás: 709 E; PVV ZRt. 500 E; PannonPower Holding ZRt 500 E; Bányástörténeti Alapítvány 300 E; P-BKIK 200 E; Távfűtő Kft 50 E forint; 1% 70 E; egyéb: 251 E forint. Mindösszesen: 4210 E

2006. évi kiadás: dologi költség és eszköz-kiadás, illetve szerzői tiszteletdíj: 4400 E forint

Tisztelettel:
dr. Romváry Ferenc főszerkesztő,
az Alapítvány kuratóriumának elnöke.

Pécs, 2007. február 15.

BOROS LÁSZLÓ

ADALÉK A PÉCSI DÓM TÉR ÉPÍTÉSTÖRTÉNETÉHEZ

Az Egyháztörténeti Munkaközösség **Fricsy Ádám** főtisztelendő úr szervezésével és irányításával negyedévenként összeült, hogy az időszerű egyháztörténeti, irodalomtörténeti, helytörténeti és művészeti-régészeti kérdésekről tanácskozzon. Az összejövetelek nyilvánosak voltak, így az elhangzott előadások, helyben felvetődő kérdések és válaszok, viták, nemcsak a tagság, hanem az érdeklődők számára is rendkívüli tanulsággal szolgáltak. Az együttlétekből származó szellemi haszon abban is megmutatkozott, hogy számos, ott elhangzott téma hosszabb ideig is foglalkoztatta a hallgatóságot. Fricsy és más kiválóságok halálával vagy elmaradásával oly veszteség érte a Munkaközösséget, hogy kényszerű megszűnéséhez vezetett. Ennek következtében a törzstagok egymással való kapcsolata is jórészt megszakadt, sőt, a kutatás különböző szakterületein az utóbbi időkben újabb eredményeikkel feltűnt kiváló szakemberekkel alkalmuk sincs a személyes találkozásra. E körülmény vezethet ahhoz, hogy közös fórum hiányában, ugyanazon témakörben egymástól független kutatások folyhatnak a részeredmények összevetése és hasznosítása nélkül.

Kikindai András és **Fedeles Tamás** a Pécsi Szemlében Római sírkamra vagy gótikus kápolna? címmel megjelent dolgozatában, a főtéma felszín alatti maradványainak rekonstrukciója mellett egy nagyméretű, eddig közlésre nem került, ismeretlen felhasználású épület alaprajzát is bemutatja.¹ E dolgozatunkban a témakör további eredményes kutatása reményében néhány, talán használható észrevétellel és adattal, legfőképpen kiegészítő céllal, a közvetlen környezetre való kitekintéssel adjuk közre a rejtélyes épület korábban kimutatott nyomait.

Kultikus hagyomány és téralakítás

A pécsi püspökség alapításával kapcsolatban felmerült kérdés, miszerint hol állhatott az első püspök székesegyháza, a mai napig megnyugtató válasz nélkül maradt. A témát tárgyaló különböző vélemények vagy már korábban megdőltek, vagy a hipotézisek talaján maradtak. Bizonyos, hogy a püspökség helyszínének megválasztásában meghatározó szerepe volt a megszakítás nélkül fennmaradt keresztény hagyománynak. Ezen belül is, Közép-Európa legnagyobb összefüggő, késő római-ókeresztény temetőjében elsődleges fontosságú volt az a sírkápolna, amelyben egy szent vagy vértanú nyugodott, akit a többi sírépítményben pihenő egykori polgárok között is megkülönböztetett tisztelet övezett. A sírhelyet a székesegyház altemploma falai között véljük. Erre utal a közelében létesült többi sírépítmény, amelyek helyválasztása e kiemelkedő jelentőségű sírkápolna közelében centrális rendeződést mutat. Ezzel, valamint nem elhanyagolható szempontként az építkezéshez felhasználható, helyben rendelkezésre álló faragott sírkövekkel

¹ Pécsi Szemle 2006 nyár 14–21. p.

magyarázható, mint Sirmium (Szávaszentdemeter) esetében is, hogy a székesegyház miért épült Sopianae temetőjének területén.

Eltételezve a székesegyház korai, szakaszokra osztható építéstörténetének időrendjétől, kétségtelen, hogy a mai Dóm tér létrejöttének és helyzetének meghatározó tényezője maga a székesegyház volt. Ezért főtemplomunk térbeli kiterjedésének gyarapodását, a mai alaprajzi helyzet kialakulását, amennyire a kutatás jelen eredményei lehetővé teszik, szükséges nyomon követnünk.

A székesegyház építkezéseinek kiindulási területe az altemplom középtengelyébe, belső oszlopsorának közére tehető. Valószínű, hogy az építkezés első mozzanatát, a harmadik boltozat alatti, bizonyított, de még feltáratlan sírhely, vagy a barokkizáló tereprendezésekor létesített középső altemplomi lejárát, azaz **Dulánszky Nándor** püspök kriptája helyén állott sírkápolna bővítése jelentette.²

A közép-európai viszonylatban is tágas altemplom legalább két építkezési szakaszát a föléje emelt szentély zárta le. Gosztonyi Gyula, a székesegyház kiépülésének egyes korszakait bemutató rajzsorozata az épület fejlesztését már a 8-9. századtól, mindvégig a bazilika mai alapterületén mutatja be. Ez azért feltűnő, mert e tévedésen alapuló rajzsorozatot Szőnyi vizsgálati eredményei, sőt a saját maga által felvetett építészeti kérdések és ellentmondások ellenére is közölte.³

Az ok-okozati összefüggésekből álló székesegyházi építkezések folyamata megállapítható és bizonyítható, azonban az épület egyes periódusai közötti átmenetek különböző állapotegységei csak nagyjából körvonalazhatók. Mindenesetre az altemplom, az északi tornyok és hajó alapfalainak, köveinek ismeretében nyilvánvaló, hogy az épület nyugati homlokzata a 12. század első felében még tornyok nélkül állt. Vagyis, az egész épület, a tornyok szélességével és a hajó nyugati falának vastagságával, összesen 9,85 m-rel rövidebben zárult. Ez azt is jelentette, hogy a cella trichora a nyugati homlokzattól mintegy 8 méterre szabadon állott.

Az építéstörténet egyes állomásainak, vagyis a székesegyház középkori homlokzati- és szerkezetváltozatainak rögzítésére, időrendjére és a további jelentős kérdéshalmazra az eddigi kutatási eredmények nem adnak cáfolhatatlan feleletet. E válaszra váró kérdések közül kiemelnénk néhányat, amelyek, e helyütt kifejtteni nem kívánt összefüggésekben, a székesegyház méreteinek, következésképpen a Dóm tér alaprajzának alakulását is befolyásolhatták: 1./ Szerkezetében miért tér el a szentélyapszisok alapozása a felmenő falazattól? 2./ A szentélypillérek miért nem egyenes folytatásai az altemplomi pilléreknek? 3./ Mi volt az oka a szentély és a néphajó-pillérek eltérő távolságának, valamint ugyanott az eredeti ablakközök és a pillérállások összehangolatlan ritmusának? 4./ Milyen építményhez tartozott az a tekintélyes észak-dél irányú alapfal, amely a 18. század végén a kórus pilléreinek került elő? 5./ A diadalív pillérkötegehez hasonló nyugati pillérköteg-párnak mi volt a szerepe, ha a tornyokat nem támasztják alá, s külön statikai szerepet sem látnak el? Ugyanitt az utolsó pillérköz miért kisebb a többinél? 6./ Mi az oka annak, hogy a hajó két nyugati falpillére későbbi stílusjegyeket mutatott, mint amely korból a nyugati ka-

² Boros László: Falkutatás a pécsi bazilika altemplomában = Pécsi Szemle 2002 nyár 18. p.

³ Gosztonyi Gyula: A pécsi Szent Péter székesegyház eredete. Pécs, 1939. 56–57. p.

puzat származik? 7./ Van-e ok-okozati összefüggés a cella trichora, az altemplom és a Péter-Pál sírkamra közel azonos padlósíntje között? 8./ Csatlakoztatták-e a 12. században a cella trichora keleti ívöblét a székesegyház déli mellékhajójához? Ha nem, akkor mi volt a szerepe a nyugati homlokzat teherhárító íveinek?

Feltárt és feltáratlan falvonulatok

Henszlmann Imre meg nem nevezett szemtanúkról tett említést, akik egy ismeretlen céllal történt ásás alkalmával, a délkeleti torony előtti területen, oszlopok

A püspöki palota előtt feltárt falmaradvány felülnézetben. Fetter Antal felvétele, 1972.

nyomait fedezték fel.⁴ **Möller István** és **Szőnyi Ottó** a székesegyház vízmentesítési munkálatai alkalmával 1922-ben feltárták a Henszlmann által említett oszloplábazatokat és a püspöki palota keleti falsíkjához illesztett padozati burkolótéglákat, amelyeket Szőnyi térburkolati elemeknek vélt.⁵

1972 tavaszán több munkafázisát volt alkalmunk szemlélni a földmunkának, amelynek során a püspöki palota bejárata közelében, a homlokzattól hét méterre az épület fűtőolaj-tartálya részére mély üreget ástak. A 725x550 cm-es munkagödörben először egy kelet-nyugat irányú, ismeretlen vastagságú terméskőfalazat északi felszíne került napvilágra. Feltárására nem került sor. Ettől 265 cm-rel északra ezzel párhuzamosan futó újabb, 245 cm széles, keleti irányban kissé keskenyedő falszakasz került elő 700 cm hosszúságban.

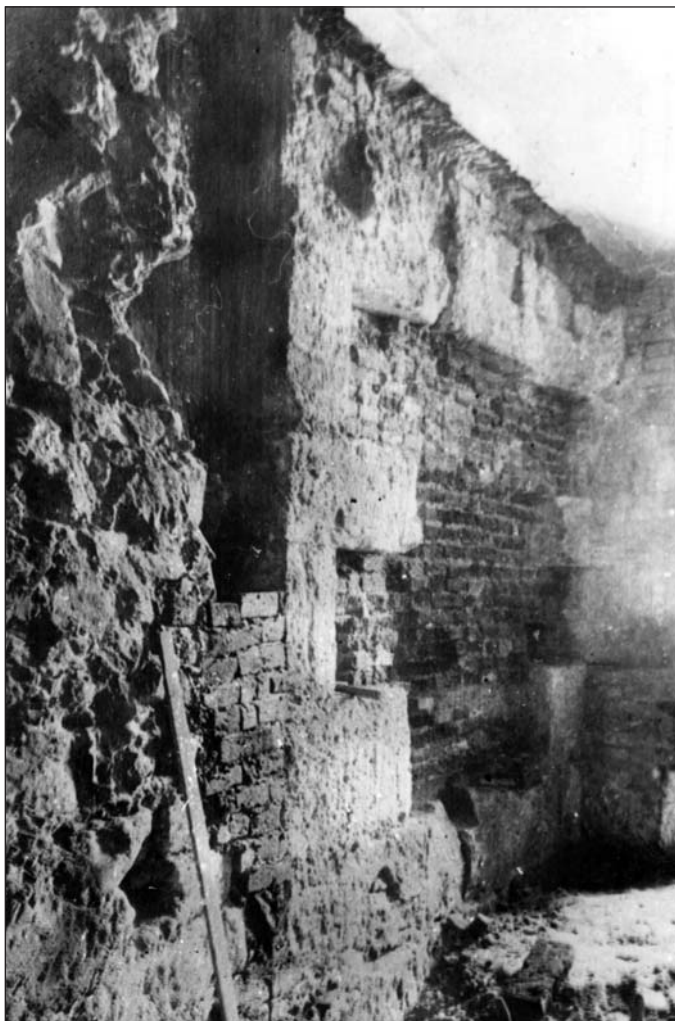
Ez utóbbi alapfalazatának alsó síkja a jelenlegi járószinttől 525 cm mélységben húzódik. A terméskő fal déli oldalát a falkoronától -270 cm mélységig 30 cm vastag eléfalazott téglaburkolattal látták el. Ez valószínűleg egy beltéri helyiség része volt, mert a téglafalazat vakolatmaradványain festésnyomok voltak láthatók. A -270 cm-nél mutatkozó padozati szintet római téglával burkolták. Ettől lefelé 35–40 cm-re kiugró szélességben folytatódik a vegyes falazású alapozás a további 255 cm mélységig.

A püspöki palota előtt feltárt falmaradvány déli oldala. Fetter Antal felvétele, 1972.

⁴ Henszlmann Imre: Pécsnek középkori régiségei = Magyarországi régészeti emlékek I. Pest, 1869. 3. p.

⁵ Szőnyi Ottó, Ásatások a pécsi székesegyház környékén 1922-ben = Országos Magyar Régészeti Társulat Évkönyve 2. Budapest, 1922–1926. 176. p.

A püspöki palota portaszobájának északi fala. Szőnyi Ottó felvétele, 1909.

A tekintélyes méretű falat **Fetter Antal** vizsgálta, aki ezt összefüggésbe hozta a püspöki palota portákszobájának és csatlakozó részeinek Gosztonyi Gyula és Szőnyi Ottó által 1909-ben feltárt északi falával. Felvetette annak valószínűségét, hogy e helyütt, a homlokzati falszakasszal egységben, egy középkori, 11. századi épület támpilléres falmaradványáról van szó. A támpillértől délre vonuló azonos korú falrészben az átfogó módozatú falkötést alkalmazták.

A portákszoba északi falának kazánház felőli oldalán jól látható a kelet felől 262 cm-re benyúló, 160 cm vastagságú, 560 cm magasságú falszakasz, amelynek támpillér mivoltára utal a kazánházi padozat szintjén mutatkozó, körbefutó pár-

kányszerűen faragott kőgallér. A támfal három oldalról színelt felületű, tehát semmi esetre sem készült a porta nyugat felé folytatódó falazatával egy időben. A kelet–nyugat irányú támpillér a reá merőleges keleti falhoz sima illeszkedéssel támaszkodik, bekötést mindössze két helyen alkalmaztak.

A kazánházban a támpillérhez egy keletről, tehát a tér felől érkező falvég csatlakozása látszik, amelyhez északi irányból egy későbbi, de közel azonos korból, Fetter megállapítása szerint szintén a 11. századból való falrész idomul.⁶

A támfal és a külső, a tér felől érkező falazat közötti méretkülönbséget azzal magyarázta, hogy a támasztóelem még a 11. századon belül, de utólag épült, a püspöki palota emeleti falazatánál azonban jóval korábbi. Időbeni eltolódásra engednek következtetni a kelet–nyugat irányú, illetve az észak–déli fal anyagában részben mutatkozó különbségek, valamint a téglák eltérő méretei is.⁷

A támfal, mivel a püspöki palota falrendszerébe sehogyan sem volt illeszthető, már eleve felvetette egy korábbi épülethez tartozó maradványnak lehetőségét. Ennek az ismeretlen építménynek helyét, tájolását, egyáltalán létét, semmilyen írott anyag nem igazolta, ezért a kutatás látóterébe nem kerülhetett.

A Möller–Szőnyi-féle víztelenítési munkálatok alkalmával a vízlevezető nyomvonalában feltárt tekintélyes falrészletek nem voltak elegendőek egy alaprajzilag körülírható épület bizonyítására. Ebben a kérdésben a székesegyház délnyugati tornya közelében a Henszlmann által említett maradványok sem nyújtottak támpontot.

A cella trichora területéről jól megfigyelhető, hogy a püspöki palota keleti homlokzatának egy földszinti falszakasza mintegy 40 cm-rel vastagabb, mint az emeleti falsík. Kívülről befelé, ilyen mérvű síkeltolás (ponkolás) a homlokzati képzésnél műszakilag indokolatlan, és szokatlan jelenség. Mindenesetre azt a látszatot kelti, mintha ez a földszinti falszakasz a jelenlegi palota eredeti része lenne. Tudjuk azonban, hogy valóban korábbi, mint a felmenő homlokzat, csak hogy eredetileg egy másik épület másféle alaprajzához tartozott.

A cella trichora belsejében látható széles falmaradvány a püspöki palota északi folytatásában jelentkezik, majd 90 fokos töréssel kelet felé, a székesegyház irányába tart.

Ez a kérdéskör mindaddig nem foglalkoztatott, amíg a székesegyház 18. századi építéstörténetének, berendezésének és felszerelésének kutatása során, egy figyelemreméltó adat fel nem keltette különös érdeklődésünket.

1780 júniusától Eszterházy Pál László foglalta el a pécsi püspöki széket. A jozefinizmusnak az egyházat hátrányosan érintő intézkedései ellenére arra törekedett, hogy hivatali elődje, Klimó György által tervezett barokkizáló programnak a püspök halála miatt elmaradt feladatait megvalósítsa. Ennek keretében, a zenekar kényelmesebb elhelyezésére rendelte el a székesegyházi nagykórus mellvédjé-

⁶ 1975-től számos alkalommal részesülhettünk abban a megtisztelő és maradandó élményben, hogy Fetter Antal mindenkor önzetlen és szíves közreműködése, kiváló szakértelme segítségével vizsgálhattuk a püspöki palota, de elsősorban a székesegyház alap és felmenő falazatait. Munkánkat az éppen időszerű témánkhoz felkérés nélkül készített rajzaival, saját fotóival, feljegyzéseivel támogatta. Tanulságos, értékelő beszélgetéseink felejthetetlenek maradnak. Hálás emlékezés és köszönet illeti mindezt Fetter Antalt.

⁷ A kelet–nyugati fal alsó szakaszán 31x19x5, az észak–déliiben 28x16x7 cm

nek öbölszerű bővítését. Az ehhez szükséges újabb pillérpár alapozásánál a padozat alatt talált vastag falmaradvány nagy feltűnést keltett. Eredetével kapcsolatos feljegyzés nem maradt fenn, de megállapították, hogy az épület szerkezetével össze nem egyeztethető, ahhoz semmiképpen sem tartozó falról van szó.⁸

A Möller-féle vízvezető metszi a nyugati obeliszk alatt észak–déli irányban húzódó 220 cm széles falat, amely összefügg a palota portásszobája előtt 1972-ben feltárt falszakasszal, következésképpen a már bemutatott támpilléres falmaradvánnyal is. Ha figyelembe vesszük, hogy az obeliszk alatt vonuló fal a bazilika délnyugati tornyának keleti sarka irányába tart, akkor vélhető, hogy a 18. századi kórus lábazatai alatt észlelt széles alapfal e vonalvezetésű falazat egyenes folytatása.

A közel azonos korú és méretű, tájolásuk alapján is kapcsolatba hozható falazatok, a püspöki székház keleti homlokzatának vastag földszinti fala, valamint attól 16 m-re észak–déli irányt tartó falazat egy olyan jelentős, legalább 800 négyzetméter belterületű épület körvonalait határozza meg, amely korát tekintve a székesegyház nyugati irányú kiépülését megelőzte, vagyis a 12. század előtti időből származik.

Az egykori ismeretlen épület nyomainak kirajzolódásakor nyilvánvalóvá vált, hogy a Szőnyi által térburkolatnak vélt négyzetes burkolótéglák nem a tér szilárd járófelületének, hanem egy épület belső padlózatának része volt. Fetter az épület korát 9. század körülre becsülte, de nem zárkózott el a száz–kétszáz éves tűréshatároktól sem. Mindenesetre a székesegyház alá tartó 220-as, és a tőle keletre eső, vele párhuzamos, 90 cm-es fal között sírkamrát tárt fel a Möller-féle árok, ami az épület e részét, ésszerű rátartással, a 7. század utáni időbe helyezi.⁹ Ez utóbbi észak–déli irányú 90 cm széles falnak a székesegyház alá terjedő falazatokkal való kapcsolata egyelőre nem követhető, de igen nagy valószínűséggel déli vége csatlakozik az 1972-ben napvilágra került, festésnyomokat is mutató széles falhoz, amelynek keleti folytatását a „korsós”, vagyis a II. számú sírkamra közelében tárta fel Möller 1922-ben.

Fetter Antal a számunkra készített feljegyzésében és szóban is megerősítette, hogy 1964 őszén, amikor a II. számú sírkamra állagmegóvási munkáinak földmunkáit végezték, a sírkamra északi falánál nagy mennyiségben felhalmozott színes habarcs- és festett vakolat törmelékét találtak. Következtetés szerint egy nagy épület bontásából származott.

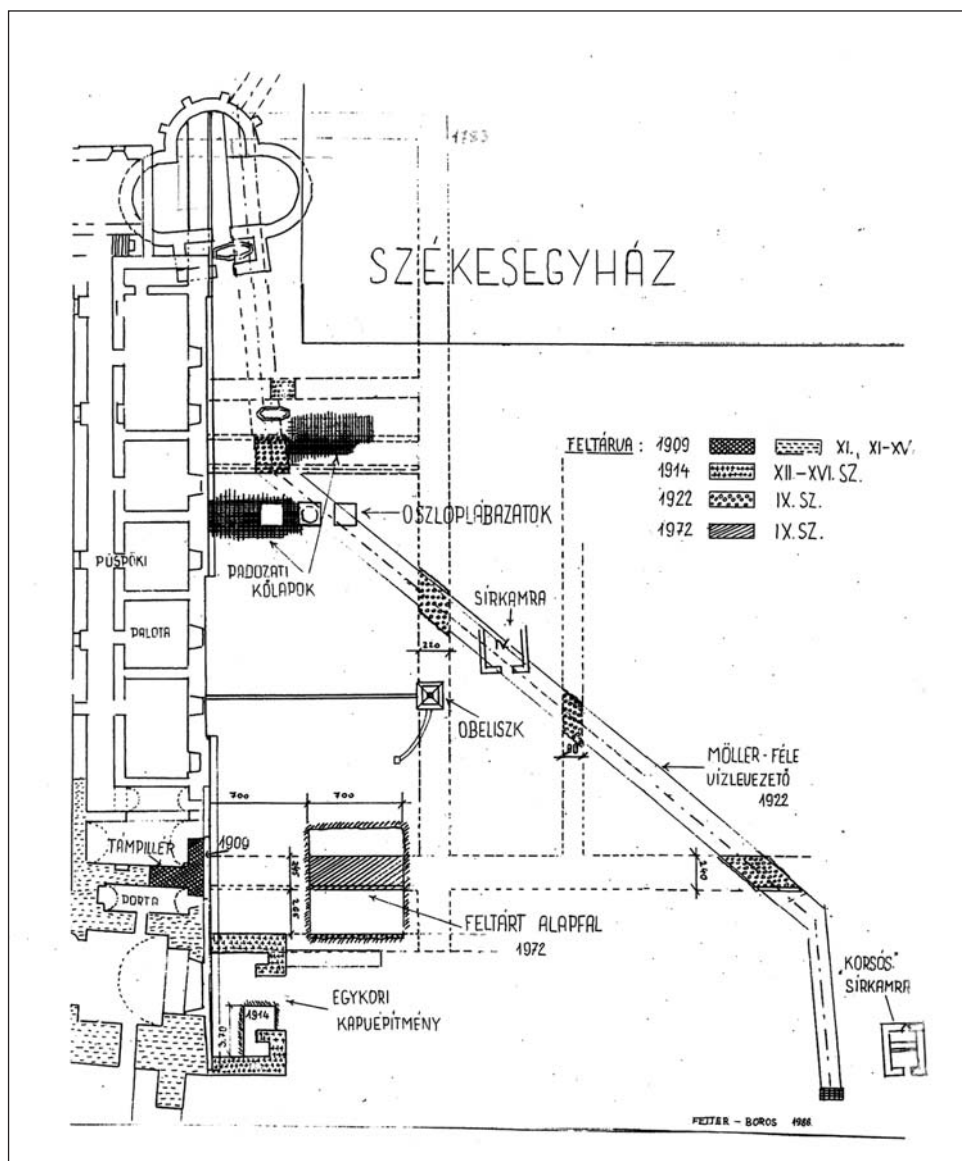
Időrendi változatok

A legtöbb bizonytalanság a fentebb körülhatárolt észak–déli tájolású épület északi záródása körül merül fel. Tehát a cella trichora és a belső terében vonuló falazat, amely a témánkat képező épület részeként értelmezhető, valamint maga a székesegyház.

Az épületek keletkezési sorrendjét látszólag különösebb nehézség nélkül megállapíthatnánk. Mégis elbizonytalanodunk, ha figyelembe vesszük, hogy a szé-

⁸ Szalágyi István: De statu Ecclesiae Pannonicae IV. kötet 1780. 261–264. p.; PKL Nr. 70. Szőnyi Ottó feljegyzései

⁹ Fetter Antal szíves szóbeli közlése

Ásatások a Dóm téren, 1909–1972.

kesegyház legkorábbi ismert falképeinek idejét és a cella trichora második kifestését a 12. század második felére teszi a szakirodalom.¹⁰

¹⁰ Tóth Melinda: Árpád-kori falfestészet. Budapest, 1974. 38. p.

Vessük fel azt a változatot, miszerint a nagy épület a 9. század körül ráépült a már korábban romossá vált cella trichorára. Ebben az esetben ennek függönyíves motívumú falfestését, illetve keletkezési idejét a kutatásnak korábbra kellene kelteznie. Ennek valószínűsége igen csekély, ezért egy ilyen feltevést nem támogatnánk.

A másik kísérleti gondolatmenet lenne, hogy a nagy épület, illetve annak észak-nyugati része később, a 12. század végén, tehát a második falfestés után épült be a cella trichora terébe. Ez a megoldás azonban, magasabb padlósíntje miatt, a cella trichora pusztulását jelentette volna, s cáfolja a falfestéssel kapcsolatos kutatói álláspontot, továbbá meddő marad abban a kérdésben, hogy ekkor miként kerülhettek a nagyméretű falak a már kiépült székesegyház alá?

A következő lehetőség az lehetne, hogy a cella trichora épült rá a vastag alapfalra, megérte a székesegyház mai alaprajzának kiteljesülését. Amint a jelenlegi helyzet is szemlélteti, nem bontották le, hanem a székesegyház ráépült a cella trichora keleti apszisára, majd az egészet kifestették. Amennyiben ez az építési időrend felel meg a valóságnak, akkor a kérdéses épületünk korban meg kellene hogy előzze a cella trichorát. Ha ez nem cáfolható, akkor a cella trichora körüli vita azoknak kedvezne, akik a háromkaréjú épületet nem tartják római korú építménynek.

Szőnyi idézett művében említi, hogy a cella trichora északi apszisát belülről egy kelet–nyugat irányú fallal leválasztották. Ezt a falat Möller lebontotta, de a keleti oldalon egy töredéke ma is látható. Fülep Ferenc cáfolta Szőnyinek e falra vonatkozó állítását. Az 1955-ben végzett ásatása során ezt a székesegyház felé tartó falat is megvizsgálta. Megállapította, hogy „ez a fal a cella trichora római padlósíntje alatt húzódik és a padlósínt fölé nem emelkedik. Rendeltetését csak a kápolnában folytatott ásatással lehetne tisztázni.”¹¹

Mindenesetre a kufita motívumú függőymintás falfestménytöredékek egy magasabb padlósínt fölé mutatkoznak. A görög-bizánci kultúrkörből származó kufita motívumok a 11. században jelentek meg az athéni templomokban. Megjelenésük csak a 12. század során kereshető Magyarországon.¹²

Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nagy épület alapfalait magába foglaló cella trichorát a 12. században is használták, vagyis a benne, illetve alatta lévő falmaradványok korábbiak, hiszen a 12. század után a nagy épület, legalábbis a székesegyház alá nyúló terjedelmében, nem épülhetett meg.

A fent bemutatott lehetőségek és változatok mindegyike megalapozott érvekkel támadható. A kérdéskört összesítve, csak annyi bizonyos, hogy a nagy épület a 12. század második felére a székesegyház helyén már nem állhatott. A Schmidt-féle átépítés bontási munkálatai során a dóm falaiban másodlagos beépítésben talált román kori faragványok alapján a korábbi, kisebb alapterületű, nyugati toronypár nélküli székesegyház közelében még állhatott az ismeretlen épület, esetleg valamilyen megoldással, nyaktaggal, nartexszel csatlakozott is hozzá. En-

¹¹ Fülep Ferenc: Újabb ásatások a pécsi cella trichorában = A JPM Évkönyve 1959. Pécs, 1960. 85. p.

¹² Fülep Ferenc: Sopianae (Pécs) története a római korban és a későrómai lakosság továbbélésének problémája. Budapest, 1972. 13., 27. p.

nek lehetősége legfeljebb a 12. század első negyedéig terjedhet, ugyanis a székesegyházi faragványok már a mai alaprajzon álló templomban a század közepe táján elkészültek.¹³

Az 1972-ben feltárt két párhuzamos fal keleti irányú folytatásából (1922) s az ott felhalmozott festett vakolatból egy olyan épületre következtethetünk, amely a püspöki palota előtt egykor állt épülettel, a székesegyházzal és a Szatmári-házzal egy kvadrumot alkotott.¹⁴

Feltűnő, hogy a székesegyház előtti egykor beépített területről sem írásos anyag, sem rajz, de még szájhagyomány sem maradt. Az épületekre vonatkozó egyetlen utalás a krónikákban fennmaradt 1064. évi tűzvész említése, amelynek hitelét rontja a tornyokról és azokból lezuhanó harangokról szóló szövegrész. A 11. században ugyanis a kisebb alapterületen álló székesegyháznak még nem voltak tornyai, és palotákról sem volt tudomásunk. A tér alatt húzódó tekintélyes mennyiségű falak alapján azonban mégis lehet valóságalapja a Képes Krónika azon sorainak, amelyek szerint „az egész egyház és a hozzá ragasztott valamennyi paloták és egyéb épületek egyszerre lángba borultak, és a tűz elharapózáván összedőlének.”

Bizonyos, hogy a Dóm tér teljes feltárására lenne szükség ahhoz, hogy írásos anyag hiányában a székesegyház és környezete történetét biztosabb régészeti-történeti alapokra helyezhessük. Az épületek dél felé növekvő viszonylagos szintmagasságának becsléséhez a tér domborzati viszonyainak korszakonként való tisztázása is e feladatkörbe tartozik. Sopianae temetőjének teraszos felszínét a középkorban, az újkorban, de még a legújabb korban is, gyakran a tér építményeihez igazították.¹⁵

A továbbiakban marad tehát a régészek ásójával és szakértelmével párosuló falkutatás, az ezzel párhuzamos, korszerűbb geofizikai, technikai-módszertani eljárások folytatása. A Dóm tér remélt feltárása eredményeként az ismeretlen nagy épület kora, környezeti építészeti körülményei, a tér századokra bontott építészeti kialakításának alaprajzi rendszere tisztázódhat. Ez a terület olyan páratlan történeti egysége a városnak, ahol a szellemi értékek az ókori vallási kultikus központtól, a legújabb korig, napjainkig tartó folyamatos jelenléte igazolható. A Dóm tér alatt kifaragódó egykori épületek régészeti feltárása és írásos anyagkutatása azért is kívánatos, mert bizonyosan jelentős szerepük volt a középkori Pécs szellemi életének magasabb szintű gyarapításában.

¹³ Marosi Ernő: A román kor művészete. Budapest, 1972. 246. p.

¹⁴ Visy Zsolt: Cella Septichora. = Pécsi Szemle 2006 nyár 10. p.

¹⁵ Lásd Haüy és Hermang alaprajzi munkáit a belső várról, valamint a Dóm tér területére vonatkozó földmunkákról: Pklt. Protocollum III. p. 323. Nr. 9. 1758. ápr. 13., uo. p. 350. Nr. 4., Protocollum XI.P. 26. Nr. 4. 1792. ápr. 2. A Pollack-féle székesegyház déli bejáratához 11 lépcső vezetett.

HÁBEL JÁNOS

MICHAEL HAAS: GEDENKBUCH Pécs püspökei a török korig

A Pécsi Szemlében már több írás is megjelent Pécs püspökeiről.¹ Ezt a sort kívánom gazdagítani az alábbi fordítással, amely Michael Haas *Gedenkbuchjának* azt a fejezetét tartalmazza, amelyik az egyházmegye megalapításától a török megszállásig mutatja be a pécsi püspököket.² Bár Haas a *Baranya földirati, statistikai és történeti tekintetben* című művében is külön fejezetet szentelt az egyházmegye és a püspökök ismertetésére, a Gedenkbuchban nem a magyar könyve vonatkozó fejezetének német fordítását közli, hanem általában annál részletesebben fogalmaz.³

A püspökség⁴

A pécsi püspökséget 1000-ben Szent István alapította, aki Magyarország legjelentősebb férfiúja. Az alapító oklevelet 1009-ben készítették. A püspökség illetékességi területe, amely a Dunától a Dráván túl a Száváig terjedt, a török előtti korban a mai Szlavóniában nagyobb területet foglalt el, mint jelenleg. Az adományhoz Pécs városán*)⁵ kívül sokkal több mint 40 falu tartozott, mivel ennyit egyedül már a pécsvárad apátságnak adományoztak. A püspökségnek még gazdagabb javakkal kellett rendelkeznie. 48 évvel az alapítás után Rado nádor jámborsága révén jövedelmei jelentős mértékben tovább gyarapodtak: „András király és testvére, Béla herceg, hozzájárulásával, remélve, hogy a múlandó és földi javakért a másvilágon százszoros jutalomban és az örök életben részesül”, Szent Péternek – akinek a dómunkat szentelték –, ajándékozta birtokai legnagyobb részét, mely falvakból, majorságokból, szőlőkből, szántókból, rétekből, erdőkből és szolgákból állt. Ezekhez adta még az általa korábban a Szávánál alapított Szent Demeter apátság feletti kegyuraságot, ahová ő és felesége, Lucia, temetkezni kívánt. A pécsi püspöknek kellett azt biztosítani, hogy az ő és a felesége lelki üdvéről folyamatosan megemlékezzenek.

Ulászló király idején a püspök évi jövedelmét 20 000 arany guldenre (dukátra) becsülték, melyhez 1494-ben 4950 dukát adót számítottak, ugyanis a püspöknek ennyi egész jobbágytelek (sessio) volt a birtokában. Püspöknek azonban a nagy jövedelem mellett jelentős és sokféle kiadást kellett viselni. E bevételek egy részét a templomokra, a papságára és a szegényekre kellett fordítani, és ezen kívül, ha a szükség úgy kívánta, a

¹ A teljesség igénye nélkül pl. Borsy Károly: Klimó György, aki megszerette Pécs városát = 2000. tavasz; Borsy Károly: Pécs püspökei a török idő után = 2001. tavasz; Galambos Göller Ferenc: Haas Mihály püspök, egyháztörténész (1810–1866) = 2001. őszi; Pete József: Telegdi Miklós pécsi püspök, az egyházfő = 2002. tavasz.

² A mű teljes címe: Gedenkbuch der k. freien Stadt Fünfkirchen. Zur Erinnerung an die feierliche Einführung der Kanonissinen von U.L. Frau in das zu Fünfkirchen errichtete Kloster. Fünfkirchen, gedruckt in der Lyzeums-Buchdruckerei, 1852.

³ Haas: Baranya, Pécssett, 1845, Lyceum Könyvnyomda, 280–291. p.

⁴ Gedenkbuch, 36–46. p

⁵ *) *Haas jegyzete*: Pécs 1000-től kezdve folyamatosan püspöki város volt, amit ezt III. Béla egyik oklevele 1190-ből bizonyítja. A püspököket ezért a királyi oklevelek egyben mint a város urait is említik. A város erődítményét is különleges joggal a királytól kapták mint hűbért. Bár a város a püspöké volt, olyan szabadságokkal és jogokkal rendelkezett, amelyek nem maradtak el a későbbi szabad királyi városok előjogaitól. A török időkig semmi nyomát sem találjuk a püspökök és a város közötti ellenségeskedésnek. Polgárait minden oklevél „körültekintőnek és bölcsnek” nevezi, bíróként, végrendeletek végrehajtóiként, stb. említik őket.

király hadba hívó szavának engedelmeskedve a saját költségen tartott, 400 lovasból álló magánbandériumára.*)⁶ Mivel a pécsi püspökök nemcsak a pásztorbot, hanem a harci pallos viselésében is járatosak voltak, ezeken kívül a kormányzás és államtanács ügyeinek vezetéséhez is értettek, megtaláljuk őket a csatatereken épp úgy, mint a királyi udvarban és a legfontosabb külügyi tárgyalásoknál mint ügyvivők, vagy követek. A királyság püspökei között az elsők közé tartoztak, és úgy tűnik, hogy csak a nagyváradi és az egrí előzte meg őket a rangsorban. Székhelyük Pécs volt, a királyság legkiválóbb városainak egyike. Egyházmegyéjük az ország legszebb és legműveltebb vidékén terült el, és 700–800 javadalmas hellyel rendelkezett, amelyeket kivétel nélkül szabadon azoknak adhattak, akiket Isten és a saját lelkiismeretük előtt erre méltónak tartottak.

Pécs püspökei a török kor előtt

1. Bonipertus. Pécs első püspöke. Kiemelkedően jámbor és képzett volta miatt nem csak István király, akinek udvari káplánja és kancellárja volt, hanem a tiszteletreméltó, jámbor és tudós Fulbert, Chartres-i püspök, is nagyra becsülte.⁷ 1042-ben halt meg.

2. Szent Mór. Magyar származású, Szentmárton-hegy kolostorában nevelődött és ott lett szerzetes is.⁸ Szent István király egyszer fel kívánta keresni ezt a kolostort, és Imre fiát küldte előre, hogy az őt nagy tisztelettel köszönteni szándékozó szerzeteseket üdvözlje. Imre megölelt minden szerzetest, és mindegyiknek egy vagy két csókot adott, de Mórnak hetet. István észrevette ezt és nagyon elcsodálkozott rajta. Megkérdezte fiát, miért adta rokonszenve rendkívüli jeleit az egyik szerzetesnek a többi előtt. Nagyon megörült, amikor Imre elmesélte neki, hogy mindenkit az erényessége alapján tisztelt meg, de Mórnak az *angyali tisztasága* miatt adta a legtöbb csókot.

Néhány nap múlva a király alaposabban meg akarta ismerni Mór szent életmódját, ezért felkereste ismét a kolostort és részt vett a szerzetesek éjjeli áhítatán. Az éjféle mise után a szerzetesek celláikba vonultak. De Mór és azok, akiknek Imre egynél több csókot adott, a templom különböző részeiben maradtak és folytatták jámbor elmélkedésüket. A király odalépett mindegyikükhöz, megszólította őket és mindenki válaszolt is neki. Utolsóként Mórhoz ment, aki azonban annyira elmélyedt az elmélkedésben, hogy a király hiába szólította meg többször is, ő nem hagyta magát az ima közben megzavarni és nem válaszolt neki. A király különösen a szentéletű szerzetes alázatosságát kívánta próbára tenni, és ezért másnap olyan dolgokkal vádolta meg őt rendi testvérei előtt, melyek egy kolostorban élő papi személy számára rendkívül illetlenek. Mór azonban egyetlen szóval sem mentegette magát, hanem csöndben sóhajtozott és azt mondta: *Üdvös számomra, ó Uram, hogy megaláztál.* A király teljesen elcsodálkozott Mór előragyogó erényén, és nemsokára kinevezte a kolostor apátjának. Mivel kiváló erényeiről előjáróként még in-

⁶ *) *Haas jegyzete:* Egy 1496-ból való oklevélből tudjuk, hogy Ernszt Zsigmond püspök 25 sátornyi fáraó-nép (így hívták akkor a cigányokat) felett rendelkezett, akik golyókat és más harci eszközöket készítettek. A szerző megjegyzései: Ernszt Zsigmond Hampo Zsigmond néven is szerepel. A középkori Európában úgy vélték, hogy a cigányok Egyiptomból származnak.

⁷ Chartres-i Fulbert (960–1028) itáliai szegény család gyermeke volt. Francia földön szentelték pappá, 1006-tól haláláig Chartres püspöke. Kora legnagyobb tudósaként tartották számon.
= Internet: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienF/Fulbert_von_Chartres.html

⁸ Szent Márton-hegyi kolostor a mai pannonhalmi bencés főapátság korábbi neve, mivel az egyik hagyomány szerint Tours püspöke, Szent Márton, itt – Savaria Siccában – született, és nem a mai Szombathely területén állt Savariában. A település neve hivatalosan 1965-től Pannonhalma, előtte Győr-szentmárton, a 19. században Szentmárton. Német neve: Martinsberg, Martinsburg. Vö.: Dr. Szabó Flóris O.S.B.: Pannonhalma vázlatos helytörténete. (kézirat) Pannonhalma, 1978. 17–18. p.

kább bizonyosságot tett, hamarosan Pécs püspöke lett. Püspöki kötelességeinek azonban nem sokáig tudott békében eleget tenni, mert a nép nagy része elhagyta a keresztény vallást és visszatért atyái bálványimádásának szörnyűségéhez, és a hívőket lelkipásztorokkal együtt a legkegyetlenebb módon üldözte. Mórt is elűzték püspöki székhelyéről, de nemsokára visszatért szeretett nyájához, miután a Krisztus Keresztjének ellenségeit legyőzték. Mindent megtett azért, hogy az Isten egyházán ejtett mély sebeket mihamarabb begyógyítsa. Több mint harminc éven át fáradozott nagy buzgósággal és a kívánt eredménnyel azon, hogy valakiket a pogányágból Jézus tanaihoz térítsen, másokat pedig a bálványimádáshoz való visszatérésben megakadályozzon. Nem sokkal halála előtt nagyon hitelesen leírta a szent remeték, András és Benedek, életét. Magas életkort megélve, ragyogó erényekben gazdagon, csodákkal megdicsőítve 1070 táján hunyt el. Mindezt a legrégebb, leghitelesebb írók igazolják, miként évszázadról évszázadra azok is, akik megírták életét, vagy róla említést tettek, őt a *szentekhez* sorolták és ilyenként tisztelték. Ezért IX. Pius pápa engedélyezte nyilvános tiszteletét a Pécsi Püspökség területén teljes búcsú biztosításával az egész oktávra.⁹ A megyéspüspök erre az ünnepre örök időkre október hónap negyedik vasárnapját jelölte ki.¹⁰

3. István, az utóda, csak az egyházmegyéje megsértett határai miatt jogosan folytatott és szerencsésen vezetett küzdelméről ismert. Halálának évét sehol sem jegyezték fel, így azt sem lehet megállapítani, hogy melyik évben követte őt a tudós.

4. Simon. Kálmán király uralkodásának immár 14. évében járt, amikor ennek parancsára a Veszprém-völgyi apácakolostor Szent István által kiadott görög nyelvű alapítólevelét latinra fordította.¹¹

5. Bana, 6. I. Makár, 7. I. János^{*})¹² 8. Anthimius, 9. II. Makár, 10. Jób, 11. III.

Makár

12. Kalán Magyarország legérdeműsabb püspökeinek egyike. A nép teljes bizalmát élvezte és az egész országban tisztelték. Az oklevelekben nem sokkal a püspöki méltóságba történt emelése után Szlavón bánként, majd Dalmácia és Horvátország kormányzójaként említik, egészen III. Béla haláláig mindkét tartomány kormányzójaként írja alá nevét.¹³ Ez az államügyek intézésében való jártasságáról tanúskodik, a neki tulajdonított Attiláról írt mű pedig tudós ismereteiről. A III. Kelemen pápa által neki adományozott

⁹ IX. Pius 1846–1878 között volt a római katolikus egyház feje. A nyilvános tisztelet és a teljes búcsú engedélyezése tehát nem sokkal a „Gedenbuch” megjelenése, 1852 előtt történhetett. E cikkben pápákra vonatkozó adatokat a <http://www.vaticanhistory.de> oldalról gyűjtöttem.

Az oktáv az egyházi ünnepnapot követő nyolc napos időszak, utóünnep.

¹⁰ A megyéspüspök ekkor Scitovszky János volt.

¹¹ I. (Könyves) Kálmán 1095–1116 között uralkodott. Az oklevél latinra fordításával tehát 1109-ben bízta meg Simon püspököt.

¹² Haas itt lábjegyzetben hosszasan idézi Karl Joseph Simrock (1802–1876), kortárs bonni egyetemi tanár és filológus egyik könyvéből a cisztercita szerzetesek azon érdemeit, amelyek a Rajna-mente gazdasági fejlődéséhez jelentősen hozzájárultak. Simrock személyéről és munkásságáról bővebben lásd pl. http://de.wikipedia.org/wiki/Karl_Joseph_Simrock. A lábjegyzet pécsi vonatkozású információi: I. János beengedte püspöksége területére azt a 12 cisztercita szerzetest és apátjukat, akik (a mai osztrák) Heiligenkreuzból érkeztek. Ők a Bátaszék területén fennállt Cikádorra mentek, ahol jelentős nagyságú szőlőjük volt és bortermelést folytattak. Mivel azonban a kereskedelemre szánt mennyiségből nem voltak hajlandóak tizedet fizetni Kalán pécsi püspöknek, az úgy III. Ince pápa (1179–1180) elé került. A pápa szigorúan felszólította a szerzeteseket a tized megfizetésére, és azzal fenyegette meg őket, hogy ellenkező esetben az összes előjogukat és mentességüket megvonja tőlük.

¹³ III. Béla 1196. április 23-án hunyt el.

pallium, az egyházi teljhatalom jelképe, mely rendszeresen csak érsekeknek kijáró dísz, az egyházi ügyekben elért érdemeit bizonyítja.¹⁴ A nagy pápa, III. Ince, „Julius Caesar óta a leghatalmasabb és legátfogóbb szellem” a következő címmel tisztelte meg: „Az egyház rendíthetetlen oszlopa.” Mivel idősebb kora miatt nem tudott már részt venni II. András szentföldi kereszties hadjáratán, pénzzel támogatta őt.¹⁵ 1218-ban halt meg.

13. Bertalan. 1219-1252 között. A Pécs közelében lévő Jakab-hegyen 1225-ben cellákat és templomot épített a remetéknek, és megparancsolta a püspöksége területén szétszórtan és egyedül élő összes remetének, hogy társuljanak az Ürög-hegyen (így hívták korábban a fent nevezett hegyet) élőkhöz. Számukra - közösségi életük vezérfonalául – egy rövid, egyszerű és nagyon célszerű szabályzatot adott. Dicsérendő úgy is, mint aki a királyi családban, valamint Kálmán és a templomos lovagok között békét teremtett.¹⁶ Királyi követként négyszer járt Aragóniában és a nagy utazási költségek miatt 18 helységet el kellett zálogosítania. A Sajó folyó melletti, súlyos következményekkel járó tatárok elleni nagy csatában kiemelkedő személyes bátorsággal küzdött, és csak nagy nehézségek árán menekült meg a legnagyobb veszélytől. Rómába ment, hogy a Szentatyától segítséget kérjen szerencsétlen hazája számára.¹⁷ A jó pástor földi maradványait, ahogy kérte, Burgundiában, a híres cluny-i kolostorban temették el. Szinte kétségen kívüli, hogy ő II. András feleségével, Jolantával, Burgundia grófjának lányával, érkezett Magyarországra és itt új hazája érdekében a legszebb érdemeket szerezte.

14. Achilles. Nagy jótevője volt a jakabhegyi remetéknek.

15. II. Jób. A Csehország elleni háborúban hadvezérként csillogott, 1273-ban Győr védelmekor hadifogságba esett.

16. I. Pál. 1298-ban részt vett Bécsben a nassaui Adolf elleni fejedelmi kongresszuson.¹⁸

17. I. Péter, 18. László

¹⁴ III. Kelemen pápa 1187–1191 között volt a római katolikus egyház feje.

A pallium érseki díszjelvény. 4–6 cm széles köralakú fehér gyapjuszalag, amelyet hat fekete kereszt díszít. Ritka esetben püspökök is megkaphatták mint a Szentszék rendkívüli elismerését. Kálán palliumviselési joga az őt követő püspököket nem illette meg. Klimó püspök Mária Terézia közbenjárására 1745-ben kapta meg a Szentszéktől a palliumot, melynek viselésére az őt követő püspökök is jogosultak voltak. A II. Vatikáni Zsinat döntése értelmében püspökök már nem kaphatnak palliumot. Így dr. Cserháti József volt az utolsó pécsi püspök, aki pallium viselésére jogosult volt. Palliuma a dóm Szűz Mária kápolnájának kincstárkiállításában, Berényi Zsigmond miseruhájára helyezve látható. Mayer Mihály püspök úr szíves közlése.

¹⁵ II. András (1205–1235) 1217-ben indult a Szentföldre. Vállalkozását az őtődik kereszties hadjáratként tartja számon az utókor. András számára inkább „turistautat” jelentett, mint katonai akciók sorozatát: felkereste a bibliai helyeket, ereklyéket vásárolt, és amikor felélte pénzét, szinte kalandos körülmények között jutott vissza Magyarországra.

¹⁶ Kálmán herceg II. András és első felesége, merániai Gertrúd második fia. Hogy milyen nézeteltérése lehetett neki a Magyar Királyságban is rendházakkal és egyéb birtokokkal rendelkező templomosokkal, arról nem találtam információt.

¹⁷ A muhi csata 1241. április 11-én volt. IX. György pápa 1241. augusztus 21-én halt meg, Bertalan püspök tehát elvileg találkozhatott vele. A hamarosan megválasztott új pápát, IV. Celesztint, valószínűleg nem volt módja érdemben tájékoztatni a magyarországi helyzetről, mivel ő a megválasztása után 16 nappal, még az intronizációja (megkoronázása) előtt elhunyt. Nem zárható ki, hogy IV. Incével találkozott, akit 1243. június 25-én, másfél éves széküresedés után választottak pápává.

¹⁸ Adolf von Nassau 1292–1298 között a Német-Római Birodalom királya. 1298. februárjában a szász és a brandenburi választó, valamint II. Vencel cseh király (szintén a hét választófejedelem egyike) Bécsben megállapodtak arról, hogy Adolf helyett Albrecht von Habsburgot segítik trónra. A témáról bővebben pl.: a <http://www.uni-bonn.de/~uzswac/marchetti-adolfvonnassau.pdf> internet címen lehet olvasni.

19. I. Miklós. Nagy Lajos Nápoly elleni hadjáratában válogatott lovasságával különösen kitüntette magát.¹⁹ De még inkább dicsőségére szolgál belső jámborsága, apostoli tüzes buzgalma, szívének jósága, egy szóval a hiteles püspöki életmódja. Egyebek között a dóm közelében a Szent Szűznek, az örök szeretett Anyjának különleges tiszteletére egy 8 oltárral rendelkező szép templomot emelt. Dicsérik, mert rendszerint maga hirdette Isten Igéjét a népnek, és emiatt VI. Kelemen feljogosította arra, hogy mindenkinek, aki meghallgatja prédikációját, az egyházi vezeklő időből elengedjen 100 napot.²⁰ A vezeklő szőrruháját soha nem vetette le, püspöki bevételeit a szükséget szenvedők rendelkezésére bocsátotta, és ha ezek kiürültek, éjjelente maga hozott a vállán fát a közeli erdőből, hogy a szegények kunyhóit meleggé tehesse. 1351-ben Szent Livinus ereklyéit Gentből Pécsre hozatta.²¹ Szentség hírében 1360-ban halt meg és az általa épített templomba temették.

20. Vilmos. 1361 és 1373 között. Bölcs államférfiként és szinte példa nélkül álló bőkezű mecénásként egyaránt tiszteletre méltó. Hogy mit tett az ő idejében Pécsen alapított egyetemért, azt alább látni fogjuk.²²

21. Bálint az Alsán nemzetségből érseki méltóságot kapott. 1381-ben, amikor királyi követként Rómában járt, Lajos király kívánságára Velencéből Budára hozta az első remete, Szent Pál, csontvázát. 1408. november 19-én hunyt el. Síremléke a Corpus Christi kápolnában látható. Bálint le is írta a fentebb említett szent ereklye Magyarországra történő átszállítást, és ez a beszámoló a Magyar Királyság történelme szempontjából is rendkívül értékes.

22. II. János.*)²³ **23. Henrik.** Mindkettő albeni nemes a Cilleiek nemzetségéből.

24. I. András önzetlensége révén híres, amellyel engedélyezte, hogy a végrendelet nélkül meghalt kanonokok teljes vagyonát, amely eddig a püspök örökrésze volt, a jövőben a templomé legyen, az épület és berendezései fenntartására fordítsák.

25. Barni Miklós

26. Janus Pannonius (tulajdonképpen Cesinge János) 1459-től 1472-ig. A verőcei ispánság egy falujában, nem messze a Dráva torkolatától született. Hat éves, amikor elveszíti atyját. Édesanyja zrednai Vitéz Borbála – az akkor még szegény Vitéz Jánosnak, Hunyadi János írnokának, testvére – szövessel, fonással szerezte meg azt a pénzt, amiből őt, két bátyját és egy lánytestvérét el tudta látni. Ugyanebből az anyai jövedelemből fizették ki első – valószínűleg pécsi – taníttatásának költségeit.*)²⁴ [Anyjá-

¹⁹ Nagy Lajos Nápoly ellen kétszer is vezetett hadjáratot (1347–1348, 1350), és a kezdeti sikerek ellenére lényegében mind a kettőt elvesztette. = Kristó Gyula: Az Anjou-kor háborúi, Zrínyi Katonai Kiadó, 1988, 110. p.

²⁰ VI. Kelemen 1342 és 1352 között a Római Katolikus Egyház feje.

²¹ Szent Livinus skót nemesi családból származott. Pappá Itáliában szentelték, majd visszatérése után Skóciában püspökké választották. Az egyik missziós útja során a mai Hollandia területén szenvedett vértanúságot a pogány szászoktól kb. 780 táján. Vö.: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienL/Liafwin_Lebuin.html

²² Haas a Gedenkbuch 49–52. oldalán ír Vilmos püspök érdemeiről a pécsi egyetemről szóló fejezetben.

²³ *) *Haas jegyzete:* Nagyon érdeklődésre tart számot a hiteles püspöki végrendelete, melyet 1433-ban Pécsen haldokolva készített, de egrí püspökként, ahova 1420-ban helyezték. Ezüstjeinek és könyveinek felét az egrí dómtemplomra hagyományozta, a másik felét a pécsire és testvére, Rudolfr. Továbbá jelentős összegeket és drága kincseket hagyott templomékesítésére és más jámbor célokra. Egyebek között gondolt a Szt. Antal és Szt. Erzsébet spítálokra és az egrí Szt. Péter lepratelepre. Egy szokványos miseszándék akkor 20 dénár volt.

²⁴ *) *Haas jegyzete:* Háláját ezért így éneklí meg: „Quicquid lana tibi, quicquid tela Lucelli / Attulerat, merces erudientis erat” Eleg. Lib. I. Eleg. 6. – Az idézet sorok magyar fordítása Nemes Nagy Ágnesztől így hangzik: „És ami hasznót a gyapjú hoz neked és a szövése, / tandíjként viszi el mind a te kis tanuló.”

nak] Testvére csak 13 éves, két éve nagyváradai püspök, abban a helyzetben van, hogy pártfogásába veszi ígéretes unokaöccsét, és saját költségén Ferrarába küldi öreg barátjához, a veronai Guarinihez.²⁵

Guarini – egykor Konstantinápolyban Manuel Chrysoloras legjobb tanítványa volt, később olaszként hazája első számú görög nyelvtanára lett – akkor már tanárként és íróként nagy hírnévnek örvendett, ezért iskoláját tanulni vágyó olaszok, franciák, spanyolok, németek, lengyelek, dalmáciaiak és magyarok látogatták.²⁶ E férfi házában és vezetésével végezte tanulmányait Janus. A négy év alatt olyan előrehaladást ért el a tudományokban, hogy Guarini bizonyítványt állított ki számára arról, hogy sem Itáliából, sem távoli országból nem volt olyan tanítványa, aki a fiatal magyarral kiválóságban, tanulókészségben és tehetségben összehasonlítható lenne. Ha [Janus Pannonius] latinul beszélt, rómainak látszott, ha görögül, athéninak. Itália tudós férfijai dicsérték, csodálták és elismerték. 24 évesen tért vissza hazájába, 26 évesen megkapta a pécsi püspökséget. Jövedelmeiből bőszesen áldozott egy görög és római írók műveiből álló drága gyűjteményre. A matematikát és az asztronómiát is megszerette, Gazulónak Raguzában el kellett készítenie számára Ptolemaiosz gyűrűit és más matematikai eszközöket.²⁷ Egyebek mellett ezt írta barátjának, Galeotónak: „Most kell olvasnom, tanulmányokat folytatnom, alkotnom, amíg eleven ifjú értelmem, a szellemem szabadon irányít, a kedélyem pedig alkalmazkodik. Ha megadatik nekem az öregkor, akkor azt az erényességnek és nem a tudományosságának, valamint inkább a lelkem üdvének, semmint a múltékony dicsőségnek szentelem.”²⁸ Egyedül ez a kor nem adatott meg neki. A király a legfontosabb ügyekben igényt tartott rá, sokat élt az udvarában, amelyik államférfiként és költőként tisztelte. Biztos, hogy költőként egyenrangú a középkor legjobbjával.²⁹ Így élt Janus megbecsülésben, szeretetben és boldogságban, amíg belekeveredett abba az összeesküvésbe, amely Kázmér előnyére egész Magyarországon elterjedt.³⁰ Amikor Mátyás győzött, Janus elmenekült és egyik barátjánál húzta meg magát, akinél – bár még nem volt 40 éves – bánatában meghalt.

²⁵ Haas itt téves adatot közöl. Vitéz János 1445-ben, kb. 37 évesen, lett nagyváradai püspök. Valójában Janus Pannonius 13 éves, amikor Ferrarába kerül. Guarino da Verona (1370–1460) az itáliai korareneszáns jeles képviselője. Többek között Ferrara egyetemének történelem és görög professzora. E lábjegyzet adatait a <http://hu.wikipedia.org> „Vitéz János”, „Janus Pannonius” és „Guarino da Verona” oldalairól vettem.

²⁶ Manuel Chrysoloras (1353–1415) bizánci diplomata, aki császárnak nyugati szövetségeseket keresett az előrenyomuló török ellen. A görög irodalom terjesztője Nyugat-Európában. Itáliai éveit után visszatért Konstantinápolyba. Részt vett a Husz János tanait elítélő konstanzi zsinaton, amely alatt meghalt. Tevékenységéről bővebben pl.: http://de.wikipedia.org/wiki/Manuel_Chrysoloras

²⁷ Giovanni Gazulo (Ivan Gazulic) raguzai csillagász. Janus Pannonius főként életének utolsó tíz esztendejében fordult egyre fokozódó figyelemmel korának asztronómiája felé. Vö.: Huszti József: Janus Pannonius. Pécs, 1931, XV. fejezet.

²⁸ Galeotto Marcionak, Mátyás király főkönyvtárosának írta a levelet.

²⁹ Haas tartózkodik attól, hogy világi témái miatt kritikával illesse János püspök irodalmi munkásságát. Karácsonyi János nagyváradai kanonok így fogalmaz az 1906-ban megjelent „Magyarország egyháztörténete” című könyvében: „nem a keresztény, hanem a pogány művek voltak a legkedvesebbek s itt Magyarországon sem tettek akkoriban különbséget a pogány művek nyelvezete és tartalma között. A szép latin nyelvvel a földies gondolkodást is eltanulták e művekből, mint azt Csezmiczai Jánosnak egynémely, nem hogy püspökhöz, de még világi keresztényhez sem méltó verse elárulja.” Veszprém, 1906. 47. p.

³⁰ A szövegben említett Kázmér IV. Kázmér lengyel király második fia (1458–1484), akinek szülei a magyarországi jogrendben el nem ismert leányági örökösödés jogán igényt tartottak a cseh és a magyar koronára. 1471-ben lengyel sereggel érkezett, hogy megdöntse Corvin Mátyás hatalmát. Kísérlete kudarcba fulladt, mivel a magyar főurak visszatértek Mátyás hűségére.

A [pécsi] papság nem merte a száműzöttet eltemetni, hanem egy a dóm közelében álló kápolna kikátrányozott koporsójába helyezték el földi maradványait. Amikor hosszabb idő elteltével a király Pécsre jött és megtekintette a dómot is, a papság megkérte őt, hogy engedélyezze a holttest eltemetését úgy, ahogy az kijár egy egyházfejedelemnek. A király sajnálkozott Janus szomorú sorsán, megrögtta a papságot félelméért és megparancsolta ünnepi gyászmise tartását.

Febler azt mondja, hogy Janus számos műve, és az, ami népe kultúrájához talán a legnagyobb hozzájárulás lett volna, a magyar nyelvtana, elveszett.³¹

27. Ernuszt Zsigmond. Ő a svábföldről Magyarországra vándorolt és itt a királyi kincstárnoki rangig vivő Hans Ernuszt fia. Zsigmond rendkívül gazdag apjától nagy vagyont örökölt és Pécsen több nagyszerű épülettel szépítette*)³² 1505-ben halt meg. Végrendeletében az országra hagyott 10 000 dukátot Nándorfehérvár és Szabács várainak megerősítésére, az a 300 000 dukát pedig, amelyet halála után a hagyatékában találtak, a királyi kincstárba került.³³ Bonfini azt mondja, hogy Zsigmond egy kiváló, nagy műveltségű férfi volt, aki tudományos műveltségét és kellemes modorát Itáliában szerezte.³⁴

28. Szakmáry György. Szahmárynak is hívják. Épp oly kitűnő egyházfejedelem, mint diplomata, valamint a tudomány és tudósok barátja. Pompás épületekkel szépítette Pécsen, és a dóm egyik legnemesebb díszje, mégpedig Corpus Christi kápolna valóban csodás módon megmaradt gyönyörű vörös márvány oltára, szintén az ő műve. Gurk tudós püspöke, Balbi Jeromos, és a nagyon híres Oláh érsek az ő neveltjei voltak.³⁵ Sok ki-

³¹ Haas itt Ignaz Aurelius Febler (1756–1839) "Die Geschichte der Ungern und ihrer Landsassen" című, magyar történelmet tárgyaló tízkötetes munkájára hivatkozik. A könyvek a lipcsei Gleditsch kiadónál jelentek meg 1815 és 1825 között. Említésre méltónak tartom, hogy Haas Feblert többször idézi, ugyanis ő a római katolikus egyház szempontból hitehagyónak számított: a kapucinus rend kizárta tagjai sorából, mivel szabadkőműves lett, majd áttért az evangélikus hitre, 1820-ban Saratovban a volgai németek evangélikus püspökévé választották. Szentpéterváron halt meg. Fordulatokban gazdag életpályájához részletesebben lásd pl. <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.f/f287308.htm>

³² *) *Haas jegyzete*: VI. Sándor pápa 1500. október 10-én ezt írta neki: "Tiszteletreméltó Testvérem, stb. Azzal a kéréssel fordultál Hozzánk, hogy miután a pécsi domban egyrészt néhány kupolát és épületet emeltettél, másrészt pedig felújítottál, az a kívánságod, hogy ezt a hívők nagyobb áhítata és az istentiszteletek nagyobb dicsőítése céljából képekkel és festményekkel díszítsd, és itt [Rómában], ahogy Te állítod, a Benedek rendi Jakab testvér a leghíresebb festő, és Mi engedjük meg neki, hogy egy éven át nálad a te házában lakjon, hogy az említett templomot kifesse és díszítse. Mivel Mi a tiszteletreméltó és dicsérendő kívánságaidat szívesen teljesítjük, így megengedjük stb."

³³ A középkorban a Száva folyó partján épült Szabács vára – akárcsak Nándorfehérvár és Zimony – a déli határvédelemben játszott fontos szerepet. 1521. július 7-én az oszmán sereg elfoglalta.

³⁴ Antonio Bonfini (1427–1502) olasz humanista. Itáliai tanárkodása során kapcsolatba került az Aragoniai-házzal, Beatrixszal is, és 1486-ban felkereste a magyar udvart. Bemutatta műveit, s megnyerte velük Mátyás tetszését, aki 1488-ban megbízta egy korszerű szemléletű, humanista stílusú magyar történet megírásával. 1497-ig dolgozott rajta, akkor már II. Ulászló költségén. A kezdetektől 1496-ig jutott el, amikor agyvérzés érte. Munkájáért magyar nemességet kapott. Személyéről és művéről bővebb információ pl. az alábbi internet címen található: <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b151/ch03.html>

³⁵ Balbi Jeromos; Balbus, eredetileg Acellini (1465?–1535?): humanista tudós, költő, diplomata. Itáliai tanulmányai után 1485-től Párizsban, 1493-tól Bécsben, 1495-től Prágában, 1501-től 1521-ig Magyarországon élt. 1513-ban váci prépost és királyi titkár, 1514-ben egri érkanonok, 1515-ben pozsonyi prépost, közben II. Ulászló gyermekeinek nevelője volt. Az uralkodó diplomáciai feladatokkal is megbízta. 1523-ban gurki (Karintia) püspök lett. 1524-ben ismét hazánkban járt. Janus Pannonius költészetét nagyra becsülte = Internet: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC00523/00728.htm>

Oláh Miklós (1493–1568): esztergomi érsek. Apai ágon Havasalföldről Erdélybe származott román nemesi család sarja. 1516-ban egyházi pályára lépett. Pécsi, majd esztergomi kanonok. 1526-ban II. Lajos király, majd a mohácsi csata után özvegye, Mária királyné titkára. 1543-ban zágrábi, 1548-ban egri püs-

váló ifjút küldött Itáliába, hogy ott, főképp Bologna főiskolán, képezzék magukat. Amikor 1515-ben a bécsi fejedelmi gyűlésen mint királyi kancellár megjelent, a bécsi egyetem ünnepi beszéddel köszöntötte őt. Ebben többek között az áll, hogy az istentiszteletet ő annyira csodálatosan, buzgón és ünnepi módon tartja, hogy sokan őt tekintik példaképüknek, és hogy ő szinte valamennyi lakomájához tudósokat hív meg, akik tisztelet, szeretet és nagyvonalúan támogat. – Dubravius az alábbi módon mesél róla:³⁶ „László király (hanyagsága okán) annyira elvesztette városait, kastélyait és minden adóját, hogy Morvaországból már semmilyen jövedelme sem volt, Csehországból pedig csak minimális. Minden elképzelést felülmúl, hogy Magyarországon, ebben a gazdag és rendkívül termékeny vidéken ő többször olyan szűkségben volt, hogy sem az éléskamrájában, sem a pincéjében nem volt semmilyen készlet, és arra kényszerült, hogy ebédért könyörögjön. Magam láttam, ahogy az udvari szolgák üres üvegekkel György pécsi püspökhöz szaladtak, hogy a király ebédjéhez bort kérjenek. A püspök megkérdezte tőlük, hogy nincs semmi boruk a palotában? 'Egy csepp sincs' – válaszolták. Az ügy méltatlan volta felháborította a püspököt, a királyhoz sietett, és annak, akinek a királyi udvartartás ellátása a feladata, aljas fősvénységet és alávaló csalást hányt a szemére, majd azonnal több hordó bort küldetett a saját házából a királyi palotába. 1521-ben az esztergomi érseki méltóságba került, de nemsokára minden jó szándékú ember bánatára meghalt. György boldog volt, és biztos abban, hogy érdemei méltatták arra a kegyelemre, hogy meghaljon, mielőtt látta a drága hazája elpusztítását, melynek javára ő rendkívül sok áldozatot hozott. Dicsőség az emlékének.” Feßler azt állítja, hogy halálával (1524. április 7.) a király és az ország a legerősebb támaszát veszítette el.

29. Móré Fülöp. Amikor a király követeként visszaérkezett Velencéből, kötelességéhez híven Mohácsra igyekezett, ahol Lajos király csapataival már a törökkel szemben állt. Azon a napon (1526. augusztus 29.), melyről Feßler azt mondja, hogy magyar nép legvéresebb napja volt, valójában a leghíresebb, közvetlen következményiben a legszörnyűbb, a távolabbiakban – Isten vezetésével – a legszerencsésebb, hősi halált halt a hazáért. Sok halálos sebtől borítva elhagyta a csatát és menekülés közben halt meg. Az orvosa zöld ágakkal és gallyakkal letakarta a lélektől megvált testet és megtartotta magának azt az ezer dukátot, amit a püspök övében talált. Az ellenség elvonulása után megtalálták a holttestet és eltemették. Ez lett a püspök vége, és kezdete annak a leírhatatlan nyomorúságnak, amely ekkor tört rá Pécsre.

30. Sulyok György. 31. Eszéki János

32. Várallyi Szaniszló. Hogy miként kellett Szaniszlónak elhagynia Pécsset, már fent korábban elbeszéltük.³⁷

Ezek voltak azok a férfiak, akik a török uralomig Pécsset, mint püspöki székhelyet ékesítették. Szinte kivétel nélkül hűek voltak a hitben, tiszták az erkölcsben, erősek a lelkekben és végtelenül sok jót tettek. Sokan közülük Magyarország legkiválóbb prelátsusai lettek és jelentős szerepük volt Magyarország sorsának alakításában.

pök. 1553. májusában esztergomi érsek lett. 1543-tól kancellár. Az ellenreformáció érdekében 1561-ben betelepítette Magyarországra a jezsuita rendet. = <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>

³⁶ Jan Dubravius (1486–1553) olmützi püspök, cseh történetíró. II. Lajos magyar király egyik nevelője.

³⁷ Haas a 18–19. oldalon ír arról, hogy a katonaság kivonult Pécsről, ezért Szaniszló püspök számos egyházi személlyel elhagyta a védtelenül maradt várost és Veszprémbé távozott.

HORVÁTH ISTVÁN

A PÉCSI ÁGOSTON-REND 1782-BEN¹ ORDO FRATRUM S. AUGUSTINI – O.S.A.

A török hódoltság megszűnte után a sarutlan ágostonosok rendjének megtelepedése érdekében P. Achinger József Ágoston-rendi atya, a rend későbbi tartományfőnöke (1704–1707 és 1710–1713 között) küzdelmes, de eredményes harcot folytatott Kollonich Lipót esztergomi érseknél, a pécsi püspöknél és a székeskáptalannál. Az engedélyek megszerzése után a rendházat sikerült ugyan feléleszteni, de működése során soha nem tudták kolostorrá fejleszteni, mindig megmaradt konventnek. A rend 1700-ban már házzal és három szerzetessel rendelkezett a városban. Megtelepedésüket elősegítette Vecchy Gábor telek- és házadományai 1700-ban, majd báró Kurtzné, a budai adminisztrátor felesége 1702-ben nekik ajándékozta azt a telket, melyen a templomuk és kolostoruk felépült. A templomuk 1720 körül készült el egy török dzsámi átalakításával, azonban tűzvész áldozata lett. A ma is látható templomot 1751-ben kezdték építeni.²

A rend megtelepedése érdekében plébániavezetést is vállalt volna a város falain kívül, de erre a püspökség nem tartott igényt. Pár évvel később azonban az egyházmegyében lévő paphiány miatt már vidéki plébániákon szolgáltak a szerzetes atyák. Az összeírás évében, 1782-ben Grábócon és Rácpetrén (ma Újpetre) végeztek kisegítő munkát, és a Pécs keleti felén élő horvát és német nemzetiségű hívek pasztorálását is ők végezték.

A rend templomában működött a IV. Jenő pápa által 1446-ban engedélyezett, a Vigasztaló Boldogságos Szent Szűzről elnevezett konfraternitás, melynek altitulusa „Szent Szív az övviselők társulata” volt. Az egyesület püspöki székhelyen való működését még 1730-ban Nesselrode Ferenc püspök (1703–1732) hagyta jóvá. A társulat feladata volt a Szent Szűz iránti tisztelet és kegyelet fejlesztése. A tagok minden hónap negyedik vasárnapján, a pálos atyák által tartott litánia után összegyűltek a rend templomában, ahol a horvát nyelvű szentbeszéd meghallgatása után az Oltáriszentséggel processziót, körmenetet tartottak. Utána a templomban teljes búcsúért hosszabb imákat mondtak, majd a társulat külön imái hangzottak el. A szertartás áldással fejeződött be. Mária szobrát mind a körmenetek, mind a nagyobb Mária-ünnepek alkalmával ünnepélyesen körbehordozták. Az egyesület fő ünnepe az Órangyalok vasárnapján volt. A tagoknak naponta tizenhárom Mi-atyánkot és Üdvözlégyet, valamint Mária tiszteletére egy Salve Reginát kellett elmondaniuk. A társulat önkéntes adományokból tartotta fenn magát.³

Az ágostonos atyák ekkoriban szentmisét Szent György napjától Szent Mihályig reggel hat és hét óraker tartottak. Ünne- és vasárnap fél kilenckor kezdődött a szentmise, ekkor horvát és német nyelvű szentbeszéd is elhangzott. Az utolsó szentmise tíz óraker kezdődött. Litániát délután ¾4-kor tartottak.

A szerzetesek tanulmányi helyéről forrásunk kevés információt ad. Ez csak két személynél szerepel: a kolostor vezetője Grazban, míg rendtársa Budán és Kalocsán végezte tanulmányait. A többiek valószínűleg a rend kolostoraiban részesültek oktatásban.

¹ PPL 39/1782

² Fallenbüchl Ferenc: Az ágostonrendiek Magyarországon. Budapest, 1943. 187–197. p.; Puskely Mária: Szerzetesek. Budapest, 1990. 17–20. p.

³ Szentkirályi István: Őseink buzgósgága II. = Pécsi Katolikus Tudósító, 1922. június–július. 85–86. p.

A kolostornak nem volt patrónusa, a lelkeszi szolgálatokért kapott fizetésen kívül koldulásból és egyéb kisebb adományokból tartotta fenn magát. Az alamizna gyűjtését P. Kussokvincz Adalbertus végezte, nehéz munkájában a laikus testvérek segítettek. A forrás szerint évente kb. 20 forintot, 120 urna bort és 60 mérő gabonát sikerült összegyűjteniük. A kolostor számára a téli tüzelőt Pető József kanonok, címzetes püspök biztosította.⁴

A II. József-féle egyházpolitika az Ágoston-rendet is utolérte, hasonlóan a többi szerzetesrendhez 1786-ban a császár működésüket megszüntette. Feloszlásuk után Esterházy Pál pécsi püspök a város plébániaszervezési munkájában használta fel a rend templomát és kolostorát, és 1789-ben megalapította a Pécs-Budai külvárosi Szent Ágoston plébániát, mely nevében mai napig emlékeztet a hajdani pécsi ágostonos szerzetesekre.⁵

A kolostor tagjai:

P. Miller Hermanus, magyar, Budán született, 55 éves, németül és magyarul jól beszél. Pap, filozófiai és teológiai tanulmányait Grazban végezte. Budán hat évig szónok, majd a felső-stájer Fürstenfeldben 11, Grazban 5 évig sekrestyés. Pécssett négy, Budán három éve vikárius és egyben adminisztrátor is.

P. Kussokvincz Adalbertus, magyar, Kismartonban született, 55 éves, németül és magyarul jól beszél. Filozófiát és erkölcssteológiát hallgatott minden eredmény nélkül. Pécssett tizenöt éve a rend alamizsnása.

P. Koch Damianus, sváb származású, Weingart nevű faluban született, 58 éves, németül beszél. Filozófiát és erkölcsstant tanult. Két évig missziós pap volt, tizenhárom évig egyházi szónok, négy éve sekrestyés Pécssett, és szintén négy éve a grábóci plébánia adminisztrátora.

P. Arto Narcissus, osztrák, Bécsben született, 52 éves. Pap, négy év alatt elvégezte a teológia tanulmányait. Hat évig Bátor sekrestyés, három évig superior, nyolc éve a grábóci plébánia adminisztrátora, jelenleg is ott él.

P. Karkoczka Donatus, szlovák, az Árva-megyei Felsőlipnicán született. Szlovákul (slavonicam), horvátul (illyricam) tökéletesen, magyarul közepesen és németül kicsit beszél. Pap, erkölcssteológiát két és fél évig hallgatott. Budán két évig alamizsnás volt. Pécssett öt éve horvát szónok, 34 éves.

P. Justián Fructuosus, morva, 36 éves, anyanyelvén kívül csak németül, csehül és szlovákul (slavonicam) beszél. Pap, erkölcssteológiát tanult. Másfél évig sekrestyés, majd másfél évig gondnok. Másfél éve rácpetrei káplán.

P. Bottka Emericus, magyar, Székesfehérváron született, 34 éves. Németül és magyarul jól, horvátul (illyricam) és szlávul (sclavonicam) közepesen beszél. Pap. A filozófiai tanulmányait Budán folytatta, majd a kalocsai érseki szemináriumban teljes teológiát, egyházi és polgári jogot hallgatott négy évig, tanárai megalégedésére. Utána két évig káplánként szolgált. Három évig szentszéki jegyző, két évig plébános, egy évig a novíciusok nevelője volt. Jelenlegi hivatalai: német szónok, raktáros, könyvtáros és krónikás.

Laikusok:

F. Brenner Josephus, sváb, Wallansteinben született, 56 éves.

F. Grill Benedictus, stájer, Murahídon született, 43 éves.⁶

⁴ PPL 39/1782, Fallenbüchl Ferenc: Az ágostonrendiek Magyarországon. Budapest, 1943.

⁵ Timár György: Pécs területén lévő plébániák és lelkészségek, valamint a hozzájuk tartozó templomok és kápolnák a török hódoltság óta = Tanulmányok Pécs Történetéből 15. A Madas József Emlékkonferencia (2002. április 16–17.) válogatott előadásai. Font Márta, Vargha Dezső (szerk.) Pécs, 2003. 47–67. p.

⁶ PPL 39/1782.

Fancsaly Éva

GYÖRKE JÓZSEF NYELVÉSZ

Györke József kapcsolata Péccsel

Györke (Georgovits) József 1906. december 21-én született Celldömölkön. Édesapja, Georgovits József MÁV alkalmazottként szolgált. A celldömölki r.k. fiúiskolába járt 1913-tól 1917-ig, amikor is Pécsre költöztek, a János utca 20. szám alá. (Sajnos, a házat azóta már lebontották, helyén társasház épült.)

A Celldömölkön jeles eredménnyel végzett Georgovits Józsefet a ciszterci rend pécsi főgimnáziumába írták be 1917 őszén.¹ Itt nem igazán jeleskedett, több alkalommal utóvizsgázott, a VIII. gimnázium záróvizsgáján is megbukott a latinból és görögből.

1926. szeptember 10-én leérettségizett a székesfehérvári Szent István reál-gimnáziumban, és szeptember 21-én beiratkozott a Pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem bölcsészkarára magyar–történelem–francia szakra (ez utóbbit csak egy évig hallgatja).² Egyetemi tanulmányaiban elsősorban nyelvészetből jeleskedett. Barri Istvánné Simrák Ilona rubin diplomás magyar–francia–latin szakos tanárnő, egykori évfolyamtárs emlékei Georgovits Józsefről: „Csendes, visszahúzódo fiatalember volt. Már diákkorában elmélyedt a tudományos munkában, tudósjelöltnek tartottuk. Zolnai Gyula fedezte fel a tehetségét, s keltette fel az érdeklődését a nyelvészet iránt. Szabó Aladárral együtt ők voltak azok, akik a nyelvészeti anyagot teljes mértékben elsajátították. Georgovits József érdeklődött az irodalom iránt is. Kolozsvári Grandpierre Emillel, Kardos Tiborral együtt tagja volt annak a körnek, amelyből később Pécssett a Batsányi Irodalmi Társaság alakult. Mi, hallgatótársak tiszteltük őket nemes szándékaikért.”

A fenti emlékezést megerősítik az alábbi adatok is: Az 1928/29-es tanév első félévében teljes tandíjmentességet kapott, igaz, a II. félévben kérvényét elutasították.³ 1928 decemberében a közalkalmazottak gyerekei számára ösztöndíjat alapítottak: „Dr. Zolnai Gyula ny. r. tanár egy ilyen ösztöndíjra Georgovits József III. éves hallgatót ajánlja, mint aki a magyar és különösen a finnugor összehasonlító nyelvészet terén figyelemreméltó tehetséget mutat, s aki szorgalmával és eddigi munkásságánál fogva a támogatást a legnagyobb mértékben megérdemli.

A Kar a javaslatot egyhangúan elfogadja, illetve Georgovits József III. éves bölcsészettanhallgatónak egy ösztöndíjat adományoz, s megbízza a dékánt, hogy ebben az ügyben a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úrhoz jelentést tegyen.”⁴

¹ A ciszterci rend pécsi r.k. főgimnáziumának Értesítője 1917/18 – 1925/26. iskolai évekből.

² Egyetemi tanulmányairól az összes adat a PTE Egyetemi Levéltár anyagából származik – A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem (Pécs) Quaestura irataiból, 1923-1950, 13, 1

³ A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem (Pécs) Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi Kara iratai. Kari ülési jegyzőkönyvek 1928. október 17. és 1929. január 14.

⁴ Kari ülési jegyzőkönyvek 1928. december 17. rendkívüli ülés

Ez a kari ülés jegyzőkönyve szerint januárban meg is történt, az ösztöndíj 800 pengő volt. 1929-ben pedig az MTA könyvjutalmára javasolta Zolnai Gyula: „Elnök bemutatja a Magyar Tudományos Akadémia átíratát az akadémiai könyvjutalomra való ajánlás tárgyában. [...] A kar magyar nyelvészeti könyvjutalomra Georgovits József, a magyar történelmi könyvjutalomra Sziebert Júlia bölcsészettanhallgatókat ajánlja.”⁵

Lehetséges, hogy az egyetemen is váltakozó módon teljesített, mert a követőkben már csak fél tandíjmentességet kapott, sőt, a II. félévben Zolnai senkit sem javasolt az MTA nyelvészeti könyvjutalmára. „Dr. Zolnai Gyula ny. r. tanár kijelenti, hogy a folyó évben a magyar nyelvészeti könyvjutalomra hallgatói sorából senkit sem tud ajánlani.”⁶

Georgovits József nyelvészetből Zolnai Gyulánál meghirdetett minden tárgyat felvett (kivéve az első évben meghirdetett Suomen kielen muottooppi c. finn nyelvű órát, ami érthető is – érdekes, hogy Zolnai Gyula ezt később nem hirdette meg, pedig nagyon büszke rá (talán nem volt elég finnül jól tudó hallgató?)⁷. Az akkori bölcsészkar tanrendben minden félévben szerepelt a finn nyelv oktatása (Finn olvasmányok, A finn nyelv alak- és hangtana). Érdekes megemlíteni, hogy az

⁵ Kari ülési jegyzőkönyvek 1929. április 18.

⁶ Kari ülési jegyzőkönyvek 1929. április 29.

⁷ A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem (Pécs) Irodalomtörténeti Intézete iratai 1925–1943.

1928/29. I. tanévben hallgatta Hodinka Antal: A kijevei és moszkvai nagyfejedelem-ség története c. kurzust, az 1929/30. II. félévben pedig felvinci Takács Zoltántól: Skithia, Irán és Turán c. óráját. Későbbi pályáját nagyban befolyásolta a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 54272/1926 sz. határozata, mely egy észti lektorátus felállításának lehetőségét vizsgálta meg. Zolnai Gyula a kari jegyzőkönyvek tanúsága szerint egy kompromisszumos javaslatot tett, miszerint „egy egyesített finn–észti lektorság felállítására, egy finn anyanyelvű, de észti nyelven is előadni képes nyelvész” alkalmazására.⁸ Az önálló észti lektorság felállítását önmagában nem támogatta, mert félt, hogy kevés hallgatója lenne. Ugyanakkor méltányolandónak tartotta a kölcsönösség miatt, hiszen „1922 óta a dorpáti észti egyetem már van magyar lektor.”⁹ Ilyen finn lektor alkalmazására fél év múlva lehetőség is nyílt: Zolnai Gyula előterjesztése a januári kari ülésen: „Dr. Penttilä Aarni turkui finn egyetem könyvtáristje és jeles fiatal nyelvtudós, aki már több ízben tartózkodott Magyarországon és nyelvünket is érti, több hónapi tanulmányútra e hó végén hazánkba jön és kérésemre hajlandónak nyilatkozott arra, hogy 4 hónapot városunkban töltve a mostani félévben a finn és észti nyelvről egyetemünkön mint lektor előadásokat tartson. Javaslatom tételében az a becsvágy is vezet, hogy valamint finn nyelvű előadások is magyar egyetememen először minálunk tartattak (mult félévi Suomen kielen muotooppi c. kollégiumokban), úgy az Erzsébet-egyetem legyen az első abban is, hogy bölcsészeti karán finn, illetőleg észti lektorság állíttatik.”¹⁰

A finn lektor óráját sokan látogatták, s nem csak a nyelv miatt: „Aarni Penttilä magas, szőke, fiatal tanár volt. Jól beszélt magyarul, sokan jártak az órájára” – emlékezik Simrák Ilona. Görke is hallgatta Penttilä óráit, mint ahogy az anyakönyvi lap irataiból kitűnik. Valószínű, hogy az ő hatására kezdett el mélyebben érdeklődni a finn, és esetleg az észti nyelv iránt – bár ez utóbbira semmilyen fogódzónk nincs. Tanulmányai befejezése után ő lett az első magyar ösztöndíjas a tartui egyetememen 1930-ban, s 1931 januárjától a magyar lektori állást is megkapta. Ekkor változtatta nevét Györkére. Ezzel egyidejűleg ellátta az Institutum Litterarum Hungaricum Universitatis Tartuensis nevű intézmény irányítását is. 1936 végén jött haza Magyarországra észti feleségével, Ellu Vaskkal (1906–1981).¹¹

Györke József tudományos munkássága, hatása a nyelvtudományra

Doktori szigorlatát 1930. június 3-án tette le a dékáni hivatalban. Disszertációjának címe: Vogul jelzős szerkezetek, melyet Zolnai Gyulán kívül még Tolnai Vilmos bíralt. Szigorlatán dr. Holub József volt az elnök, és rajta kívül még Tolnai Vilmos és Hodinka Antal voltak jelen.¹² Zolnai Gyula nem vett részt Györke József doktori szigorlatán, hiszen akkorra már benyújtotta a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez nyugdíjazási kérelmét. Györke Józsefet 1930. június 13-án avatták bölcsészdoktorrá cum laude minősítéssel.

⁸ Kari ülési jegyzőkönyvek 1926. szeptember 10.

⁹ Tartu német neve

¹⁰ Kari ülési jegyzőkönyvek 1927. január 10.

¹¹ Hajdú Péter: Portré Györke Józsefről. Néprajz és Nyelvtudomány 40 (1999–2000):77–102. p.

¹² A Magyar kir. Erzsébet Tudományegyetem Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Kara iratai.

A szigorlati jegyzőkönyvben elolvashatjuk azokat a témaköröket, amelyekre mint kérdésekre meg kellett felelnie:

Főtárgy: Magyar és finnugor összehasonlító nyelvészet. A finnugor nyelvek fonetikai jelölései.

A finnugor és indogermán nyelvek eltérő sajátosságai. A jelzett szó ragozása. Finnugor nyelvelmékek. Az igenemek szerkezete. Panthezis és hipotézis. A mondat keletkezésének emlékei. A syntagma.

A tövéghangzók kérdése.

I. Melléktárgy: Magyar történelem: Őstörténet irodalma. – Jungria. Onogurok. Francia jövevényszavak.

II. Melléktárgy: Világtörténelem: A pontusvidék középkori népei. A kelet-római császárság visszaszorítása 1395-ig. Az orosz hatalom terjeszkedése a tatárság rovására. Nagy Péter politikája.¹³

Györke 1930–1936 között tehát a tartui egyetemen tartózkodott. Itt kezdett el behatóbban foglalkozni a szamojéd nyelvekkel, s itt is írta, s jelenteti meg képzőmonográfiáját.¹⁴ Hazatérte után az Országos Széchényi Könyvtárhoz került gyakornokként, majd 1941-ben alkönyvtárnok lett. Már 1941-ben prozeminárium vezető a Pázmány Péter Tudományegyetemen, ahol 1942-ben az Uráli szókép-zésztan és szóragozásztan tárgykörből magántanári képesítést szerzett. Tudományos munkássága 1930–44 közé tehető. Ez a másfél évtized alatt két monográfiát és 12 cikket írt. Nem sok, de amit írt, annak egy részét az idő is igazolta. E művek ismertetését mellőzöm, mivel ezt egykori tanítványa, Hajdú Péter már megtette.¹⁵ Két művét emelném ki, egyrészt a már fentebb említett képzőmonográfiáját, másrészt az 1943-ban megjelent művét.¹⁶ Ez utóbbi művében fejti ki, hogy a töveket, képzőket, ragokat nem külön résztanulmányokban kell vizsgálni, hanem egy új stúdiumban, melyet szó- vagy jelrészttannak nevezett. Az általa kezdeményezett nézőpont tulajdonképpen a mai morfémakutatás egyik fő irányát képezi. Műve nagy hatással volt még a 60-as évek általános nyelvészeire is „Gondolkodásmódomra nagy hatással volt Györke József nevezetes tanulmánya” (ti. a „Tő, képző, rag”) – írja Szépe György, a PTE emeritus professzora.¹⁷

Györke úttörő jelentőségű volt abban is, hogy a szamojéd nyelveket is bevonta az uralisztika vizsgálatába, és hogy mindvégig hangsúlyozta és alkalmazta az általános nyelvészeti megközelítési módot az uráli nyelvtudományban. Tudományos munkássága elismeréseként 1940-ben a Magyar Nyelvtudományi

¹³ Figler Csilla: A magyar nyelv- és finnugor összehasonlító nyelvtudományi tanszék tudományos kutatói tevékenysége Pécssett (1923–1940). Pécs, 2001. szakdolgozat, kézirat.

¹⁴ Györke József: Die Wortbildungslehre des Uralischen. (Primäre Bildungssuffixe). Tartu, 1935.

¹⁵ Hajdú Péter: Portré Györke Józsefről. Néprajz és Nyelvtudomány 40 (1999–2000) : 77–102.

¹⁶ Györke József: Tő, képző, rag (szó vagy jelrészttan) Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 67. Budapest, 1943. Különnyomat a Magyar Nyelv 39:111–136. 176–195.

¹⁷ Szépe György: A magyar morfematikus elemek sorrendjéről. Magyar Nyelvjárások 37. Debrecen, 1999. 419. p.

Társaság Szily-díjjal jutalmazta, 1945 májusában pedig az MTA levelező tagjává választották.

A Magyar Nemzeti Múzeum óvóhelyén átvészelt háborús időszak után 1945 áprilisától júniusáig a magyar nemzeti múzeumi szervezet ügyeit intéző hivatal vezetője, majd 1945 júniusától az OSZK főigazgatója. Györke József legsürgősebb feladatának a dokumentumok százezreinek biztonságos elhelyezését és a használók rendelkezésére bocsátását tekintette. „Az infláció nehézségei közepette is szerzett fedezetet az ebben az időszakban az antikvár piacon nagy számban felbukkanó muzeális értékű könyv- és kéziratanyag megvásárlásához, valamint a Magyar Nemzeti Bibliográfia újraindításához.”¹⁸

A nemzeti könyvtár ügyeinek irányítása mellett kevés ideje marad a tudományos kutatómunkára. Még az MTA levelező tagjává választásakor sem tud időt szakítani arra, hogy elmondhassa székfoglaló előadását.

A szüntelen, mértéken felüli munkát szervezete nem bírta tovább, 1946. szeptember 9-én kórházba került, s 11-én váratlanul meghalt.

Györke József kapcsolata Hajdú Péterrel

Hajdú Péter első éves korában, 1941-ben találkozik először Györke Józseffel, aki akkor prosezeminárium vezető a Pázmány Péter Tudományegyetemen. „hallgatósága tekintélyes volt s óráin állandóan tapasztaltuk azt, hogy jó légkört teremtett, szívélyes kapcsolatot tartott diákjaival, az elvont nyelvészeti témákat hangulatos, szellemes, néha éppenséggel ironikus megjegyzésekkel fűszerezve tárlta. [...] Magántanári óráit az 1943. tanévtől kezdte el tartani. 1943 tavaszán „Tó, képző, rag funkciója az uráli nyelvekben” és „Észt szóképzéstan” címen tartott órákat, az év őszén pedig „Jurák szóragozástan” című előadásait hallgattuk. 1944 őszére „Fejezetek az uráli szóképzéstan köréből” címen meghirdetett előadássorozatát éppen csak megkezdhette, az első 2 órát tartotta meg, de azután e félév folyamán a hadi helyzet következtében az egyetemi élet szünetelt” – emlékszik egykori tanárára Hajdú Péter.¹⁹

„Györke kitűnő nevelő volt, kritikus és független gondolkodó, aki alkalmas lett volna a magyar uralisztika újjászervezésére és a konzervatív örökség átalakítására, írja később tanáráról Hajdú Péter.²⁰

Györke József volt az, aki elindította és kijelölte Hajdú Péter kutatói pályáját. Ő hívta fel a fiatal kutató figyelmét arra, hogy az általános nyelvészeti ismereteket és a szamojéd nyelveket vonja be kutatásaiba. Míg Györke Józsefet a hazai szamojédisztika újjáélesztőjeként, sőt megalapozójaként tisztelhetjük, addig Hajdú Péter a magyarországi szamojédisztika mentora, ki nemzetközi szinten is elismert szamojéd iskolát teremtett, teremtetett későbbi diákjai révén.

Györke József egykori diákját, Hajdú Pétert 1945-ben maga mellé vette az OSZK-ban, gyakornokként. Hajdú Péter egész életében arra törekedett, hogy

¹⁸ http://www.cellbibl.hu/lexicon/gyorke_jozsef.htm

¹⁹ Hajdú Péter: Portré Györke Józsefről. Néprajz és Nyelvtudomány 40 (1999–2000):77-102.

²⁰ Hajdú Péter: Wiener Wahl (Arcképek – tények – állapotok). Nyíri Antal kilencven éves. Büky László (szerk.). Szeged, 1997. 91. p.

Györke emberi és kutatói nagyságáról ne felejtsük el. Talán ezzel is magyarázható, hogy halála előtt úgy döntött, a Pécsi Tudományegyetem akkori Finnugor Tanszékének adományozza könyvtárának nyelvészeti anyagát.²¹ Annak ellenére, hogy a szegedi vagy a budapesti egyetemhez több köze volt, hisz 1959 és 1974 között a szegedi József Attila Tudományegyetem Finnugor tanszékének volt tanszékvezető egyetemi tanára, 1986 és 1991 között az ELTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszékének volt a vezetője, 1991-től 1995-ig pedig kutató professzora. Döntésében biztosan szerepe volt egykori kedves tanára, Györke József iránti tiszteletnek is. Mi sem bizonyítja ezt jobban, s egyúttal az adományozó szerénységére is utal, hogy végrendeletében kikötötte, könyvtárát nem róla, hanem Györke Józsefről kell elneveznünk. Ez az anyag ma különgyűjteményként a Finnugor és Magyar Nyelvtörténeti Szeminárium tanári szobáiban található.²²

Érdekes, milyen sok hasonlóság van Györke József és Hajdú Péter között. Mindkettő elismerten szerény ember volt, óráikon mindketten jó légkört teremtettek, szívélyes kapcsolatot tartottak diákjaikkal, kiket kezdettől fogva kollégának egyenrangú félnek tekintettek, ugyanakkor Hajdú Pétertől sem álltak távol a szellemes, néha ironikus megjegyzések. Nem csoda hát, hogy ilyen erős hatást gyakorolt Hajdúra Györke. Még születésük és haláluk ideje között is van kapcsolat: Györke József december 21-én született, Hajdú Péter december 27-én. Györke szeptember 11-én halt meg, Hajdú Péter szeptember 19-én.

A tragikusan hirtelen kettétört pályáiv ellenére Györke nyelvészként maradandó életművet, tanárként kiváló tanítványt, igazgatóként pedig szolgáltató-képes nemzeti bibliotékát hagyott az utókorra.

Epilógus: Amikor Györke Józsefről anyagot kutattam az interneten, megtaláltam Tóth Vilmos – Tolnai Vilmos rövid cikkét a Budapesti Negyedben, melyben a Farkasréti temető felszámolt síremlékeinek válogatott jegyzékét közli.²³ A közel 800 tételes névsorban találjuk „Györke József nyelvész, egyetemi magántanár, az OSZK főigazgatója, az MTA tagja 1906–1946” nevét is.

Úgy gondolom, tanáraink, kollégáink emlékét úgy is őrizhetjük, ha időnként ellátogatunk tanítványainkkal sírjukhoz, ha nem csak cikkeiket idézzük, kutatóként hivatkozunk rájuk, hanem gondoskodunk arról, hogy nagyjaink sírhelyeit ne számolhassák fel csak azért, mert a hozzátartozók már nem élnek.

Úgy érzem, tartozunk nekik ennyivel.

**2006. október 19–20. között a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Tanszékének Finnugor és Magyar Nyelvtörténeti Szemináriuma Györke József emlékülést szervezett és jelképesen felavatta a Györke József könyvtárát. Az eseményen hazai és külföldi – német, finn, osztrák, orosz – kutatók is részt vettek.*

²¹ A könyvtárról és a benne található értékekről, kuriózumokról a PTE Egyetemi Könyvtár honlapján találhatóak részletes adatok. (<http://www.lib.pte.hu/kulonygyujtemenyek/hh.htm>)

²² Pécs, Ifjúság útja 6 D/221-es és D/224-es terem.

²³ Tóth Vilmos–Zsigmond Vilmos: A Farkasréti temető. Budapesti Negyed 40–41–42. (2003/2,3,4)

KOVÁCS ATTILA

DMITRIJ SOSZTAKOVICS ÉS PÉCS

Az 1906. szeptember 25-én született és 1975. augusztus 9-én elhunyt kiváló szovjet-orosz zeneszerző, Dmitrij Sosztakovics életműve ma már vitathatatlanul a 20. század legnagyobb művészi teljesítményei közé tartozik, melyek messze túlmutatnak a muzsika keretein, annak eszköz- és hatásrendszerén. Nagyságát ma már nyilvánvalóan nem Prokofjev „mögött” kell keresnünk és elhelyeznünk, hiszen a nemzetközi koncertélet igazolta kortársánál nagyobb népszerűségével, hogy messze megelőzi őt, hanem közvetlen a nála 25 évvel idősebb Bartók mellett, akihez szintézis-teremtő képessége és „zenén túli” társadalmi üzeneteinek máig ható érvényessége is felemeli a nagy orosz komponistát. Aki megszenvedte az őt körülvevő társadalmi rendszer, a sztálini szovjet kommunizmus meg nem értését, az elhallgattatást, a létbizonytalanságot. Ezek azonban érdekes módon megacélozták alkotóerejét, ahogy Hacsaturjan fogalmazott: „Sosztakovics az üldöztetésre új, lelkesítő művek komponálásával tudott reagálni. Ezért volt ő zseni, mi pedig csak tehetségek.” Több zenekritikus szerint az ő alapvetően hagyományokra építő – de nem elvakultan hagyománytisztelő – művészeté mélyebb és hívebb tükre korának, mint sok korábban többre becsült modern, avantgárd komponistáé.

Sajnos nálunk a mintegy másfélszáz alkotást tartalmazó Sosztakovics életműnek csak töredéke vált, úgy-ahogy ismertté, leginkább is a lemezpiac és a rádióadások jóvoltából. A fővárosi koncertélet legfeljebb csak alkotásainak ötödét ha bemutatta az elmúlt fél évszázad során, míg a vidékiből kiemelkedő pécsi koncertélet ennek is csak maximum a felét vagy egyharmadát.

Éppen ezért fontos, hogy kik és mit mutattak be Pécsen ebből a rendkívül gazdag – 15 szimfóniát, 15 vonósnyegyest, 6 versenyművet, 2 operát, továbbá operettet, baletteket, oratóriumokat, dalokat, zongora- és kamaraműveket tartalmazó – életműből.

Sosztakovics művei közül, akárcsak Budapesten, Pécsen is a Szalmás Piroska fordításában ismertté lett *Szép gyermekem, jöjj ki a rétre* kezdetű dal szólalt meg először még a Horthy-korszakban, amint ezt Ivasivka Mátyástól megtudtuk. Az ő bányász dalosai közül azok mondták ezt el, akik még cserkész korukból emlékeztek arra, hogy énekeltek ezt az örökzölddé lett dalt, melyet nemcsak Ivasivka Mátyás kórusai, de több más pécsi énekkar is műsorán tartott az 1960-as évektől. A zeneszerző századik születésnapján némi szövegmódosítással *Örülj velünk, cserkészpajtás!* címmel született új magyar verzió a dalból a tanár úr jóvoltából.

Legjobb tudomásunk szerint a másodikként Pécsen megszólaltatott Sosztakovics-mű, az 1949-ben komponált *Dal az erdőkről* c. oratórium néhány részlete volt, melyet Antal György vezényelt 1952. március 17-én, az akkor egy éve megalakult (első) Pécsi Szimfonikus Zenekar és az állami zeneiskola énekara élén. Mielőtt néhány további kórusmű előadásáról szólnánk, említsük meg, hogy Ivasivka Mátyás, mint a Nagy Lajos Gimnázium zenetanára és akkor még csak fiúkból álló iskola kóru-

sának karnagya, 1963-ban a világ nagy zeneszerzőihez – Stravinsky, Hindemith, Orff, Hacsaturján, Britten, Auric – intézett, együttese számára műveket és kottákat kérő levelei között március 8-án Sosztakovicsnak is írt egyet. Ebben többek között azt írta: „szeretnénk, ha részünkre egy 2–3 perces, kis hangterjedelmű, háromszólamú kórusművet írna. Büszkéek lennénk rá, ha Magyarországon ezt mi szólaltathatnánk meg először.” A válasz nem késett soká, hiszen március 21-én Sosztakovics azt írta: „Megkaptam levelét, de sajnos nincs olyan kompozícióm, amelyet Ön kért. Ha valamikor írok majd – feltétlen küldök Önnek belőle. Szívélyes üdvözlettel: D. Sosztakovics.” A saját kezűleg megírt levél kedves érdekessége, hogy Sosztakovics a Nagy Lajos Gimnázium nevét is lefordította oroszra, „Velikij Ludvigként”.

Москва. 21 марта 1963 г.

Хору гимназии Нagy Lajos-
Великий Лудвиг и
хормейстеру Матиаш Ивашновка Печь.

Я получил Ваше письмо, но, к сожалению,
у меня нет произведений, которые Вы просите.
Если я когда-либо напишу – я Вам обязательно
вышлю.

С лучшими пожеланиями

Д. Шостакович
Д. Шостакович/

Bár sajnos a zeneszerző 12 évvel később bekövetkezett haláláig nem érkezett kórusmű Pécsre, Ivasivka Mátyás mégis előadta Sosztakovics néhány korábbi alkotását. Az 1948-ban készült *Találkozás az Elbán c.* a második világháború befejezéséről szóló filmhez komponált, és többek között az amerikai békeharcos basszista világsztár, Paul Robeson által ismertté tett *Békedalt* 1964-től több alkalommal énekelte a Janus Pannonius Gimnázium Leánykara és a Pécsbányatelepi Bányász Férfikar. Utóbbi együttes a következő évben, 1965-ben az 1951-ben komponált *Tíz kóruspoéma forradalmi költők verseire c.* ciklus 9., *Május elseje* című darabját is előadta, majd 1967-től a nagy magyar zeneszerző nevét felvéve, immár a Mecseki Szénbányák Kodály Zoltán Férfikaraként *A vörös zászló c.* kompozíciót 1979-ben Pécsen és Szentendrén is.

Dmitrij Sosztakovics

Engedtessek meg e „kórusblokk” után annyi szubjektivitás, hogy megemlékezzem saját „kapcsolatfelvételemről”. 1974. szeptember 25-ére, utolsó megélt 68. születésnapjára egy-két ajándéklemezből álló csomaggal köszöntöttem egyik legkedvesebb zeneszerzőmet. Kodály Zoltán akkor egy újra kiadott közös albumban saját maga vezényelte 1957-es, a Psalmus Hungaricust, a Budavári Te Deumot, a Nyári estét, a Concertót és a Missa brevist tartalmazó lemezfelvételeit; Sziklay Erika 1972-ben a Francia Lemez-akadémia Charles Cross-díjával kitüntetett, az év lemezévé választott Schönberg Pierrot lunaire-jét; Pierre Boulez Mallarmé-improvizációit tartalmazó ajándéklemek mellé betettem Sosztakovics 1. és 2. szimfóniájának Kirill Kondrasin vezényelte lemezének borítóját, melynek dedikálására megkértem a Mestert. Az „ön postájára D. Sosztakovics 1974. X. 7. Moszkva” aláírással visszaérkezett dedikációra és a Szovjet Zeneszerzők Szövetségének saját kezűleg megcímezett válaszborítékjára azért is büszke vagyok, mert amint azt Galina Visnyevszkaja Életem című könyvéből is tudhatjuk, az egész életében betegeskedő, de ekkor már nagybeteg Sosztakovics életének ebben a periódusában, akárcsak az 1963-as Ivasivka tanár úrnak írott válaszevél idején is, olyan súlyos izomsorvadásban szenvedett, hogy ez a rövid írás is bizonyára igen komoly meg-

terhelést jelentett a számára. Visnyevszkaja említi, hogy férjével, Rosztropoviccsal 1974-es Szovjetunióból való távozásukkor, a búcsúvacsora alkalmával milyen feszélyezve érezte magát Sosztakovics, amikor remegő kezével alig tudta megtartani a leveses kanalat.

Maradva a vokális muzsikánál, Sosztakovics különösen élete végén gazdag dalterméséből legjobb tudomásunk szerint mindössze a *66. Shakespeare szonett* szólalt meg a tanulmányait Pécssett folytató basszista, Kovács István és Selmeczi György és zeneszerző-zongoraművész 1999. február 1-jei Liszt-termi dalestjén.

Operái közül az eredetileg 1932-ben komponált *Kisvárosi Lady Macbeth* szólalt meg magyarországi bemutatóként a Pécsi Nemzeti Színházban, 1964. november 5-én. A Horváth Zoltán által rendezett és Paulusz Elemér vezényelte előadás különlegességét az adta, hogy a hatalmas hazai- és a világsiker ellenére az 1932-ben bemutatott operát egy Sztálin utasítására írott „Zene helyett káosz” cikket követően le kellett venni a repertoárról, s csak a diktátor halála után, 1956 és 1963 között, és immár a főhősnőre utaló Katyerina Izmajlova címet viselő, revideált változatot játszották a Szovjetunióban. Ennek 1963-as előadásait nézte meg Moszkvában és hozta el tapasztalatait Pécsre a rendező és a zeneigazgató. Az ennek ellenére Kisvárosi Lady Macbethként bemutatott és 15 előadást megért produkcióhoz maga a zeneszerző küldött táviratot: „Igen nagy és sok-sok sikert kívánok. Kérem, adják át forró hálámat az operaelőadás összes résztvevőjének. Sosztakovics”. A pécsi előadás országos sikerére jellemző, hogy a Magyar Rádió egyenes adásban közvetítette a Magyar Állami Operaházat két évvel megelőző magyarországi bemutatót, melyről a 2005-ös fővárosi felújítás alkalmával az abban résztvevő Gregor József úgy nyilatkozott, hogy sokkal mélyebb nyomokat hagyott benne, mint az 1966-os budapesti produkció, ami Horváth Zoltán rendezői erényei és az őt segítő Vata Emil díszlet- és Gombár Judit jelmeztervező mellett nagyrészt a zenei megvalósításnak is köszönhető. Ebben Paulusz Elemér társa volt Dóry Miklós és az akkor a kórusnál munkáját kezdő Károly Róbert karigazgató. A kiváló szereplőgárdát érdemes felsorolni, akik közül az apóst alakító Marczis Demetert, a férjet játszó Wágner Józsefet, a Szergejt felváltva éneklő Csányi Jánost és Csongor Józsefet, valamint a címszerepet egészen kiválóan megformáló Illés Évát és váltótársát, Cser Tímeát kell feltétlenül itt kiemelni. De fontos szerephez jutott Tréfas István, Bolla Tibor, Berczelli Tibor, Pécsváry Gabriella, Pulveri Magda, Fodor Pál, Hotter József, Bonnet Kálmán, Sassi János, Csida Gizella és Kanizsai László is. Marczis Demeter 1970-ben, a színház 75 éves jubileumán idézett részletet a magyar operajátszás történetében is jelentős előadásból.

A Sosztakovics nagyszámú kamaraműve között is kiemelkedő helyet elfoglaló 15 vonósnégyes közül csak az állítható biztosan, hogy az 1960-ban a „háború és a fasizmus áldozatainak emlékére” írott *8. vonósnégyes* szólalt meg Pécssett a Sopianae Vonósnégyes (Erdélyi Zoltán, Mátyás Jolán, Murin Jaroszlav, Janzsó Ildikó) előadásában 2002. július 2-án, a Hotel Palatinus Bartók Termében a Pécsi Szimfonikus Zenekar A Dóm alcímet viselő nyári nemzetközi zenei fesztiválja keretében, Tillai Aurél Vonósnégyesének bemutatójával közös műsorban. Ugyancsak

a pécsi zenekar nyári zenei fesztiválja keretében szólalt meg ugyanitt Sosztakovics fiatakori, 17 évesen, 1923-ban komponált *Op.8-as Triója* 1994. július 21-én a Trió Hernádi, Káldor Zsuzsa (hegedű), Hernádi Ákos (zongora) és Zsoldos János (gordonka) előadásában, a Lieli Gábor klarinétművész közreműködésével előadott Bartók Kontrasztok és Messiaen Kvartett az idők végezetére társaságában. A zongoraművek közül talán a legismertebb, a 16 évesen írott *3 fantasztikus tánc* (Op. 5) egy Kínában született, Moszkvában tanult japán zongoraművész, Michiko Takayama előadásában hangzott el Pécsen 1987 októberében a Csontváry Múzeumban. Sosztakovics legnagyobb szabású, Bach Wohltemperiertes klavier ciklusához mérhető *24 prelúdium és fuga* című, 1950-ben, Bach halálának 200. évfordulójakor Drezdában komponált sorozatából négy darab hangzott el az orosz világsztár, Szvjatoszlav Richter 1974. december 7-i Liszt-termi hangversenyén. Ennek magam is fül- és szemtanúja voltam, mint a részben csak a színpadon elférő publikum egyik, közvetlen Richter mögött helyet foglaló tagja. A Mjaszkovszkij 3. és Prokofjev 8. szonáta között felhangzó *g-moll, B-dúr, Esz-dúr és c-moll prelúdium és fuga* olyan hihetetlen drámaisággal szólalt meg Richter előadásában, ami csak a zongoristaként is egészen kiváló zeneszerző előadásához mérhető, és Richter legszebb magyarországi koncertjei közé emeli ezt a ragyogó pécsi hangversenyt.

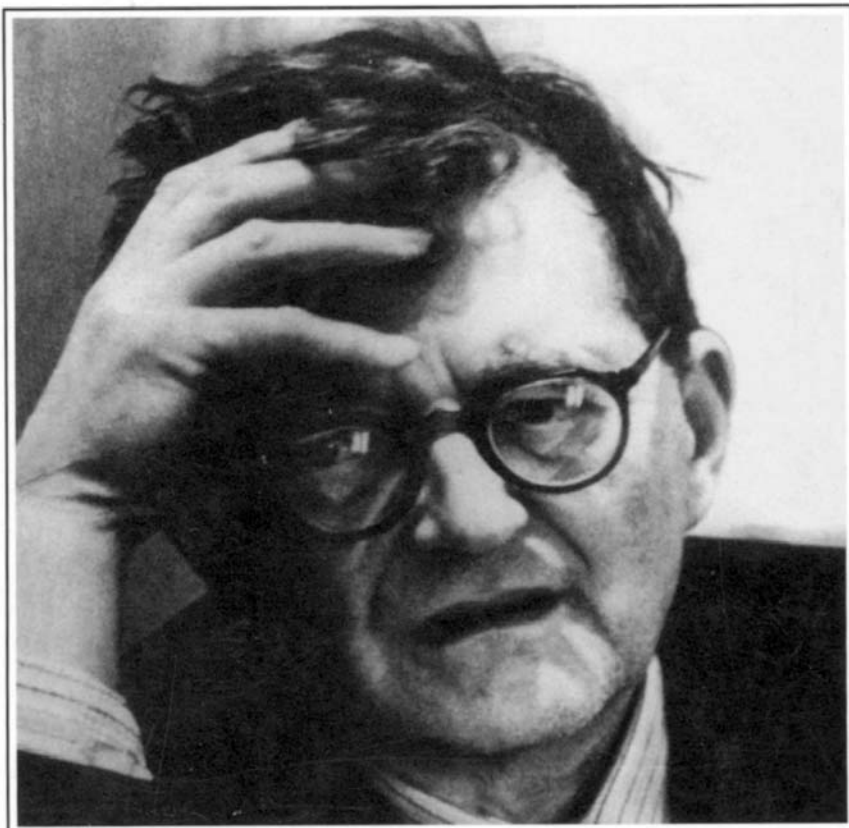
Sosztakovics életművét a legnagyobb 20. századi zenei teljesítmények közé emelő szimfóniák és szimfonikus zenekari alkotások közül elsőként vélhetőleg a Lenin emlékének ajánlott, az *1917-es év* alcímű, 1961-ben komponált *12. szimfónia* szólalt meg – Bartók Zene húros-, ütőhangszerekre és cselesztára című művével együtt – az ősbemutatót is vezénylő Jevgenyij Mravinszkij és a Leningrádi Filharmonikusok előadásában, 1962. február 1-jén a Pécsi Nemzeti Színházban, a szinte egy időben lezajlott budapesti előadással együtt, tulajdonképpen magyarországi bemutatóként. Az egyik legismertebb szimfónia, a II. világháború alatt a körülzárt Leningrádban komponált és a városnak ajánlott *7. „Leningrádi” szimfónia* teljes, nyilvános előadásáról nem tudunk, de a zenekari tagok emlékezete szerint a színházban egy november 7-i ünnepség keretében elhangzott a mű szinte sosztakovicsi névjeggyé lett, első tétele, Breitner Tamás vezényletével, valamikor a hetvenes években. Engedtessék meg itt annyi megjegyzés, hogy a Lehár Víg özvegy Daniló belépőjéből vett főtémáról megkérdeztem a zeneszerző fiát, a karmester Maxim Sosztakovicsot, hogy édesapja hogyan volt képes ilyen ironikus hangvételre, hiszen oroszul ez a téma „Megyek a Maximhoz” fordításban vált ismertté. S a zeneszerzőt a körülzárt Leningrádból éjszakánként valóban kivitték katonai biztosítás mellett repülőgépen családjához, s így Maxim fiához is. Mellesleg pedig azt is megjegyeztem, hogy a háború és az „örök barátságot” felmondó német támadás váratlan kitörése után még Sztálin is tartott attól, hogy vezetőtársai ezért a tévedéséért őt is likvidálják. Maxim Sosztakovics szerint az első világháború utáni éhínség és a sztálini önkény állandó lét-veszélyeztetettsége edzette meg apját, akinek az ironia és a tragikus humor amúgy is éltető, sőt lelkileg a túlélést is biztosító lételeme volt.

Sosztakovicsnak a világhírt meghozó, 1925-ben, 19 évesen diplomamunkaként megírt *1. szimfóniát* – melyet azonnal műsorára vett a „nem kortárs karmester-

ként” jegyzett Arturo Toscanini és Bruno Walter is – 1988. január 11-én a POTE Aulában játszotta első alkalommal a Pécsi Szimfonikus Zenekar a „keletnémet” karmester, Horst Förster vezényletével, nagy sikerrel. A Breitner Tamás által előkészített műsorban Brahms 4. szimfóniája és Mozart Sinfonia concertanteja szerepelt még, utóbbiban Vas Ágnes és férje, Gyermán István aratott hatalmas sikert. Ugyanitt, éppen tíz évvel később, 1998. február 12-én Nicolás Pasquet vezényletével szólalt meg legközelebb az *1. szimfónia*, egy a II. világháború áldozatainak emlékére írott Lajtha László-mű, az In memoriam és Jacques Ibert – Gyöngyösy Zoltán ragyogó szólójával előadott – Fuvolaversenye után. A pécsi zenekar uruguayi származású egykori vezető-karmestere, Nicolás Pasquet – akit korábbi és jelenlegi állomáshelyén, Németországban a legkiválóbb Sosztakovics-karmesterek között jegyeznek – szinte egy Sosztakovics-ciklust indított Pécssett. Ennek első állomása 1993. december 6-a volt, amikor Brahms Tragikus nyitánya és Mozart Drahos Bélaival káprázatosan megszólaltatott D-dúr fuvolaversenye után a POTE Aula-beli koncert igazi szenzációját jelentő produkcióként hangzott el a Sztálin emlékével leszámoló és az amerikai zenekritikusok által az “év legjobb zenekari művévé” választott, 1953-ban komponált *10. szimfónia*, melyet a pécsi közönség percekig tartó, felállva tapsoló ovációja követett. A következő Pasquet vezényelte Sosztakovics-szimfónia az 1945-ben komponált és vidám, groteszk, humoros hangvételével Sztálin haragját kiváltó *9. szimfónia* volt, melyet – némileg személyes tanácsomra – a Kiss András játszotta Beethoven Hegedűverseny után, 1996. május 13-án adott elő a POTE Aulában a pécsi zenekar. Javaslatomra azért került sor, mert Pasquet Sosztakovics talán legszebb, *5. szimfóniáját* szerette volna előadni, ezt azonban abban az évadban a Filharmónia vendégeként Kobayashi Ken-ichiro vezényletével az Állami Hangversenyzenekar szólaltatta meg pécsi bemutatóként. Így mást kellett választania a pécsi zenekar karmesterének, aki először a később előadott *1. szimfóniára* gondolt, majd tanácsomra döntött a Kilencedik mellett, amelynek szintén hatalmas sikere volt. A pécsi zenekar által legtöbbször játszott Sosztakovics-mű az 1954-ben, az októberi forradalom 37. évfordulójára komponált *Ünnepi nyitány*, mely ajánlása és nyitófanfárja az 1980-as moszkvai olimpia szignáljaként való felhasználása ellenére mint a “Sztálin halála felett érzett szinte ugrándozó öröm” egyik ragyogó, életvidám, életerőt sugárzó zenei megnyilatkozásoként is értelmezhető, ahogy az egyik nyugati kritikus fogalmazott. Ennek első pécsi előadását 1995. június 21-én vezényelte Nicolás Pasquet a Pécsi Nemzeti Színházban Beethoven Jandó Jenő játszotta G-dúr zongoraversenye és Muszorgszkij–Ravel Egy kiállítás képei c. műve élő rádióközvetítéses koncertjén. 2004. január 2-án ugyancsak az ő vezényletével szólalt meg ugyanitt a Pécsi Szimfonikus Zenekar 20 éves jubileumi hangversenyén az *Ünnepi nyitány*, melyet 2006. március 23-án a Hamar Zsolt vezényelte Pannon Filharmonikusok Budapesten, a Nemzeti Hangversenyteremben adtak elő a világhírű hegedűművésszel, Maxim Vengerovval közös, hatalmas sikerű, két ráadásos, Beethoven Hegedűversenyét és Schumann 2. szimfóniáját tartalmazó hangversenyük “nyitányaként”.

Az ez idáig utolsó Pécssett megszólaltatott Sosztakovics-szimfónia az 1957-ben komponált *11. szimfónia*, mely az *1905-ös év* alcímet viseli, de az 1905-ös orosz polgári forradalom mellett a mi 1956-os forradalmunkra is reflektál, amint ez Sosztakovics Testamentumából is tudható. Hiszen „jóllehet alcíme 1905, jelenkori eseményekkel foglalkozik. Azokról az emberekről szól, akik megszűntek hinni, mivel a gonoszság pohara kicsordult” – ahogy maga a zeneszerző fogalmaz. Vagy másképp „A szimfónia (amely az 1956-os magyarországi felkelés után készült) a nép és a vezetők kapcsolatáról szól: második tétele nyersen és naturalisztikusan ábrázolja a védtelen emberek legyilkolását. A sokk költészete ez. Életemben először hagytam el egy hangversenytermet, hogy magam helyett másokra gondoltam. Mindmáig ez jelenti számomra Sosztakovics legnagyobb erejét” – írja Szolomon Volkov zenetörténész, a Testamentum c. kötet szerkesztője, összeállítója. Sosztakovics egyébként a forradalom alatt és utána is állandóan érdeklődött a magyarországi helyzetről, amint azt Volkov Sztálin könyvéből megtudhatjuk. A *11. szimfóniának* ezt a programját szólaltatta meg egészen katartikus előadásban 2005. március 3-án a Pécsi Nemzeti Színházban és másnap Budapesten, a Nemzeti Hangversenyteremben a Pannon Filharmonikusok együttese Hansjörg Schellenberger, a világhírű oboaművész vezényletével, aki Mozart *Così fan tutte* nyitánya és Veress Sándor maga játszotta oboaszólójával megszólaltatott Passacagliaja után mutatta meg, hogy akárcsak Nicolás Pasquet, elmélyült ismerője és értője a mély történelmi beágyazottságú Sosztakovics-stílusnak. A fővárosi előadást sokan az év legjobb produkciójaként értékelték, amint ezt az internetes fórumokról is tudhatjuk. Az előadás egyik legkatartikusabb részlete a zárótételben Udvardy Gizella által megszólaltatott angolkürtszóló volt, mely az áldozatokért szóló megrendítő sirató.

Versenyművei közül először vélhetőleg a fiatalkori, trombitával kiegészített vonószekerekkel kísért *1. zongoraverseny* szólalt meg az 1973/74-es évad során a Pécsi Nemzeti Színházban, a Pécsi Filharmonikusok Breitner Tamás vezényelte hangversenyén. A szólista Fellegi Ádám volt, aki a trombitás Schubert Jánossal együtt olyan fergeteges humorral szólaltatta meg ezt a dzsessznek és a könnyűzenének sem hátat fordító, 1933-ból való alkotást, hogy a karzaton helyet foglaló ifjú közönség tagjaként emlékezetem szerint lábdobogtatásig menően tomboló nagy sikert aratott a megírása idején is leginkább a zeneileg elfogulatlan fiatalok tetszését elnyerő alkotás. (Érdekesség, hogy első, 1935-ös pesti előadását a kiváló zenetörténész, Tóth Aladár is épp e miatt a könnyűzenét sem megtagadó hangvétel miatt kritizálta.) Legközelebb 2005. november 18-án a Filharmonia Mesterbérletében szólalt meg a PTE Aulában Sosztakovics *1. zongoraversenye* a Moszkvai Szólisták előadásában, a világhírű brácsaművész, Jurij Basmét vezényletével, lánya, Xenia Basmét zongora- és Vladislav Lavrik trombitaszólójával. Az előadás érdekességét az adta, hogy Jurij Basmét néhány helyen olyan drámai hangsúlyokat érzett és vezényelt bele a műbe, ami a későbbi tragikus művek hangját előlegezte ebben a még korábban felhőtlennek vélt alkotásba. Ugyanezen a koncerten szólalt meg első alkalommal Pécssett az 1925-ben, közvetlen az *I. szimfónia* után komponált Op.11-es *Prelúdium és Scherzo Vonósoktettre (vagy vonószekerekre)*, mely-

Testamentum

DMITRIJ SOSZTAKOVICS EMLÉKEI
SZOLOMON VOLKOV SZERKESZTÉSÉBEN

Európa

nek második tétele Sosztakovics egyik legjobb korai avantgárd darabjaként nagy sikert aratott, akárcsak az *1. zongoraverseny*. A *2. zongoraverseny* mindeztidáig élő előadásban nem szólalt meg Pécssett – balettként felvételről ment Herczog István Emlékbezárt világ c. 1995-ös Pécsi Nemzeti Színházi Pécsi Balett-estjén, s bár 1998 őszére Kocsis Zoltánnal tervezték előadását, de végül is a helyette beugró Jandó Jenő Prokofjev *1. zongoraversenyét* játszotta a Hamar Zsolt vezényelte Pécsi Szimfonikusok élén. Sosztakovics két hegedűversenye közül eddig csak az 1947–48-ban komponált, de a benne felhasznált zsidó melódiák miatt csak Sztálin halála után, 1955-ben bemutatott *1. a-moll hegedűverseny* szólalt meg Pécssett 1997. április 28-án – Schubert 7., „Nagy” C-dúr szimfóniája előtt – Amiram Ganz francia hegedűművész varázslatos szólójával, a Nicolás Pasquet vezényelte Pécsi Szimfonikus Zenekar egészen sokszínű és katartikus előadásában. Eredetileg ugyanez a 20. század egyik legszebb hegedűversenyének számító alkotás szerepelt volna Maxim Vengerov és a Hamar Zsolt vezényelte Pannon Filharmonikusok 2006. március 23-i Nemzeti Hangverseny-terembeli hangversenyén is, de helyette Beethoven Hegedűversenyét szólaltatta meg a pécsi zenekarral az Ukrajna környékéről származó, magyar kötődéssel is rendelkező hegedűs világsztár. Amint a vele készített rádióinterjúban elmondta, ennek oka, hogy a Beethoven hegedűverseny friss lemezfelvételének tapasztalatait szerette volna megosztani a magyar közönséggel is, s ezt a szerinte is egészen kiváló pécsi együttesel még a pesti hangversenyéletben is ritka nagy sikerrel sikerült abszolválnia. Némi vigasztként említette a Sosztakovics és Prokofjev *2. hegedűversenyeivel* Grammy-díjat is nyert Vengerov, hogy novembertől már a Sosztakovics *1. hegedűversenyt* játssza New Yorkban Rosztropoviccsal. A *2. hegedűverseny* és a *2. gordonkaverseny* még nem szólalt meg Pécssett, de legjobb tudomásunk szerint a fontos önéletrajzi ihletettséggé és Msztyiszlav Rosztropoviccsnak ajánlott, 1959-ben komponált *1. gordonkaverseny* is csak 2007. február 1-jén szólalt meg először Onczay Csaba és a Pannon Filharmonikusok előadásában, Martin Turnovsky vezényletével.

Bár Sosztakovics balettjei, az *Aranykor*, benne a világhírű Polkával a sok Johann Strauss-hatást mutató *Tisztavízű patak* és a *Csavar* nem kerültek előadásra Pécssett, a Pécsi Balett – amint már jeleztük – azért táncolt már Sosztakovics muzsikájára. Elsőként Eck Imre 1975-ös baletttestjén, ahol a *Sasok* című darab zenéjét Sosztakovics – Rosztropovics játszotta – *1. gordonkaversenye* szolgáltatta.

Az Eck Imre örökébe lépő és Németországban elismert Sosztakovics-koreográfusnak számító Herczog István a Pécsi Balettel egy emlékezetes Sosztakovics-balettet készített 1995-ben, melynek *Emlékbezárt világ* címét a pécsi színész-rendező, Moravetz Levente verséből választotta, a már említett *2. zongoraverseny* és néhány válogatott Sosztakovics-részlet mellett a Leonard Bernstein vezényelte *5. szimfónia* zenéjére. Különösen ez utóbbi mű előadása volt egészen felkavaró és katartikus, lévén, hogy azt a Nyugaton már jól ismert felfogást tükrözte, mely Sosztakovics művét a harmincas évek közepi első nagy sztálini önkény és tisztogatási hullám áldozatainak emlékének tekintette, s amely felfogás Sosztakovics Testamentumából az 1979-es nyugati kiadás után nálunk csak 1997-ben vált ismertté.

Ha már említettük a *Csavar* című balettet, ennek *Szatirikus táncát* felvette 1993-as Children Circus (Gyermekcirkusz) című műsoros kazettájára a Daniel Speer Rézfúvós Kvintett, Horváth Zoltán és Újfalusy Péter (trombita), Pétersz Árpád (kürt), Sörfőző Zoltán (harsona), Maronics Zsolt (tuba), akik e művet évekig repertoáron tartották.

S ha már fúvósmuzsikáról volt szó, zárjuk a sort fúvószenekari felvételekkel. Habár Sosztakovics az 1970-ben komponált ironikus hangvétellű *Szovjet rendőrségi induló* kivételével nem írt eredeti fúvószenekari művet, szimfonikus alkotásainak nemegyszer rendkívül nagy létszámú fúvósapparátusa és sokszínű fúvószenei hangzásban gazdag hangszerelése alapot adtak, hogy legnépszerűbb témáit fúvószenekarok is megszólaltassák. Ezek közül az Apáthy Árpád vezetésével az egyik legsokszínűbb kortárszenei repertoárral rendelkező Mecseki Ércbányász Koncert Fúvószenekar 1979 és 1984 között több alkalommal megszólaltatta a nálunk *Orosz táncként* ismert *Pljászka* című darabot, a *Népünnepet* és a *Vadászatot*. Ezt a sok 20. századi klasszikus mű bemutatását felvállaló utódzenekear, a Szabó Ferenc vezette Pécsi Ércbányász Koncert Fúvószenekar 2003. december 7-én a ZeneParkban előadta Sosztakovics 1938-ban komponált két Jazz-szvitjének Johan de Meij által meghangszerelt átíratát, amely a holland fúvószenekari iskola stílusa mellett megőrizte a mű – többek között harmonikával erősített – oroszos hangzásvilágát is.

Ez a Sosztakovics műveinek pécsi megszólaltatását figyelemmel kísérő, természetesen nem a teljesség igényével fellépő tanulmány – hiszen például az iskolai vagy a filharmóniai ifjúsági koncertek műsora nem állt rendelkezésünkre – az emlékek felidézése mellett, a figyelemfelkeltés szándékával készült. Azzal a céllal, hogy Európa 2010-es Európai Kulturális fővárosa akár – miként néhány mű esetében már korábban is megtette – még Budapestnek is példát mutatva, a zenetörténetben immár joggal elfoglalt méltó helyének megfelelően mutassa be a pécsi, dél-dunántúli, hazai és nemzetközi közönségnek a 20. század egyik kimagasló zenetörténeti értékét, Dmitrij Sosztakovics életművét.

NAGY IMRE

MÓR PÜSPÖK ÉS LEGRÉGIBB LEGENDÁNK
(ÖTTORONY I.)

„*Non est inventus similis illi*”
Nem akadt hozzá hasonló
Sirák fiának könyve 44.

A kialakult közvélekedés a 11. században élt Mór pécsi püspököt tekinti a magyar irodalom időrendben első szerzőjének. E lényegét tekintve elfogadható megállapítást azonban némileg árnyalnunk kell. Mór kora elvárásainak megfelelően latinul írta művét, s bár valószínű, mégsem egészen biztos, hogy magyar anyanyelvű volt. A fenti mondat „magyar” szavát célszerűnek látszik hát „magyarországi”-ra felcserélni. Az *irodalom* kifejezést is csak megszorítással használhatjuk: maga a szó kései, reformkori fejlemény nyelvünkben (mint ahogy a *szerző* fogalom is modern alakulat), a korábban használatos, a latin *litera*, *littera* („betű”) szóból származó *litteratura* pedig a 18. század végéig széles értelemmel bírt, fogalomköre kiterjedt az írásbeliség egészére, akár csak a középkorban alkalmazott *litterae*, illetve *scriptura* szó. Mór tehát, ha egészen pontosan akarunk fogalmazni, az egyik első magyarországi írástudó volt, aki a jelek szerint jól ismerte az írásbeli közlemény megformálását befolyásoló követelményrendszert, s ennek megfelelően hozta létre művét.¹ Kortársa volt Gellért püspöknek, a *Deliberatio* szerzőjének, és annak, aki a Szent Istvánnak tulajdonított *Intelmeket* megfogalmazta.

Joggal vetődhet fel a kérdés, hogy ezer év távlatából visszatekintve melyek azok az adatok, amelyek többé-kevésbé ma is tényszerűnek tekinthetők vele kapcsolatosan. Szűkre szabottan fogalmazva megállapíthatjuk: Mór, azaz Maurus pannonhalmi (Márton-hegyi) tanuló volt, később ugyanott szerzetes, majd apát, 1036-ban Pécs püspöke lett, művét már itt írta.² Származására nézve nincs pontos információnk, feltételezhetően magyar volt, de szláv is lehetett, sőt olasz eredetnek lehetősége is felvetődött. A szükséges óvatosság követelményéről nem elfeledkezve, de azért kissé bővebben is összefoglalhatjuk ismereteinket. Azt tőle magától tudjuk, hogy „*puer scholasticus*”, vagyis diák volt a Szent Márton-hegyi kolostorban. Itt találkozott később – erről Szent Imre legendájából értesülünk – a kolostort meglátogató herceggel, aki apja kíséretében érkezett a nevezetes intézménybe. A királyfi a fogadásukra felsorakozott szerzeteseket baráti csókokkal illette, Maurust azonban (aki szerzetesi nevét valószínűleg a rendalapító Szent Benedek egyik tanítványáról kapta) a legenda szerint hétszer csókolta meg, mint később elmondta, a fiatal szerzetes erényeinek gazdagságára kívánta felhívni a figyelmet

¹ Tamai Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”. Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon. Budapest, 1984.; Szili József: Az irodalomfogalmak rendszere. Budapest, 1993.

² Csóka J. Lajos: A latin nyelvű történeti irodalom kialakulása Magyarországon a XI–XIV. században. Budapest, 1967. 101. p.

Mór másik két püspöktársával megkoronázza I. András királyt. Képes Krónika.
 „András herceget ezután ellenség nem háborította, biztonságban koronázták Székesfehérvárott
 királlyá, de csak az a három püspök, aki megmenekült a keresztények nagy veszedelméből,
 koronázta meg az Úr 1047-ik esztendejében.”

ezzel a kitüntető gesztussal. Mór hamarosan igazolta az iránta megnyilvánuló bizalmat: még az őt megszólító király kedvéért sem hagyta abba imádkozását, nem törte meg a kötelező szilenciumot, ezután pedig alázattal tűrte István király dorgálását, aki túlzott büszkeséggel és tiszteletlenséggel vádolta őt, ez azonban csak próba volt az uralkodó részéről, amelyet Mór fényesen kiállott. A király nem feledkezett meg róla: előbb pannonhalmi apáttá, majd pécsi püspökké emelte. A pozsonyi krónika 1036-tal kapcsolatosan jegyzi fel: „Maurus episcopus est effectus”.

A feljegyzések szerint 1047-ben, a Vata-féle pogánylázadást követően, két életben maradt püspöktársa közreműködésével királlyá koronázta I. Andrást. A túlélők közé tartozott tehát (van, aki ezt a tényt magyar származása bizonyítékának tekinti, minthogy a lázadók haragja elsősorban az idegenek ellen irányult), s a koronázási aktusban játszott fontos szerepe azt igazolja, hogy a kortársak szemében a Szent István-i folyamatosságot testesítette meg. Kézjegye szerepel 1055-ben keletkezett nevezetes nyelvemlékünkön, a Tihanyi Apátság Alapítólevelén. Ez is azt támasztja alá, hogy köztiszteletnek örvendett, de hivatalból is részt kellett vennie az alapítás jogi cselekményében, mivel az apátság tolnai birtokai az ő egyházmegyéjében feküdtek. Életének következő nevezetes dátuma: 1064. Ez év húsvétján András fia, Salamon király és unokatestvére, Géza herceg Pécsre látogattak, ahol a székesegyházban Géza jelképesen megismételte rokona koronázásának aktuását, elismervén annak uralkodói legitimitását. Ekkor történt, hogy a püspök a mélyen vallásos herceg kérésére neki ajándékozta legendája későbbi „hősének”, Zoerardnak a vezeklőövét, pontosabban annak nála lévő felét. (A látogatás ünnepléses részét másnap szomorú esemény követte: a székesegyház és a mellette álló házak tűzvész áldozatává váltak. A püspöknek tehát újjá kellett építtetnie a templomot, amelynek a falai közé korábban a hagyomány szerint István utódjának, Péternek holttestét eltemette.) A vezeklőöv, a cilicium átadása fontos adat: Mór minden bizonnyal ezután, tehát az évtized második felében írta meg nevezetes legendáját. Az életrajz adataiból arra következtethetünk, hogy Mór 1000 körül született, és 1070 táján halhatott meg.³ A személyével kapcsolatos regényes feltételezéseket csupán jelezzük: nem bizonyítható, hogy Radó nádor lelki atyja volt, s ilyen minőségében játszott-e valamiféle szerepet egyházmegyéje érdekében. Az az elképzelés pedig, hogy valójában a pogány Koppány vezér unokája lett volna, szent élete tehát afféle jóvátételként lenne értelmezhető a nagyapa vétkeiért, olyan szép, hogy nem is lehet igaz.⁴

Műveltségére nézve is megfogalmazhatunk hitelt érdemlő megállapításokat. Ismerjük ugyanis a pannonhalmi könyvtár 11. század végi állományát. A korban tekintélyesnek számító bibliotékát 80 könyv alkotta, ebből 41, az állománynak több mint a fele liturgikus témájú volt, 16 kötet spirituális, lelki olvasmányként funkcionált, 23 pedig iskolai és tudományos célokat szolgált. A mai szem számára feltűnő-

³ Vargha Damján: Mit tudunk Maurusról? = Szent Mór Emlékkönyv. Vargha Damján (szerk.) Pécs, 1936. 1. 39. p.; Forró László: Szent Mór a történelem világánál = Szent Mór Könyv, Vargha Damján (szerk.) Pécs, 1936. 243–264. p.

⁴ Ezt a mesés elképzelést dolgozza fel Hajnal Ernő három felvonásos színműve Maurus címmel = Szent Mór Könyv... i.m. 1936. 279–346. p.

en hiányoznak a klasszikusok. Ezen azonban nem kell csodálkoznunk, mert annak a kornak az értékrendje eltért a későbbiekétől. Gellért például a filozófiát “kénjő ajkáról csepegő méz”-hez hasonlította. Hugo, a későbbi cluny-i apát egy alkalommal Vergilius könyvét tette párnája alá, és mikor elaludt, úgy érezte, kígyók tekergőznek vánkosa alatt, egy fiatalembert pedig, aki félelmeivel dacolva elolvasta az *Aeneist*, az eposz ördögökké váló hősei, mint állítják társai, kegyetlenül megkínóztak.⁵ Ne lepődjünk meg tehát: a 11. században vagyunk, egy aszketikus szellemű kor kellős közepén. Mindazonáltal Donatus, Lucanus, Cato és Cicero egy-két munkájával rendelkezett az ifjú szerzetes képzésében bizonyára fontos szerepet betöltő könyvtár. A nevelés célja a Szentírás tüzetes ismerete és a mélységes, rendíthetetlen hit kialakítása volt. Mór korának szellemiségét képviselte. A korabeli írástudók felső rétegéhez tartozott, tudatos és széleskörű irodalmi ismeretekkel rendelkezett.⁶ Ezt igazolja az a tény is, hogy a király Pécs első püspöke, a nagy tekintélyű, nyugati kapcsolatokat ápoló Bonipertus utódává tette. Erre a helyre nem kerülhetett akárki. Már csak azért sem, mert a pécsi egyházmegye, amelynek területe akkor jóval nagyobb volt a mainál, magában foglalta Szerém, Pozsega és Verőce megyéket is, a déli határvidék kiemelkedő politikai jelentősége következtében különleges fontossággal bírt.⁷ Mind a király, mind Róma nyilván jól megfontolták Mórral kapcsolatos döntésüket.

Mór műveltségének legmegbízhatóbb lenyomata azonban maga a mű, a *Vitae Sanctorum Zoerardi seu Andreae et Benedicti eremitarum*, azaz *Szent Zoerard másképpen András és Szent Benedek remeték élete*. A szöveg, mint említettük, minden bizonnyal 1064 és 1070 között keletkezett, ez tehát a legrégebbi hazai legendánk. Eredetije elveszett, de két hiteles, teljes másolata fennmaradt a 15. századból, 1573-ban nyomtatásban is megjelent az *Acta Sanctorum* lapjain. Magyarul Szabó Károly adta ki 1865-ben.⁸ Újabb, mértékadónak számító latin szövegkiadása Madzsar Imre nevéhez fűződik.⁹ Legfrissebb magyar fordítását Csóka J. Gáspárnak köszönhetjük.¹⁰

A legendát korai keletkezése és stílusának kvalitásai alapján a régi magyarországi írásbeliség egyik legértékesebb alkotásaként tisztelhetjük. Szerzője épületes olvasmányt kívánt létrehozni, amelyet tanulságokban gyarapodva lehet olvasni, vagy inkább hallgatni, mivel abban a korban a betűk ismeretével csak kevesen rendelkeztek, a befogadók legtöbbje csoportos felolvasás útján értesülhetett a szöveg tartalmáról. Az író célja az volt, hogy hősei életén keresztül – kronológiai szempont alkalmazása nélkül – bemutassa a keresztény eszmék és életfelfogás megvalósulását, ezért nem mai értelemben vett életrajzot hoz létre, csak a történet vallási

⁵ Kühár Flóris: Szent Mór lelki világa = Szent Mór Emlékkönyv... i.m. 1936. 41–68. p.

⁶ Tarnai... i.m. 1984. 10–13. p.

⁷ Loschert Kázmér: Szent Mór egyházkormányzata = Szent Mór Emlékkönyv... i.m. 1936. 69–94. p.

⁸ Melich János: Zoerardus = Magyar Nyelv 1934. 5–6. és 129–136. p.

⁹ Legenda SS. Zoerardi et Benedicti. Praefatus est, textum recensuit, annotationibus instruxit Emericus Madzsar = Scriptores rerum Hungaricarum. Edendo operi praefuit Emericus Szentpétery. Volumen II. Budapestini, MCMXXXVIII. 347–361. p.

¹⁰ Szent András és Benedek legendája = Árpád-kori legendák és intelmek. S.a.r.: Érszegi Géza. Budapest, 1983. 13–15. p.

Szent Zoerard éjszakai imája. Kép az *Ungaricae sanctitatis Indicia* 1737-i kiadásából.
 „Aztán a tönkön ülve olyan helyzetet foglalt el /.../, hogy ha teste álomtól elnehezdedve, véletlenül valamerre eldől, a nádszálak hegyétől súlyosan megsértve felébredjen.”
 Részlet Zoerard és Benedek legendájából.

és erkölcsi vonatkozásai érdeklik. Tulajdonképpen egy életrend leírását adja. Ez a műfaj vele jelenik meg irodalmunkban. Zoerard élete, aki a rendbe lépésekor vette fel az András nevet, valóban lelkesítő példával szolgált arra nézve, milyen a keresztény életeszmény a kor felfogása szerint.

A legenda főhőse, miként a társa is, bencés szerzetes (eredeti Zoerard nevet magyarul, Melich János fejtegetése szerint, Szórárdnak, vagy Szórárdnak kell helyesen mondani), akinek származására nézve megoszlanak a vélemények: lehetett lengyel (ez talán a legvalószínűbb), szlovák, esetleg cseh vagy isztriai. Való-

színiúleg egyszerű emberek, alkalmasint parasztok gyermeke volt. Akadt, aki Merész Boleszláv fiát látta benne, ez azonban szintén a meseképződés körébe tartozik. Tanítványával, Benedekkel érkezett hazánkba, és a Zobor-hegyi kolostor lakói lettek. A Vág folyó mentén, a környék rengetegeiben élték remete életüket az önmegtágadás jegyében. Zoerardnak a böjt negyven napján mindössze negyven dió volt a tápláléka, naponta egy. Több csoda fűződik nevükhöz. Zoerard feltámasztott egy megölt haramiát, akinek tetemével társai a szent barlangjába siettek. Amikor pedig Nyitrán felakasztottak egy gonosztevőt, az nem halt meg, mert Zoerard, akihez a szerencsétlen végső szorultságában bűneit megbánva fohászkozott, mindaddig tartotta a kötélén, amíg a jelenlévők haza nem tértek, akkor aztán lesegítette a bitófáról. Benedeket zsványok gyilkolták meg, testét a Vág vizébe vetették, ahol egy éven át romlatlanul feküdt, egy sas őrködött azon a helyen, akinek útmutatása nyomán azután meg is találták a holttestet, és illő módon eltemették. Csóka J. Lajos szerint efféle események gyakran felbukkannak különböző legendákban, afféle vándormotívumoknak tekinthetők.¹¹

Mór általa hitelesnek tekintett források alapján dolgozott. „Én, Mór – írja legendájának bevezető részében –, aki most Isten irgalmából püspök vagyok, akkor pedig iskolás gyermek voltam, a jó férfit (ti. Zoerardot) láttam ugyan, de hogy milyen volt szerzetesi élete, azt nem látás, hanem hallás útján ismertem meg. Mert amikor a Szent Márton püspök tiszteletére szentelt monostorunkba a már említett Benedek szerzetes gyakorta eljött, ennek tiszteletre méltó életéről elmondta nekem az itt következő dolgokat.”¹² Információit tehát „első kézből” kapta. Másik hírforrása Fülöp Zobor-hegyi apát volt. Ő mesélte el neki, miként találták meg a szent kiterített holttestén, vagy inkább holttestében a vezeklőövet, „amely már belső részeit érintette. [...] A húsát belülről bomlasztó övet bőre kívülről elrejtette. Ámde a vértanúságnak ezt a fajtáját meg sem tudhattuk volna, ha köldökénél a megkötött fém csomója elő nem tűnik. Miután pedig feloldották az övet, mikor a testről lehúzták, a bordák összezúzódásának hangja erősen hallatszott.”¹³ Ez az az ereklye, amelynek felét Mór elkérte Fülöptől, majd később Géza hercegnek ajándékozta. Cs. Tompos Erzsébet merész, ám rendkívül érdekes feltételezése szerint a pécsi székesegyház kentauros oszlopfője Zoerard mezítelen testét ábrázolja a vezeklőövvel, kezében nevezetes böjti tápláléka látható, a dió, s még a sas is látható, amely a Vágba vetett Benedeket őrizte.¹⁴

A cilicium történetének értelmezéséhez tudnunk kell, hogy a legendabeli két szent a szerzetesi reformmozgalom képviselője volt, amely a kolostori életmód szí-

¹¹ Csóka... i.m. 1967. 105. p.

¹² Árpád-kori legendák és intelmek, 13. p.

¹³ Árpád-kori legendák és intelmek, 14–15. p.

¹⁴ Cs. Tompos Erzsébet: A pécsi székesegyház kőtárának kentauros oszlopfőjezete és szírekes gyámköve. Adalék a XI. századi magyar épületplasztika ikonográfiájához = Művészettörténeti Értesítő, 1963. 113–120. p.; Mások másképp „olvassák” a domborművet. Erről lásd: Szőnyi Ottó: A pécsi székesegyház és Magyarország műemlékei Szent Mór korában = Szent Mór Emlékkönyv, 295–362. p.; Richard Prazák: A Legenda Sanctorum Zoerardi et Benedicti történelmi és kulturális összefüggései = Irodalomtörténeti Közlemények, 1980. 4. 393–408. p.; valamint Boros László: Egy román-kori oszlopfő ikonográfiai vizsgálata. Ógermán mítosz a pécsi Dómmúzeumban? = Pécsi Szemle 2006. tavasz, 8–26. p.

gorítását célozta a cluny-i szellemiség jegyében. A szöveg egyik kutatója, Prazák ehhez hozzáteszi, hogy a „szigorú böjtölést előíró remeteség bizonyos mértékben az egyháznak az éhező néprétegekkel vállalt szolidaritását volt hivatott bizonyítani.”¹⁵ Csak ebben a kortörténeti összefüggésben tudjuk megérteni, hogy például Zoerard virrasztásának többek által idézett jelenete nem öncélú „mutatvány”, hanem kora aszkétikus életeszményének nemes és tiszteletre méltó példája. Egy fa odújában húzódott meg éjszakára, ahol buzgó imádkozással kívánta tölteni idejét. Feje fölé egy abroncsra köveket függesztett, a fa kérgén pedig hosszú, éles nádszálakat szúrt át hegyükkel befelé. Ha a kimerültségtől kezdte volna elnyomni az álom, s feje oldalra vagy előre billent, a kövek megütötték, a nádszálak pedig felsebeztek arcát, fejét. Így tartotta távol magától a pihentető álmot. Mór jól érti és tiszteli őt, akit a korban különösen becsesnek tartott és sokat emlegetett erények ékesítettek, testének sanyargatása (*corporis maceratio*) és szívének megtörődése (*contritio cordis*), mely által példaképpé magasztosult számára. Szövege ennek következtében az aszkétikus lelkiség dokumentuma, ugyanazt a szellemiséget tükrözi, mint a vele rokon Gellért legenda és Szent István nagyobbik legendája.

Horváth János megállapítása szerint a legenda „jeleskedik stilisztikai ékességekben”. A szerző őszintén átéli az általa elbeszélte történetet, és nem rejtja véka alá meghatottságát, szívből fakadó lelkesültségét. Művét rímes prózában írta, ez az ún. „stílus Isidorianus”, amely a 10. század közepétől a 12. század végéig a középkori latin próza legkedveltebb formája volt (később a ritmikus próza váltotta fel), fő jellemzője a mondatpárhuzam. Mór „szép, kiegyensúlyozott, minden felesleges dísz nélkülöző nyelven” állított emléket hőseinek, tudatosan és mértéktartóan alkalmazva a követett stílusforma eszközkészletét. Szófűzése és szerkesztésmódja „tiszteletre méltó felkészültség”-ről, „tudatos művészet”-ről tanúskodik.¹⁶ Művelt írástudó volt, aki írói öntudattal kezelte tárgyát. Mint ilyen, csakugyan az első hazánkban.

Mórnak azonban nemcsak életrajza és műve, de kultusza is van, amely sokszor szinte fontosabbá vált, mint a száraz filológiai tények. Ennek nyomai korábban is érzékelhetők, ám kiteljesítése Scitovszky János püspök nevéhez fűződik, aki szorgos anyaggyűjtéssel, kitartó munkával és nagy tekintélyével kiharcolta, hogy a Szentszék a Kongregáció 1848. július 22-i döntésével engedélyezte Mór nyilvános tiszteletét. Ez nem a hagyományos értelemben vett boldoggá vagy szentté avatást jelentett, de azzal egyenértékűnek tekinthető, „*aequipollens beatificatio*”, az emberemlékezetet meghaladó tisztelet megállapítása alapján. A célját elérte, s ezzel az egyházmegye tekintélyét is öregbítő Scitovszky János egyházi énekszöveget szerzett nagy elődjéről, amelyhez Hölzl Ferenc komponált zenét. Azután Mór 1925-ben a pécsi egyházmegye „*patronus secundarius*”, második védőszentje lett, akinek ünnepét 1913 óta október 25-én tartja az Egyház.¹⁷ A tiszteletére rendelt miseszöveg egy részlete Sirák fiának könyvét idézi: „*Non est inventus similis illi.*” Nem akadt hozzá hasonló.¹⁸

¹⁵ Prazák... i.m. 1980. 401. p.

¹⁶ Horváth János: Árpád-kori latin nyelvű irodalmunk stílusproblémái. Budapest, 1954. 132–135. p.

¹⁷ Gálos László: A Szent Mór kultusz életbeléptetése = Szent Mór Emlékkönyv... i.m. 1936. 173–216. p.

¹⁸ Gálos... i.m. 1936. 187–190. p. i.h.: 189. p.

Imre herceg Mór szerzetest hétszer megcsókolja. Székely Bertalan falfestménye a pécsi Dómban. „Az egyiknek (...) egyet, a másíknak hármát, egy harmadiknak pedig ötöt, végül egynek hét csókot adott egymás után.” Részlet a Szent Imre legendából.

A szent püspök beiktatásának 900. évfordulójával kapcsolatosan főként Vargha Damján, a pécsi egyetem professzora, középkori irodalmunk jeles kutatója buzgólkodott a Mór-kultusz ápolása terén. Ennek eredményeként az egyházmegye két, általa szerkesztett könyvvel tisztelgett a 11. századi főpap emléke előtt. A *Szent Mór Emlékkönyv* a történeti kutatások eredményét foglalta össze, ma is haszonnal forgatható. A *Szent Mór Könyv* többségükben fikciós természetű, illetve kegyes szándékú írásokat foglalt csokorba, szintén tanulságos olvasmány, jóllehet nem a történeti tárgyilagosságra való törekvés, hanem a kultusz gazdagításának lelkesültsége vezette a szerzők tollát. A szépirodalmi jellegű szövegek közül Ujházy György egyfelvonásos színműve¹⁹ és Zsikó Gyula négy költeménye érdemel különösebb figyelmet.²⁰ Tartalmazza kottamelléklettel az *Ének Szent Mórhoz* című művet, Scitovszky János és Hölzl Ferenc közös alkotását. Ennek egyik strófájából idézzük az Imre her-

¹⁹ Ujházy György: Szent Mór. Legenda = Szent Mór Könyv... i.m. 1936. 267–278. p.

²⁰ A versek címe: Szent Mór legendát ír, Himnusz Szent Mórhoz, Szent Mór püspökhöz, Szent Mór püspök háza = Szent Mór Könyv... i.m. 1936. 74–75., 98–102. p.

Szent Mór prédikál. Székely Bertalan falfestménye a pécsi Dómban.
 „Én, Mór, aki most Isten irgalmából püspök vagyok...” Részlet Zoerard és Benedek legendájából.

ceggel való találkozás jelenetének néhány sorát: „Angyali tisztaság vala / Egyik fő-
erényed, / Mért Szent Imre átkarolva / Hét csókkal megtisztelt.”²¹

A Mór-kultusz legmaradandóbb emléke azonban nem az irodalom, hanem a képzőművészet területén jött létre. Ez Székely Bertalan hét freskóból álló ciklusa a Pécsi Székesegyház Mór-kápolnájában. Az első képen (az északi falon) a hét csók híres jelenetét látjuk, a következő kettőn az elmélyülten imádkozó ifjú szerzetest pillantjuk meg, valamint a király általi próbatételét. A negyedik kép ünnepélyes hangulatot áraszt: a főpap, a Szent Istváni folyamatosság letéteményese, püspöktársaival megkoronázza I. Andrást. Az ötödiken felszenteli a felépített pécsi székesegyházat, a templom déli kapuját áldja meg éppen. A keleti falon, az oltár fölött a prédikáló püspököt látjuk paptársai és világi hívei körében; amint közvetíti a szent tanokat, tekintete mintha a messzi jövőbe irányulna. Végül a nyugati falon, az orgonakarzat fölött a hazatérő püspökre irányulhat tekintetünk (alkalmasint a pogánylázadás után vagyunk), akit hívei szeretettel fogadnak. Tudjuk, hogy nemcsak az építéshez, de az új-jáépítéshez is volt elég ereje.²² A nemes koloritú, kiérlelt formavilágú, letisztult kompozíciójú, és a román stílusú templom hangulatához is harmonikusan illeszkedő festmények Kocsis Lászlót versciklus írására ihlették, aki *A Mór-kápolna képei között* címmel foglalta szavakba a látvány által inspirált érzelmeit és gondolatait. A dóm-szentelés jelenete e sorokra ihlette:

Ezek a kövek, ezek láttak téged,
Ezek a tornyok, ezek álltak már.
Oltáránál mondtad szentmisédet.
Füstölődből itt szállt az illatár.
Ezek a falak szívedből születtek,
Az oszlop-erdő erődtől edzett,
Áll, mint a hegycsúcs, mert te szentelted meg,
S rá te rajzoltad az örök keresztet.
Kutathatsz követ, nem találsz e honban,
Kilencszáz éve csak itt zeng e dómban,
Él és ragyog, és zengőn esdekel.
Áshatsz, bányászatsz pompásabb emléket
A magyar avarban. Mit kapsz? Törmeléket.
Mór püspök dómja zeng és énekel.”²³

²¹ Szent Mór Könyv... i.m. 1936. 32. p.

²² Börötfy Károly: Székely Bertalan Szent Mór festményei = Szent Mór Könyv... i.m. 1936. 39–56. p.

²³ Szent Mór Könyv... i.m. 1936. 70. p.

PÁLFY ATTILA

A PÉCSI SZÉN BÁNYÁK MÁSODIK REKONSTRUKCIÓJA (1953–1965)

A Pécsi Szemlében jelent meg Tamásy István okl. bányamérnök írása, aki 1956–1961 között volt a Pécsi Szénbányászati Tröszt főmérnöke, a földalatti technológiák, eszközök 1956–1962 években végrehajtott korszerűsítéséről, a munkahelyi koncentráció feltételeinek megteremtéséről, a bányaveszélyek elleni védekezés hatékonyságának nemzetközi szinten is elismert jelentős növeléséről. E cikk jelezte, hogy a külszíni és bányanyitó, kiszolgáló létesítmények ismertetésére egy későbbi számban kerül sor. Ezen összeállítás az „ígéret” beváltására tesz kísérletet.¹

A Pécs-vidéki szénbányák tulajdonosi összetétele a II. világháború befejezése, illetve az 1946. évi államosítása után jelentősen megváltozott. A DGT tulajdonait, bányajogait a potsdami szerződés alapján a Szovjetunió kapta meg, míg a bérelt területek és a rajta levő bányák a magyar állam tulajdonába kerültek. Mivel a DGT által kiépített üzemkoncentrációt ésszerűtlen lett volna megbontani, a további együtt művelés érdekében a szovjet fél tulajdonjogát a létrehozott Magyar-szovjet Hajózási Részvénytársaság (MESZHART) javára alapítke hozzájárulás címén kebelezte be, ami 53%-os tulajdonosi jogot képviselt, míg a magyar fél érdekeltsége 47%-os volt.

Az 1830-ban alakult Dunagőzhajózási Társaság (DGT) fejlődése során mindig törekedett a több lábon állás megvalósítására, tulajdonait vertikumban működtette (hajózás, hajógyártás-javítás, koksz-, gáz-, brikett-, téglagyártás stb.). A legtöbb területen önellátásra törekedett (hulladék szén felhasználás, villamos energia előállítás, lakótelepek, utak, vasutak, vízellátás, közoktatás, szociális ellátás, mezőgazdasági tevékenység stb.), így kedvezőtlen gazdasági változások idején is rugalmas reagálásra volt képes, létét veszélyeztető veszteség nem érte.

1945-ben, illetve a MESZHART 1946. évi megalakításával a vertikumban működtetés lehetősége még fennállt, mivel a DGT magyarországi tulajdonaival az új Rt. rendelkezett, de piaci környezete megváltozott. Nagyarányú háborús veszteségek elsődlegesen a hajózási-hajógyártási ágazatot sújtották. A bányászat a háborús rablógazdálkodás következményeként a művelési egyensúly felbomlásából adódó termelési, műszaki, biztonsági és gazdasági gondokkal küszködött. A vegyes tulajdonú Rt. az adott körülmények között fejlesztésre, beruházásra felhasználható tőkefelhalmozásra nem volt képes. A tulajdonosok viszont tőkebevitelre, nagyobb arányú fejlesztésre nem voltak hajlandók. Elsődleges szempont a termelés fokozása volt, az örökölt technikai színvonalon működő bányák kihasználásával. A MESZHART termelése – működésének utolsó évében – meghaladta a pécsi bányák első rekonstrukciója során a DGT által 1250 Kt/évre tervezett kapacitás szintet.

1952 szeptemberében – megváltás ellenében – a szovjet tulajdonban levő bányák összes tartozékaikkal együtt magyar tulajdonba kerültek, így a pécsi kőszénbányákat *Pécsi Szénbányák Vállalat* néven A/1 típusú vállalatá alakították. Szerves fejlődése – kiszakítva a korábbi vertikumból, és további profiltisztítás után – véglegesen megszűnt. A termelés volumenét, a termékek értékesítését, a fejlesztést, beruházást –

¹ Tamásy István: A pécsi szénbányászat korszerűsítése (1956–1962) = Pécsi Szemle 2005. nyár, 74–85. p.

a tervutasításos szabályok szerint – kívülről az állami irányító szervezetek szabták meg. A kötelező tervszámok sok esetben nem számoltak a vállalat lehetőségeivel, ritkán voltak „tetre szabottak.”

A FEJLESZTÉSEK SZÜKSÉGSZERŰSÉGE

Az 1945 után rohamosan növekvő szénigények kielégítése a legyengült pécsi bányászatot erősen megterhelte. 1945–1952 között kapacitáspótló beruházásokra alig került sor, kapacitás fejlesztési beruházás pedig már 25 éve, a Jičinský-terv megvalósítása óta egyáltalán nem volt. Így a kiépített kapacitások fölötti termelési szint huzamos erőltetése szükségmegoldásokat követelt, melyek ára a termelés dekoncentrációja, romló minőség, a termelési költségek növekedése volt.

Az új szintek, a bányamező-szárnyak feltárásának elmaradása munkahelyi kapacitáshiányt eredményezett. Az aknakapacitások túlerőltetett kihasználása – a karbantartási idő lerövidülése miatt – az üzembiztonságot veszélyeztette. A termelés fokozását – melyet az erőltetett iparosítás szénigénye indukált – a technológia, az eszközrendszer fejlesztésének elmaradása miatt az élő munka, a létszám növelése tette lehetővé. Ehhez azonban az előregedő infrastruktúra korszerűsítésére, bővítésére volt szükség. Nyilvánvalóvá vált – a visszafejlődés elkerülése érdekében – a kapacitásnövelő fejlesztések gyors beindításának és megvalósításának szükségessége. A vállalat vezetése 1953 elejére kidolgozta a fejlesztési koncepciót, amelyet kisebb módosításokkal a Szénbányászati Minisztérium is elfogadott, és a gyorsított kezdés érdekében a teljes tervdokumentáció elkészítése nélkül, folyamatos menet közbeni tervezéssel indulhatott a program végrehajtása. A beruházás – kivitelezés közben – 1956 szeptemberében került jóváhagyásra.

A pécsi szénterület kapacitásfejlesztő beruházásai az ország többi, elsősorban a komlói bányákhoz képest jelentős késéssel indultak meg. Ekkorra a korlátozott földtani kutatási, tervezési, kivitelezési kapacitásokat jórészt lekötötték a másutt már beindult bányászati beruházások. A megkutatottság esetenkénti késése, az elcsúszó tervezés, a kivitelezési kapacitás hiánya, a feszített termelés és a folyó kivitelezés (működő üzemek esetében) kedvezőtlen egymásra hatása a beruházási munkák időbeni elhúzóásával járt. A gyakran változó iparpolitika, a pénzforrások menet közbeni lefaragása, a beruházások tartalmi módosítása, egyes fejlesztési elemek kényszerű elhagyása, az átszervezések hatásai végig kísérték a pécsi szénbányászati beruházástörténetét, ritkán és csak rövid időre sikerült a kapacitás-keresztmetszetek olyan összhangját megteremteni, amely optimális kapacitás-kihasználást biztosítva az igényoldalt is a legkedvezőbben elégítette ki.

A TELJES KÖRŰ REKONSTRUKCIÓ CÉLKITŰZÉSEI

Az előzőekben jellemzett állapotok, feszültségek megszüntetésére a legfontosabb, általános fejlesztési stratégiai célok tömören az alábbiakban foglalhatók össze:

- A szénterület folyamatosságát biztosító szint feltárások (kapacitástartó beruházások) indítása, a főszállító és főszellőztető aknak továbbmélyítésével.
- A bányamezők feltárásának elmaradása miatt jelentkező munkahelyi kapacitáshiány megszüntetése, a feltárás gyorsításával, mezőbeni vakoknak telepítésével (támadási pontok számának növelése).
- A rendelkezésre álló kapacitásszint fölötti termelési igények kielégítésére létrehozott – fokozódó, kedvezőtlen dekoncentrációt eredményező – segédkapacitások (kibúvási menti, táros, rövid lejtaknás művelés, kis külfejtések) másodlagos műveleteit felszá-

molva a párhuzamos művelés kialakítása és (mélyszinti és felsőszinti másodlagos művelés együttes vitele) átszervezése a fő szállító aknákra, azok kapacitásának növelésével összhangban. Ez egyben a mélyülési sebességet csökkentve időt biztosít a bányaveszélyek elleni védekezés, és a termelési technológiák fejlesztésére.

– A bányaterületek eddigi kihasználtságának, szénvagyonának, a szénvagyon összetételének (energetikai szén, kokszolható szén), a várható kapacitás kieséseknek figyelembevételével új függőleges aknák telepítése, új szénterületek bekapcsolása.

– Az újonnan kialakításra kerülő üzem összetétel kívánalmainak megfelelő szállítási rendszer kiépítése (új függőkötélpályák, új vasúti kapcsolat létesítése).

– A létszám növekedési igényeket volumenben és minőségben kielégítő jóléti infrastrukturális beruházások megvalósítása (fürdők, öltözők, fűtés, melegvíz-ellátás, irodák, bányamentő állomások), munkás szállítás korszerűsítése (útépítés).

– A földalatti munkamódszerek, eszközök, fejtés- és vágatbiztosítás, szellőztetés korszerűsítése, biztonságtechnika, bányaveszélyek elleni védekezés, energia ellátás fejlesztése.

KAPACITÁSTARTÓ ÉS BŐVÍTŐ BERUHÁZÁSOK

A beruházási feladatokat és a szükséges létesítményeket bányakerületenként határozták, ill. tervezték meg. A következőkben ennek megfelelően kerülnek bemutatásra.

Pécsbányai bányakerület

– A fő szállító Széchenyi-akna, valamint az András- és György-légagnák továbbmélyítése (a két utóbbi akna esetében a hosszabbítás vakaknákkal történt).

Széchenyi-akna

- Bányamezők szárnyainak gyorsított feltárása érdekében mezőbeli vakaknák létesítése (több támadási pont kialakítása).
- Az András-aknához másodlagos művelési cellal kapcsolódó vasgyármezői koncentráció kialakítása.
- Az András-aknai bányamező sűrített levegős és villamos energia ellátásának javítás érdekében új transzformátor állomás és légsűrítő telep kiépítése.
- A leromlott állapotú és a megnövekedett létszám miatt szűkké vált fürdő helyett új, korszerű fekete-fehér öltözővel rendelkező fürdő épület létesítése orvosi rendelővel, egészségügyi szolgáltatásokat biztosító berendezésekkel (kvarcolás, inhalálás) bányamentő állomással, iroda helyiségekkel.
- Az üzem megnövekedett hőenergia igényét kielégítő új, korszerű kazánház megépítése.

Szabolcsi bányakerület

- A kimerülő Béke-akna (az 1852-ben létesített Ferenc József-akna) és kibúvás menti műveleteinek felszámolásával kieső kapacitás pótlására István II.-akna megépítése, a meglévő Szent István-akna ikeraknajaként, minimális aknapillér bővüléssel. Az új akna a távlati célok figyelembevételével 900 m mélységig alkalmas és megfelelő kapacitású szállító berendezésekkel kerül kivitelezésre. Első termelő szintjének a IV. mélyszintet tervezték.
- Az István-aknai bányamező új szintjeinek bekapcsolása érdekében az akna továbbmélyítése, a feltárási elmaradás behozására a keleti és nyugati mező szárnyakon vakaknák létesítése.

István-Akna

- A Széchenyi-akna keleti és az István-akna nyugati bányamező szellőztetésének szétválasztására a távoli fedűben Szabolcs-légakna megépítése és bekapcsolása a II–III. mélyszinten. A keleti szárny szellőztetését biztosító Rucker légakna továbbmélyítése.
- A Béke-aknai terület felszámolásával, a védőpillérek lefejtése céljából, a külszíni szállítási rendszer átalakítása 5,6 km-es függő kötélpálya megépítése István akna és Újhegy között (új bunker rendszerrel, szögállomásokkal, széntároló terület kialakításával). A Béke-aknai szénfeladó állomást István-aknával összekötő külszíni szállítópálya szállítási irányának megfordítása.
- A megnövekedett energia igények kívánalmainak megfelelő, korszerű villamos energia fogadó transzformátor és elosztó telep, új áramátalakító és kompresszor-telep, valamint kazánház építése.
- István II. aknához kapcsolódó korszerű fekete-fehér öltözővel ellátott fürdőépület létesítése felolvasóval, lámpakamrával, irodákkal. Az István-aknáknál központi bányamentő állomás megvalósítása.
- A munkásszállítás (majd anyagszállítás) korszerűsítése céljából a Pécs-dombóvári úthoz csatlakozó István-aknai műút megépítése, valamint az István akna és Somogy község közötti út rekonstrukciója.

Vasasi bányakerület

A vasasi bányák beruházási programja eltér az előző két területtől. Ennek okai:

- A Petőfi- (Thommen-) aknák már a Jičinský-koncentráció megvalósításakor is üzemelő létesítmények voltak, és ezek előregedtek.
- Az aknák elérték mélységi határukat, a műveletek gyors ütemben haladtak lefelé, a szénvagyon kimerülőben volt, a mélyszinti műveletek már a hosszúhetényi területet érintették.
- A DGT idejében kialakult elképzelések a bányaművelés bővítési lehetőségeit a mélyebben fekvő telepek művelésbe vonásában a keleti, északkeleti terjeszkedésben látták, s ezt a háború utáni földtani kutatások igazolták (Hosszúhetény kelet, Pécsvárad reménybeli terület). Ezért megalapozott elképzelés volt a vasas–hosszúhetényi koncentráció kialakítása, amely a vasasi kieső kapacitás pótlását, és igény esetén a kapacitás bővítését is biztosíthatta, tehermentesítve ezzel a pécsi medencerész fél évszázada erősen igénybevett nyugati szárnyát.

Végül is a terület beruházásai e koncepció köré csoportosultak a következők szerint:

- Petőfi- (Thommen-) szállítóakna meghosszabbítása 10. szintig vakaknával. A hosszúhetényi ikeraknák lemélyítése (kezdés: 1953-ban, a tervezett mélység: 1000 m).
- A vasasi szén Újhegyre történő továbbítására új szállítási útvonal kialakítása. Ezen belül új, 1,6 km függőkötélpálya építése a hosszúhetényi aknáknál kialakított silórendszer és a Petőfi aknai kötélpálya-feladóállomása között. Normál nyomtávú szárnyvasút építése Hosszúhetény és Hird között (a Pécs-bátaszéki MÁV vasútvonalhoz csatlakozva) leágazásos csatlakozással az újhegyi mosóhoz, átrakó fatelep kialakítása Újhegyen.
- Kisebb fürdőrekonstrukció, kazánházbővítés.
- Metángáz-lecsapoló kiépítése az üzemszerű bányabeli metánlecsapolás megindítása.

Újhegyi kerület

A pécsi szénbányák fokozatos „profil tisztítása” során kiszervezésre majd megszüntetésre került a brikettgyártás és villamosenergia-termelés. Ugyanakkor a Dunapentelén épülő vasmű kokszzén ellátása mind mennyiségi, mind minőségi igénynöve-

kedést jelentett. Így a kerület fejlesztése a szénmosó kapacitásának növelését és az elavult technológiák korszerűsítését célozta meg.

A vázolt teljes körű rekonstrukciós és kapacitásbővítési beruházások mellett indult 1956-tól a földalatti munkamódszerek, eszközök, technológiák korszerűsítésének programja, amelyet Tamásy hivatkozott cikkében részletesebben ismertett.

A TERVEZETT BERUHÁZÁSOK MEGVALÓSULÁSA

Az előzőekben már említett gondok, gazdaságpolitikai változások, finanszírozás átütemezése, tervezői, kivitelezői kapacitáshiánya, termvmódosítási igények miatt a beruházások elhúzódtak, de a kitűzött célokat elérték.

Pécsbányai bányakerület

A bánya beruházási munkái 1955-ben indultak és 1965 végén fejeződtek be. Széchenyi akna értékesített szénben 165 W/nap kapacitást biztosított, András-légakna rekonstrukciójával, a tanbányai szénterület bekapcsolásával. Megépültek a tervezett vakaknák, az új fürdő, kazánház, András-aknai kompresszor-telep, megindult Széchenyi-akna IX. szintjének feltárása. Közben 1959-ben György-aknán megépült a második metángáz-lecsapoló üzem Széchenyi-akna keleti és István-akna nyugati bányamezeiben a gázdús széntelepek metántartalmának lecsapolására, illetve csökkentésére.

Szabolcsi bányakerület

A fejlesztés 1953-ban indult a kimerülő Béke- (Ferenc József-) akna termelési kapacitásának pótlására, István II. akna mélyítésének megkezdésével. Az új aknát 1300 t/nap kapacitásra tervezték, azonban már 1959-ben az első módosítás során Szent István- és István-aknák együttes teljesítményét 2600 t/nap-ról 3000 t/nap-ra emelték. Az 1963. évi újabb felülvizsgálat után a technikai fejlődés új lehetőségeit kihasználva (szállítógép teherbírásának növelése, 2,1 m³-es vagonettek, 0,8 m³-es csillék alkalmazása, 600 mm-es nyomtávú vasút kiépítése, a külszíni és bányabeli rakodók gépesítése), valamint a felsőbb szintek másodlagos művelésbe vonásával István II. akna kapacitása (450 m mélységig) önmagába 3000 t/nap-ra emelkedett. Így Szent István- (I.) akna rekonstrukciója, továbbmélyítése, a mélyszintek feltárása termelés csökkenés nélkül valósulhatott meg.

Megvalósult István II. akna az V. mélyszintig (tervmódosítás után kialakításra került a 2/a, 4/a, II. mélyszinti rakodó) Szabolcs-légakna, II–III. mélyszinti bekötéssel két vakakna a bányamezőkben, Rucker-akna továbbmélyítése.

Megépült az István II. akna–Újhegy közötti függőkötélpálya széntároló bunkersorral, fel- és leadó-, valamint szögállomásokkal, széntároló tétel, az új fürdő irodaépülettel, lámpakamrával, kazánház, központi bányamentő állomás, készenléti lakássor. Bővítésre került a kompresszor telep és a transzformátor kapacitás.

Ideiglenesen megfordításra került a Béke- (Ferenc József-) akna és István-akna közötti szállítópálya szállítási iránya. Az István-aknai és a vasasi (Petőfi-akna–Hosszúhetény) kötélpályák üzembe helyezésével az önálló külszíni rendszerek kialakítása lehetővé tette a szabolcsi bányavasút szakaszos felszámolását.

Szabolcs légakna külszínén transzformátor- és kompresszortelep került kiépítésre és nagy teljesítményű, korszerű szellőztetőgépeket szereltek fel.

Átadásra került az Árpád-tető és István-akna közötti műút, amely lehetővé tette a korszerű munkás-szállítást, bekapcsolva István-aknát a Pécs városi és a Volán távol-

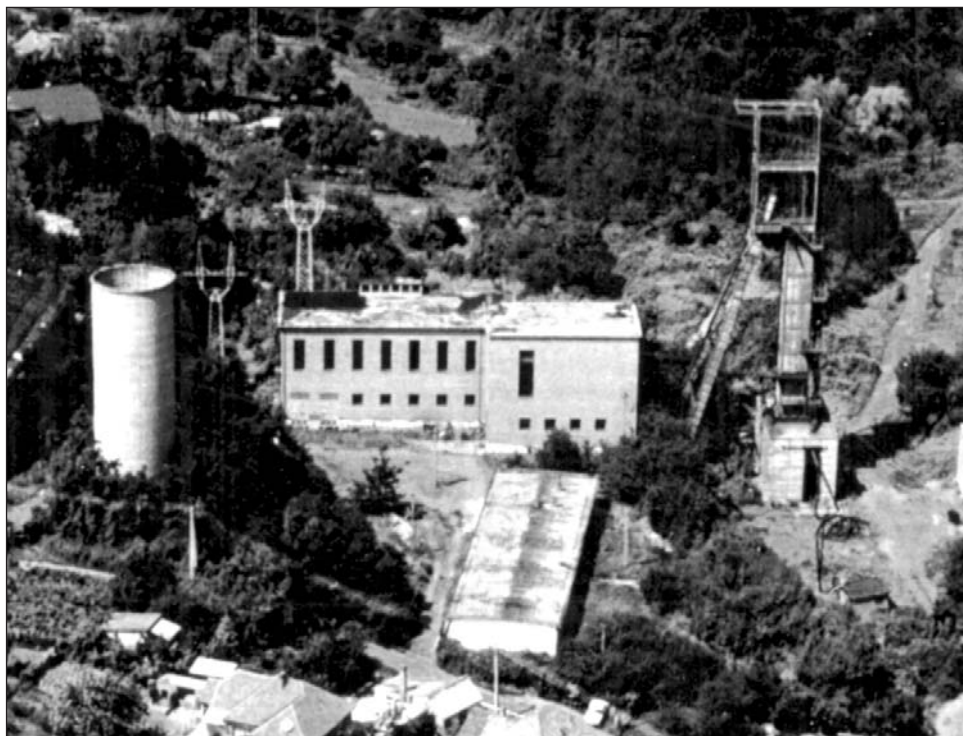
sági autóbusz-hálózatába. Elkészült az István-akna és Somogy községi út rekonstrukciója, amely Somogynak is biztosította az autóbusz-közlekedést.

Az átfogó teljes körű rekonstrukciós fejlesztés eredményeként létrejött az önálló szellőztetési, külszíni szállítási rendszerrel működő 3000 t/nap kapacitású nagyüzem, amely a Tamásy István cikkében ismertetett, a földalatti technológiák, eszközök korszerűsítése, munkahelyi koncentráció feltételeinek biztosítása, bányaveszélyek elleni védekezés hatékonyságának növelése érdekében végrehajtott fejlesztésekkel együtt igen jelentős termelési stabilitást, teljesítménynövekedést eredményezett, biztonságosabb munkakörülmények között.

Felszámolásra került Béke- (Ferenc József-) akna a hozzá tartozó létesítményekkel. (A Jičínský-tervben az akna bezárását 1931-re tervezték). Így felszabadult és leművelhetővé vált az objektumok védelmét biztosító védőpillérek jelentős szénvagyonja.

Ugyancsak felszámolták György aknát, mivel Szabolcs-légakna átvette az István-akna nyugati bányamezejének szellőztetését, majd röviddel ezután Széchenyi-akna keleti bányamezejét műszaki okok miatt (vízbetörés) gyorsított ütemben leművelték, így szellőztetési szerepe megszűnt.

Az önálló szabolcsi bányakerület termelése 1965-ben gyakorlatilag elérte tervezett kapacitása 98 %-át (2940 t/nap).

Szabolcsi-légakna

Vasasi bányakerület

Az 1953-ban, a hosszúhetényi bányák mélyítésével induló program alapjaiban változott meg a megvalósítás időszakában bekövetkezett finanszírozási gondok miatt. Az aknapár 476 m, illetve 525 m hosszban készült el (vasasi IX–X. szintmélységig), de 1958-ban a pénzkeretek lefaragása miatt leállításra került. A pécsi és a komlói tröszt összevonása után Zobák-bánya fejlesztése került előtérbe. Így a hetényi aknákat vízzel árasztották el állaguk megőrzése érdekében. Ugyanakkor megvalósult a hosszúhetényi iparvasút MÁV-csatlakozással (a Pécs-bátaszéki vonal) újhegyi leágazással. Megépült a szénpályaudvar a szénfogadó bunkersorral, vagonöltő rendszerrel és az 1,6 km hosszú, a vasasi Petőfi-aknákat a hetényi szénfogadóval összekötő függőkötélpálya. Ezzel a vasasi külszíni szénszállítás, az 1899-ben kialakított szabolcsi szállítási rendszerből kiválva, 70 év után önállóvá vált.

A vasas–hosszúhetényi koncentrált nagyüzem megvalósítása ezúttal is elmaradt. A vasasi területen (Petőfi-akná) csak kisebb beruházások valósultak meg. Így a szállító akna meghosszabbítása vakaknával X. szintig, fürdő bővítés, kazánház rekonstrukció (metángáz tüzelés lehetőségének biztosítása) az első metángáz-lecsapoló üzembe helyezése (1957).

A bányászati kényszerhelyzetbe került. A mélysintek művelését a szénvagyon és a gyorsuló mélyülés miatti aknaszállítási kapacitás csökkenése korlátozta. A termelési szint visszaesésének fékezésére a felső szintek másodlagos művelését készítették elő, melynek beruházási vonzatai nem szerepeltek az eredeti fejlesztési programban. A másodlagos művelés elsősorban az északi bányamezőt érintette, amelynek később, a Béta-akna felé történő bővítése jelentős szénvagyon növekedést eredményezett. Ezzel Vasas bányászati hosszabb távon stabilizálódott, termelési szintje folyamatosan emelkedett, de nem mondhatott le a külföldi kapacitásáról.

Újhegyi kerület

A beruházás eredményeként a szénmosó kapacitása normál 2 műszakos üzemeltetés mellett 240 t/nap-ról 360 t/nap-ra növekedett. A reo-mosás helyett ülepitő gépeket alkalmazva a kokszzszen kihozatal 15 %-ra emelkedett 17 % körüli hamutartalommal. A rekonstrukció 1955-ben indult és 1958-ban be is fejeződött.

A kivitelezés időszakában már folyt a II. ütem tervezése, amely egyrészt további technológiafejlesztést (nehézsuszpenziós mosás), másrészt a széniszap víztelenítésének megoldását jelentette (vegyszeres ülepitő, víztelenítő rendszer az iszaptavak felszámolása érdekében) az ütem 1960-1969 között valósult meg.

ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKELÉS

A pécsi bányák 1953-ban indított és 1965-ben zömmel befejeződő teljes körű rekonstrukciós fejlesztési programjának célkitűzései túlnyomórészt megvalósultak, az elvárt eredményeket hozva.

- Az akna továbbmélyítésekkel a szállítási és szellőztetési kapacitások biztosításával, a feltárási elmaradások mérséklésével, így a munkahelyi kapacitáshiány megszüntetésével a művelési egyensúly helyreállítása, stabilizálása.
- Üzemi és munkahelyi koncentráció növelése.
- Az infrastruktúra korszerűsítése, a munkásellátás színvonalának jelentős növelése.

– A földalatti munkamódszerek, technológiák, eszközök korszerűsítése, a bányaveszélyek elleni védekezés eredményes fejlesztése.

– A szénelőkészítési technológiák korszerűsítése, a fogyasztói igények kedvezőbb ki-elégítése.

A beruházás kb. 12 éves folyamatában ugyan történtek termvmódosítások, kiigazítások a fogyasztói igények, a finanszírozás, a művelésben bekövetkezett változások miatt, de ezek a stratégiai célkitűzéseket nem érintették, három terület kivételével.

– Az új bányamezők feltárásának gyorsítását célzó mezőbeni vakaknak mérsékelt eredményt hoztak, elsősorban az aknaszállító gépek teljesítmény hiánya miatt. Ezt az akkori technikai színvonalat sűrített levegővel működtetett motorok kis teljesítménye és rendkívül magas energiaigénye okozta. A megoldást a vágathajtási technológiák fokozott fejlesztése jelentette.

– Elmaradt a vasas–hosszúhetényi nagyüzemi koncentráció kialakítása. Ezt a Vasas északi bányamező felsőszintű másodlagos művelésének indítása, ennek szénvagon bővülése (vető áttörése, majd a két tröszt összevonása után a Béta-aknai mezőcsatolás) és az aknak szállítási mélységének jelentős csökkenése révén nyert aknaszállítási kapacitás-növekedés, kiegészülve az aknarakodók gépesítésének hozamával, valamint a külfejtések folyamatos üzemeltetésével Vasas bányászati vállalat hosszútávon kiegyensúlyozta.

– A külfejtések felszámolása elmaradt. A kis kézi külfejtések ugyan megszűntek, de helyettük fokozatosan nagy kapacitású gépesített üzemek kerültek kialakításra. 1975-től önálló külfejtési üzem alakult. (A külfejtési üzem túlélte a mélyművelésű bányákat).

A pécsi terület termelési szintje a rekonstrukciós fejlesztés indulási évéhez (1953) viszonyítva 1965-ben már 130%-ot ért el, miközben a bányászati teljesítmény (t/mű) 163 %-os szintre emelkedett, az egy termelőegységre eső éves termelés ugyancsak 30%-kal nőtt.

A pécsi kőszénbányászat első, Jičinský nevéhez kötődő rekonstrukciója gyakorlatilag 1925-ben fejeződött be. A beruházás, melyet az I. világháború kitörése jelentősen befolyásolt, 10–12 évet vett igénybe. A kiépített koncentrált bányászati üzemek, melyek műszaki színvonala, korszerűsége, kapacitása igazodott az európai normákhoz, a fejlett infrastruktúrával (újhegyi szénmosó, villamos erőmű stb.) támogatva 20–25 éven keresztül magas színvonalú működést biztosított.

A második teljes körű rekonstrukciót a II. világháború, illetve az utána megváltozott gazdasági, politikai környezet, a kialakult új fogyasztói összetétel, a belső tulajdonosi viszonyok megváltozása – bár szükségessége nyilvánvaló volt – késleltette. A beruházás így 1953-ban indult és 1965-ben fejeződött be, azaz 12 évet vett igénybe. Ezt elsősorban a gazdaságpolitikai változásokból következő finanszírozási nehézségek okozták.

Ez a második fejlesztési ciklus indíttatásában és végkifejletében az elsőtől a hasonlóság ellenére is eltérően alakult. A termelés mennyiségi növelése mellett előtérbe került a kokszzszen piac gyors és jelentős igénynövekedésének kielégítése és az új hőerőmű energetikai szénellátásának biztosítása. A régi fogyasztói körből fokozatosan kiestek az ipari üzemek, a MÁV és a lakossági felhasználók (ez utóbbi körben az érdeklődés az iszapszén és a brikett felé tolódott, de csökkenő trenddel).

A kokszzén kihozatal bővítése, fokozott minőségi igényei a gyengébb minőségű energetikai célra felhasználható termékcsoportokat növelték, így az egyes bányüzemek kívánatos termelési szintjét szénvagonuk összetétele határozta meg. Ugyanakkor az új-hegyi szénmosó-kapacitás bővítése, technológiai korszerűsítése a beruházási időszakban – alkalmazkodva a kokszzén piac fokozódó igényeihez – szinte folyamatos volt.

Ez idézte elő a művelési gondokat okozó vízbetörés után a csak energetikai szennel termelő Széchenyi-akna leállítását és Szabolcs-bányaüzemmel történő összevonását 1971-ben. Az új üzem Pécs-bányaüzem néven működött tovább 1990-ig, amikor is *Pécsi Bányaüzem* néven a vasasi bányával vonták össze. Az átszervezett üzem, a bányászati üzemek felszámolásával együtt 1993-ban fejezte be működését.

Az 1965-ben zárult fejlesztési program így Pécsbánya esetében ~10, Szabolcs és Vasas bányászati üzemeknél ~25 éven keresztül biztosította a termelés műszaki hátterét. Ez azonban nem garantálta annak szinten tartását. A nyolcvanas évek közepétől a vállalat gazdálkodását kedvezőtlenül befolyásoló, romló közgazdasági környezet, a szén-árrendszerek változatlanlansága, a piaci igények csökkenő trendje, a nagyarányú létszám eláramlás miatti termelés-visszaesés és az ebből adódó kapacitás-kihasználatlanság megrendítette a vállalat anyagi helyzetét, veszteségesé vált.

1982-ben utolsó erőfeszítésként – ismét a kohászat által gerjesztett kokszzén igény növekedésének kielégítésére – harmadik rekonstrukcióként késve indult Liász-program, a felgyorsuló politikai, gazdasági változások közepette, 1988. évi leállításával torzó maradt. Miután a Dunai Vasmű a kokszzén átvételét megszüntette, a vállalat legértékesebb terméke vált feleslegessé. Jelentősen visszaesett a nagy ráfordításokkal korszerűsített brikett gyári termékkereslete a külföldi tüzelőanyagok importjának növekedése miatt. A beszűkült piac okozta kivédhetetlen újabb veszteség a pécsi, illetve mecseki kőszénbányászati gazdasági összeomlásához, tragikus felszámolásához vezetett.

Felhasznált irodalom:

A mecseki kőszénbányászati 1945–1991. Szirtes Béla (szerk.). Kútforrás Kft. Pécs, é.n. (1993)

Pécsi–mecseki szénbányászati tröszt, II–III. ötéves tervi jelentések (kézirat)

TÜSKÉS TIBOR

MAKAY GUSZTÁV

1910-ben született. Családja mindkét ágon nemesi eredetű. Apai ágon nemzedékeken át pécsi família, ő maga valódi „tüke”. Apja jogakadémiát végzett városi tisztviselő, hosszú ideig polgármester-helyettes, majd a harmincas évek végén rövid időre a polgármester örökébe lép: „a város első embere”. Fia gimnáziumi tanulmányait ugyanabban az iskolában végzi, a ciszterciek gimnáziumában, amelybe apja járt. A Ferencesek utcai szülőház után a Siklói úti bérházban lakik a család. Érettségi után nem a pécsi bölcsészkarra iratkozik, hanem a budapesti Eötvös Kollégiumba nyer fölvételt, és francia–magyar szakon a pesti egyetemet látogatja. A kollégium az önképzés, az ismeretszerzés, a tanulás nagy terepe és ösztönzője, és Makay eredendő, otthonról hozott olvasottságát, irodalmi műveltségét magas színvonalra emeli. Egyéves párizsi ösztöndíjat kap, az utazást, mint az ismeretszerzés legmagasabb „műfaját” egy életre megkedveli. Doktori disszer-

tációját A halál költészete a magyar lírában Vörösmartytól Adyig címmel írja (1937). A tanári diploma megszerzése után egy évig Egerben tanít, majd 1933-ban Pécsre jön, és az egyetem gyakorló iskolájának vezető tanára lesz.

Pécsett 1931-ben alakul meg a Janus Pannonius Irodalmi Társaság, és 1941-ben indul meg a társaság folyóirata, a Sorsunk. Makay bekapcsolódik a város szellemi és irodalmi életébe, előadásokat tart, szép orgánuma, vonzó megjelenése van, és mivel ismeri és érti a költészetet, némi retorikus pátosszal (apját illetve ezzel a jelzővel, de fiára is illik a kifejezés) szívesen mond (vagy inkább szaval) közönség előtt verseket. Móricz Zsigmond 1938 januárjában egy hónapot Pécsen tölt. Az egyik nap részt vesz a városháza nagytermében rendezett irodalmi műsoron. A műsor után kézzel írt, a Székesegyházat ábrázoló képeslapot küld Babits Mihálynak. A képeslap szövege: „Kedves Mihály, ma veled voltam. Itt, a városháza nagytermében nagy közönség ünnepelt. Makay tanár kórussal Adyt, Kosztolányit, Gellért Oszkárt veled kötötte össze. Szeretettel ölel s Ilonkának kézcsók, neked jó egészséget. Pécs, 1938. jan. 28. Ölel Móricz”.

Amikor 1941-ben a Sorsunk megindul, Várkonyi Nándor, a főszerkesztő Makay Gusztávot is munkatársnak hívja, sőt társszerkesztőként (Lovász Pállal és Weöres Sándorral együtt) a lap szerkesztésébe is bevonja. 1941–42-ben Makay a folyóirat egyik legszorgalmasabb tanulmányírója és kritikusa. Főként a Nyugat köl-

tőiről, Babitsról, Kosztolányiról ír, és irodalomtörténeti jellegű munkákkal foglalkozik. A szerkesztőségben – legalábbis maga később így látta – az ún. urbánus „vonal” képviselője, és 1942-ben Weöres Sándorral együtt kiválik a lap munkatársai közül. Ennek ellenére Várkonyiról mindig a legnagyobb tisztelettel nyilatkozik: „A Sorsunk ízig-vérig pécsi folyóirat kívánt lenni, de természetesen kapcsolatban maradt az egész ország irodalmi életével, másképp nyilván sekélyes provincializmusba süllyedt volna. A szerkesztőségben bizonyos összekötő szerep várt rám a fővárosi 'urbánus' írók és a pécsi folyóirat között... Várkonyi Nándor egyébként a legnagyobb emberi élményeim közé tartozott. Kristálytisza jellem, fanatikus hit, szép makacsság és roppant távlatok feszültek benne... A nagyvonalúság egyik mintaképe volt számomra” – nyilatkozta 1964-ben a Jelenkorban.

Makay kapcsolata a Sorsunkkal és a pécsi irodalmi élettel a negyvenes évek elején megszakadt. 1941-ben a pécsi bölcsészkart feloszlatták, illetve Szegedre telepítették, és Makay tanárjelölt-vezető tevékenysége megszűnt. Ezért elfogadja a fővárosban fölkinált állást, a pesti bölcsészkar mellett működő gyakorlógimnáziumban a vezető-tanári munkakört. Budapestre költözik, és 1941-től 1975-ig, csaknem harmincöt éven át munkahelye a Trefort utcai gimnázium, az egyetem gyakorlóiskolája.

A negyvenes években több fővárosi irodalmi folyóirat munkatársa. Ezek a lapok: Élet, Diárium, Magyar Csillag, Magyar Szemle, Napkelet, Vigilia. Főként a kortárs magyar irodalom jelentős alakjairól ír figyelemreméltó tanulmányokat és kritikákat. Egyik dolgozatát érdemes külön kiemelni. Ez az írása 1941-ben jelent meg József Attiláról a Magyar Szemleiben. Mindössze négy év telt el a költő halála óta. Már megjelent József Jolán életrajza a költőről, összes versei második kiadásban napvilágot láttak, azonban még mindig roppant tartózkodó és ellentmondásos a költő megítélése. Makay Gusztáv ebben a fenntartásokkal teli irodalmi légkörben egyértelműen a költő mellé áll, és József Attila költészetének értékeit és eredetiségét hangsúlyozza. „Az olvasó, a kortárs megrendülten áll ennyi tehetség, fiatal akaráss – és ennyi nyomor, a végzet és a halál tragikus játéka előtt. Ez a tragikus élet szabta meg költői egyéniségét és költészetének alapjellegét.” – Ezzel a felütéssel kezdi a nyolc, nagyalakú folyóiratoldal terjedelmű dolgozatot, de nem reked meg az élettények ismertetésénél, hanem megrajzolja a költő pályáját, korszakait, hangjának változását, alakulását. „Végre lefoszlik róla a tartózkodás, verse igazi, áradó lírává forrósodik és a líra ősi tényei: Isten, élet és halál, a halott édesanya kísértő emléke, öntudat és önkívület, rettegés és elszántság, rejtélyes büntudat és örült szerelem a hagyományos értelemben vett 'nagy költészet' mélységéig eresztik le gyökereiket.” Sorra veszi költői eszközeit, részletesen elemzi sajátos képeit, képalakító módszerét, érzelmi gazdagságát, egyéni formavilágát. Jellemző, hogy József Attila mely verseit mondja „nagy” verseknek. Költészetének csúcspontjai ezekben a versekben látja: Óda, Eszmélet, Külvárosi éj, Téli éjszaka, A város peremén, A Dunánál. Ítélete, azt hiszem, ma is helytálló.

A háború után ugyanazt a munkát folytatja, amelyet 1941-ben elkezdett: a pesti egyetem gyakorlóiskolájának vezetőtanára. De talán még a korábbiánál is aktí-

vabban veti bele magát a középiskolai irodalomtanítás módszertani kérdéseibe. Elhallgat benne az irodalomkritikus, az esszéíró, a kortárs irodalom szemlélője. Helyette középiskolai tankönyveket, tanári módszertani segédanyagokat ír, tanárjelöltekkel foglalkozik, továbbképző, irodalomnépszerűsítő előadásokat tart.

E munkájának gyümölcse az „Édes hazám, fogadj szívedbe...” című, versértelmezéseket tartalmazó könyve. (Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1959.) Bár a műelemzés módszere azóta sokban változott, új, főként esztétikai, pszichológiai és nyelvi szempontokkal gazdagodott, el kell ismerni, hogy Makay könyve a maga korában úttörő vállalkozásnak számított, sőt 1993-ban új kiadásra is méltónak ítélték. Bornemisza Pétertől Szabó Lőrincig harminc magyar költő hetvenöt versének elemzése szerepel a kötetben. Makay a “hagyományos” utat követi, “a tartalom és a forma egységében” elemzi a műveket. Gondot fordít a keletkezés körülményeinek vizsgálatára, hangsúlyozza a téma és a mondandó fontosságát, továbbá az alkotás formai elemeit, a szerkezet, a nyelv, a verselés kérdéseit veszi sorra. “A tartalom és a forma egységét szem előtt tartó műélvezés sok olyat láttatott meg velünk a költeményekben, amit eddig nem vettek észre, vagy másképpen láttak. Értelmezéseink arról is képet kívánnak nyújtani, hogyan látjuk és értjük ma, korszerűen, nagy költői alkotásainkat” – írja a könyv előszavában. Célját így jelöli meg: “a vers teljes megértéséhez, a szöveg minden titkának, tartalmi és formai értékeinek fölfedezéséhez, nyílt és rejtett szépségének élvezéséhez szeretnénk hozzásegíteni a versek kedvelőit.”

1964-ben arra kértem, valljon Pécshez fűződő emlékeiről. Visszaemlékezését a Jelenkorban így zárta: „1945 után végleg elszakadtam a pécsi irodalmi élettől... Pécs továbbra is szülőváros maradt, kiolthatatlan nosztalgiával. Minden vakációmat ott töltöttem ezután is... A pécsi arcok között egyre kevesebb az ismerős, de ma is a 'tűke' boldogságával látom a város nagyszerű növekedését... Olyankor úgy érzem magam, mint a távolba szakadt szegény rokon, aki titokban büszke szerencsésebb sorstársaira, s rejtett fájdalommal, zsongó honvággyal gondol az elsüllyedt ifjúság színhelyére. Ma – a szép múlton túl – már csak néhány eltéphetetlen szál fűz Pécshez: a szülőföld atavisztikus szeretete, egyik testvérem, néhány megmaradt barát, egykori tanítvány – és a temető.”

Makay Gusztáv 1984-ben hunyt el Budapesten. Hagyatékában fia egy kéziratot és egy levelet talált. A levelet Makay Gusztáv 1982-ben írta, és benne a Jelenkor szerkesztőségét szólította meg. „Tisztelt Szerkesztőség! Ez az a 'szellemi önletrajz', amelyről 1982. áprilisában írtam Szederkényi Ervin főszerkesztőnek, – azzal, hogy halálom után fogják elküldeni a szerkesztőség címére. Kértem, hogyha lehetséges, és méltónak találtatom erre, ezzel emlékezzék meg rólam szülővárosom folyóirata. Ő a Jelenkor-utókor nevében megértéssel fogadta a furcsa ötletet. Kérésemet most csak megismételhetem, és ha teljesíthető, előre köszönetet mondok érte. Pécsi hűséggel és szeretettel: Makay Gusztáv. Bp., 1982. ápr. 28-án.” A hagyatékban talált, 1982-ben keletkezett kézirat címe: Egy személyiség fejlődése. Szederkényi Ervin a Jelenkor 1985. évi februári számában közölte. A vallomás: szerzőjének hiteles önarcképe.

Makay Gusztáv

BABITS MIHÁLY, A SZELLEM KÖLTŐJE

Részlet

Szekszárd, Pécs, Buda, Esztergom: ez a négy dunántúli város alakítja ki Babits költői egyéniségének jellemét és lírájának színeit.

...Pécsett kék ég és zöld lombok, olaszos táj fogadja. Itt a ciszterciták gimnáziuma oltja be a középosztályból jött diákba a klasszikus műveltség ihletét, amelyet a pannóniai táj is lehel, a török dzsámiból lett belvárosi templom pedig a katolicizmus misztikájával telít meg. Mind a két ihlet életre szóló útravaló. A kis Misi – legkisebb az osztályban – „szédülve, fáradtan és izgatottan” ment hazafelé a sötétedő pécsi utcán, a nagy rajztáblával, fülében az énekóra foszlányai, s már gyűjtötte írói életművének emlékpilléit, a Timár Virgil fiának színhely-ihletét. Az önképzőkörben az egy évvel idősebb Surányi Miklóssal verseng. A jegyzőkönyvek feljegyzései szerint megható makacssággal szaval, Vörösmartyt, Aranyt, Petőfit, noha a bírálatok folyton emlegetik „szögletes, esetlen gesztusait, vontatott előadását, furcsán éneklő hangját”; de az érzelmes részleteket jól szavalja. Többször előad, műfordításokkal, eredeti balladával, népies és történeti rajzolatokkal nyer díjat, s mint legjobb bíráló, egy aranyat kap.

(Sorsunk, 1941. 4. sz. 425–426. p.)

VÉRTES LÁSZLÓ

SCHMIDT LAJOS PÉCSI SEBÉSZPROFESSZOR

Emlékezés halálának 50. évfordulóján

Schmidt Lajos sebész tanárról először szeretett, sajnos immár néhai édesapámtól, Vértés Józseftől hallottam, aki Debrecenben, a Tudományegyetemen jurátus, tógás diák volt, s lett jog- és államtudor. Természetszerűleg hallgatott törvénytudományi (ma igazságügyi) orvostant, az előadó professzor a tárgykör egyik legismertebb tekintélye Kenyeres Balázs volt, aki később a budapesti egyetemi intézetet vezette. Előszeretettel foglalkozott a joghallgatókkal. Az egyik – tanórán kívüli – beszélgetés során említette: különösen kitűnő a sebész professzor és két munkatársa, „járjanak át, figyeljék meg őket, nem bánják meg”. Édesapám és még néhányan többször hallgatták Hüttl Tivadar professzort, Loessl Jánost, Schmidt Lajost. Mindig orvosnak készültem, örömmel figyeltem édesapám mondataira: mindhárom előadó kitért a történelemre, a jeles elődökre, kiemelten tárgyalták az etikai kérdéseket és nagyon jó kapcsolatban álltak tanítványaikkal. Családi jó barátságban voltunk Horváth Boldizsárral, a világhírű ortopéd sebésszel. Kérdésemre, kik voltak igazi sebészek, korábbi szaklapot vett elő, címdoldalon nagy nevekkel. Rámutatott egy névre: őt különösen becsülöm. Schmidt Lajos volt. És Neuber Ernőt, tette hozzá. Pécsi professzorok, egymás követői.

Adatok az életrajzból

1893. július 16-án született Pusztafödemesen, Pozsony vármegyében. Édesapja, Schmidt Lajos jószágfelügyelő, gazdatiszt volt a diószegi cukorgyár Rt. pusztafödemesi gazdaságában, akit 15 éves korában elvesztett. Édesanyja, Gernya Gizella, szülés után gyermekágyi láz miatt meghalt. Iskoláskorban vesztette el mostohaanyját. Nagypja és nagybátyja támogatta. Szülőfalujában járt elemi iskolába. A gimnázium alsó négy osztályát a pozsonyszentgyörgyi piarista, négy felső osztályát a pozsonyi evangélikus gimnáziumban végezte, ahol 1910-ben „jó” eredménnyel érettségizett. Ezután Budapesten, a Tudományegyetemen tanult, orvosi szigorlatát „kitűnő” eredménnyel tette le. 1917. június 2-án avatták orvossá. Önéletrajzában említi: „Egyetemi tanulmányaimat a világháború kitörése szakította félbe, amelynek egész tartama alatt katona voltam és több mint 3 évet a harctéren töltöttem. 1914-ben megsebesültem. A háború előtt, mint orvostanhallgató 1913 és 1914-ben, majd mint orvos 1918. XII-től 1919. IX-ig a budapesti I. sz. Kórbonctani Intézetben (prof. Budai Kálmán) dolgoztam. 1919. szeptember 1-jén, mint műtőnövendék a budapesti I. sz. Sebészeti Klinikára (prof. Verebély Tibor) kerültem, ahol 1921-ben műtőorvosi oklevelet szereztem. Innen 1921. október 15-én az akkor megnyílt debreceni Egyetem Sebészeti Klinikájára kerültem (prof. Hüttl Tivadar), ahol mint tanársegéd, majd adjunctus 1938. január 20-ig dolgoztam. Egyetemi magántanári képesítést 1930-ban a debreceni Egyetemen nyertem. 1937-ben egyetemi rendkívüli tanári címet kaptam. Klinikai munkám mellett Debrecenben 1931. V. 1.-től 1938-ig, mint az Augustza Tüdőbeteg Szanatórium sebészeti

osztályának főorvosa is működtem.”¹ (Megjegyezzük, hogy a magántanári tárgykör: Sebészeti diagnosztika volt.)

A későbbi budapesti, majd pécsi évekről a továbbiakban beszámolunk. Térjünk vissza az önéletrajzhoz: „1952 óta az orvostudományok kandidátusa vagyok. 1952-ben »kiváló orvos« címmel tüntettek ki.

Hosszabb külföldi tanulmányutaim: 1922-ben hat hónapig Wienben, Münchenben, Leipzigben, Halleban és Berlinben Spitzzy, Sauerbruch, Payr, Voelker, Bier professzorok klinikáján voltam. 1924-ben Eiselsberg professzor Wien-i klinikáján, annak baleseti osztályán dolgoztam. 1925-ben és 1926-ban állami ösztöndíjjal a wieni Collegium Hungaricumban voltam és a wieni Sebészeti Klinikákon folytattam tanulmányaimat. Ezen idő egy részét a grazi Sebészeti Klinikán (prof. Haberer) töltöttem. Ezen tanulmányutamon főleg a vértranszfúzió és a gyomor sebészetének kérdéseivel foglalkoztam. 1929. II. 1-től X. 31-ig állami ösztöndíjjal Londonban, majd egy hónapig Párizsban és Brüsszelben voltam; mindhárom helyen rádium sebészeti és ráktanulmányokat folytattam. 1948. májusában, mint az orvosi Szakszervezet Sebész Osztályának kiküldöttje részt vettem Rómában az International College of Surgeons nemzetközi kongresszusán. Utolsó külföldi utam 1950. októberében volt, amikor mint a Szakszervezet Országos Tanácsa és az Orvos egészségügyi Szakszervezet kiküldöttje a Szovjet-Bolgár Egészségügyi hét keretében tartott bolgár sebészkongresszuson vettem részt Szófiában.” (Rögzíthetjük, hogy az egyetemes sebésztudományt világhírű, iskolateremtő egyéniségeitől tanult.)

Debreceni egyetemi működés

Debrecenben 1921-ben alakult meg a Sebészeti Klinika. Első vezetője Hüttl Tivadar, aki Budapesten Verebély Tibor professzor tanítványa volt. Két közvetlen munkatársa: Loessl János (a későbbi tanszékvezető utód) és Schmidt Lajos.² Mindhárman a sebészet legnagyobb elméleti és gyakorlati tekintélyei közé tartoznak. A történeti kötetben olvashatjuk: „Hosszú éveket, több mint tizenhat munkás esztendőit töltött a debreceni sebészeti klinikán Schmidt Lajos (1893–1957), a pécsi egyetem sebészprofesszora is. Hüttl Tivadar mellé Debrecenbe kerülve mind a klinika szervezésében, mind az orvos- és főként a szakorvosképzésben a professzor fáradhatatlan munkatársaként működött, ellátva egyben a Tüdőszanatórium sebészeti osztályának főorvosi teendőit is. Több ízben járt külföldi tanulmányúton, s 1929-ben állami ösztöndíjjal Londonban, Brüsszelben és Párizsban a rák sugaras és sebészeti gyógyítását tanulmányozta. 1930-ban a sebészeti diagnosztika tárgykörből magántanári képesítést nyert, 1937-ben pedig címzetes egyetemi tanár lett. Kiváló anatómiai és kórbonctani ismeretei és kezűgyessége nagyszerű műtőorvossá tette. Tudományos munkássága során különösen a vérátömlesztéssel, a gyomor fekélybetegségeivel, a tüdőgümőkór gyógyításával, a sympathicus idegrendszeren végzett műtétekkel, a szívserülésekkel foglalkozott, legfőképpen

¹ Schmidt Lajos: Önéletrajz. Pécs, 1954. december 20.

² Bot György, Kapusz Nándor: Nyolcvanéves a debreceni orvosképzés. Debreceni Orvostudományi Egyetem. Debrecen, 1998. 116. p.

azonban a rosszindulatú daganatok, a rákellenes küzdelem iránt érdeklődött, s e tárgyból jelent meg legtöbb közleménye.”³

Még néhány adat: „Teljesen bírom a német és angol nyelvet, keveset beszélek szlovákul”. A családról. Felesége Rigam Alice. Két fiúgyermekük született, mindkettő orvos lett. Péter a Kórélettani Intézetbe került, Donhoffer Szilárd akadémikus, egyetemi tanár munkatársa lehetett. Sajnos fiatalon elhunyt. Pál nagy tudású sebész lett Pécsett, az orvostudomány kandidátusa, klinikai igazgatóhelyettes, mb. tanszékvezető.

Loessl János nevét említettük, halála után hosszú időn át munkatársa, barátja, Schmidt Lajos írta a nekrológot.⁴

Budapesti kórházakban

Schmidt Lajos egyetemi adjunktus a Madarász utcai Csecsemő- és Gyermekórház Sebészeti osztályának osztályvezető főorvosa lett 1938. február 10-től. A kórház akkoriban a Szent Rókus Közkórházhoz tartozott. Schmidt Lajos 1941. április 30-ig vezette az említett osztályt, majd a nyugállományba vonuló, addig a központban a III. Sebészeti Osztály élén állt főorvos helyére került 1941. május 1-jétől. Az Emlékkötet szerint „1949. május 31-ig működött, amikor a Pécsi Tudományegyetem sebészeti tanszékére nyilvános rendes tanárrá neveztetvén ki, főorvosi állásáról lemondott. Tudományos munkáiban főleg a gyomor-, bél-, ideg- és végtagsebészettel, továbbá a rákbetegség különböző alakjaival foglalkozott. A lelkiismeretes pontosság és az alapos tanítómester példaképe volt.”⁵

Itt idézzük az orvosi éremtan kiemelkedő szaktekintélye, Süle Tamás közlését: „Távozásakor munkatársai érmet készíttettek róla Erdey Dezsővel.”⁶

Schmidt Lajos, a pécsi sebész professor, klinikaigazgató

Schmidt Lajos orvosi működése Pécsett teljesezhető ki. Természetszerűleg róla a legtöbb forrás Pécsről származik. A korán bekövetkezett halála miatt is rövid volt a professzori státusz, a klinikai igazgatói beosztás. Mégis, a pécsiek méltóan emlékeznek, őrzik a jeles előd óriási szellemi, szakmai hagyatékát.

A kinevezés körülményeiről egyetemstörténelmünk tudora, Benke József írt: „Az 1947. december 22-én tartott tanácsülésen elhatározták, hogy felkérjük Schmidt Lajos nyilvános rendkívüli tanárt, hogy a Neuber professzor halálával megüresedett sebészeti klinika ideiglenes vezetését vállalja el (a következő tanácsülés egyhangú szavazással megbízta Schmidt Lajost). [...] (1948) A kar arról értesült, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium nem fogadta el a Rókus Kórház osztályvezető főorvosa, Schmidt Lajos jelölését, s most újabb pályázatot írt ki. Az 5 pályázó közül – mivel Schmidt Lajos munkássága annyival fölötte áll a többinek – unico

³ Varga Zoltán: A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944. Debrecen, 1967. 268. p.

⁴ Schmidt Lajos: Loessl János dr. 1887–1955. Magyar Sebészet, 1955. 8. 337. p.

⁵ Hollán Henrik: Adatok és szemelvények a Szent Rókus Kórház és fiókjai alapításának és fejlődésének történetéből. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1967. 167., 186., 189. p.

⁶ Süle Tamás: Baranya és Pécs orvostörténelme érmeiken = Baranyai Helytörténetírás 1989. Pécs, 1989. 606. p.

loco őt jelölte a jelölő bizottság. [...] 1949 márciusában a Sebészeti klinika élére a köztársasági elnök Schmidt Lajost egyetemi nyilvános rendes tanárrá kinevezte.”⁷

Entz Béla professzor Schmidt Lajos pályázatáról

Entz Béla az orvosi kar professzori testülete előtt 1948-ban méltatta a pályázatot.⁸ A szöveg korabeli írógépes technikával kilenc oldalnyi. Tükrözi a szerző tökéletes munkáját, a lelkiismeretes tanulmányozást, a mindenre kiterjedő véleményalkotás etikáját, egyúttal igen jó stílusban. Példamutató minden bírálónak!

Családi és szakmai adatok után az addig folytatott sebészi, oktatói, tudományos ténykedéséről esik szó. A pályázó közleményeinek értékelése következik, a közzétett anyagok helytállásáról, a betegek gondos megfigyeléséről. Entz Béla külön elismeri a pályázó onkológiai képzettségét, utal arra, hogy a rák gyógyításának kérdését veti fel és hangsúlyozza milyen fontos a betegség korai felismerése, amit a diagnosztikai eszközök tökéletesítésével, az orvosoknak ezekben való kiképzésével lehet elérni, de éppen ilyen fontos a közönség felvilágosítása arról, hogy a rák, ha idejében felismerik, gyógyítható betegség. Helyes érzéssel figyelmeztet, hogy a objektív lelet mellett mérlegelni kell a beteg subjektív panaszait is a helyes diagnosis felállítására. Schmidt Lajos tanár évtizedekkel ezelőtti megállapításai napjainkban is nagyon időszerűek!

Csatoljuk a záró bekezdéseket. Kítűnik, hogy a pályázó rendkívül magas szintű etikai szinten áll. „Schmidt dr. irodalmi munkássága, mint az előadottakból megállapítható, a sebészet minden irányára kiterjed, ami bizonyítja, hogy a chirurgia minden ágában elmélyed. Jóformán a sebészet minden aktuális kérdéséhez hozzászól, de komolyan foglalkozik mindennapi gyakorlatban felmerülő kérdésekkel is, amelyek helyes megítélését és megfelelő ellátását éppen olyan fontos sebészi ténykedésnek tekinti, mint a nagy műtétek elvégését. Ha végigtekintünk dolgozatain, meggyőződhetünk, hogy negyed százados sebészeti munkája milyen hatalmas anyagra terjed ki és milyen sokoldalú. Éppen olyan jártas a sebészetben, mint a mellkasi szervek megbetegedéseinek sebészeti ellátásában, neurochirurgiában, a végtagok sebészi megbetegedéseiben és bár a legnagyobb műtéteket is kiváló ügyességgel végzi el, felismeri annak fontosságát is, hogy a kéz sérüléseit és fertőző megbetegedéseit éppen olyan komolyan kell venni, mint a legbonyolultabb testüreg megbetegedéseket. Tudja, hogy ezekkel a mindennapi esetekkel ugyanolyan komolyan kell foglalkozni, mint a belső szervek megbetegedéseivel. Önkénytelenül eszembe jutott a kéz fertőző betegségeiről írt összefoglalásának olvasásakor néhai Dollinger professzornak az a mondása, hogy a jó sebészt arról lehet felismerni, hogy adott esetben mennyit tud megmenteni a sérült kezéből, mert jórészt ettől függ a sérült további sorsa.

Schmidt minden munkájából nemcsak az alapos elméleti felkészültség, kiváló diagnoszticus tudós olvasható ki, hanem a lelkiismeretes orvosi munka és nagy operatív dexteritas is. Schmidt dr. a szó legnemesebb értelemben vett lelkiismeretes jó orvos és biztos ügyes kezű műtő, aki bonyolódott esetek megoldására is képes.

⁷ Benke József: A Pécsi Orvostudományi Egyetem története. Pécs, 1992. 148., 149., 159. p.

⁸ Entz Béla: Dr. Schmidt Lajos tanszéki pályázatának értékelése. Pécs, 1948.

Dolgozatainak átnézésekor meggyőződhetünk, hogy közlendőit tisztán és világosan adja elő, amiből jó didaktikus érzést lehet kiolvasni.

Mint kutató kitaposott utakon jár, mások eredményeit ellenőrzi, de kiegészíti a saját észleléseivel is, és amit sebésznél különösen kiemelendőnek tartunk, mások eredményeit józan kritikával fogadja, és nem ragadhatja el magát olyan beavatkozásokra, amelyek feltétlenül szükségességéről nincs meggyőzve. Józan konzervatizmusa nem engedi meg, hogy sebészi úton akarjon megoldani olyan eseteket, amelyek konzervatíve is meg lehet gyógyítani.”

Schmidt Lajos professzor tanszékfoglaló előadása

1949. szeptember 29-én hangzott el a tartalmában és stílusában is ragyogó szöveg. Sajnos csak néhány részletét emelhetjük ki. Megbecsüléssel emlékszük nagy pécsi elődeire, Bakay Lajosra és Neuber Ernőre. Ezután egykori budapesti és debreceni tanárait méltatja: Buday Kálmánt, Verebély Tibort, Hüttl Tivadart. (Bizony, csodálatos tanítómesterek!) Megfogalmazza a sebészet feladatát, célját, a beteg segítségre való hivatását. Külön felhívja a figyelmet a fiatalok képzésének sokrétűségére. A vezető felelősségét húzza alá. Záró gondolata: „Mindent megtenni, minden erőltatba vetni legfőbb kötelessége tanárnak és tanítványnak egyformán.”⁹

A tudományos aktivitásról

Schmidt Lajos az a valóban jó sebész volt, aki elméleti felkészültsége alapján kitűnően, megfontoltan operált és érdemi tapasztalatait foglalta össze tudományos munkáiban. Sokoldalú működésének vázolását kíséreljük meg. A Magyar Sebész Társaságban előadásai: a 20. nagygyűlésen, 1934-ben a kéz sérüléseiről és heveny fertőzéseiről, a 22. nagygyűlésen, 1936-ban a bénulásról, a 31. nagygyűlésen 1952-ben a gyomorrákról.¹⁰

Budapesten, 1948-ban jelent meg az Archivum Chirurgicum című szaklap 1. kötetének 1. száma – a főmunkatársak sorában Schmidt Lajos. Megemlíthjük, hogy a felelős szerkesztő, egyik legnevesebb sebészünk, Sebestény Gyula professzor Pécsről került fel Budapestre.

Az önéletrajz végén 51 közlemény és 38 előadás bibliográfiája áll. Imponálóan hatalmas munkásság! A témákból: fekélyátfúródás, epesipoly, gümős bélszűkület, agyciszta, szemhéjdaganat, vérátömlésztés, vékonybél-daganat, bélelzáródás, lágycsérvek, tífusz miatti bélátlyukadás, emlővérzések, epekő, agytályog, szívserülés, tüdőciszta, csontdaganatok, ujsérülések, gyomorrák, végbélrák, térdszalag szakadások. Érzékelhető a hatalmas paletta – az emberi szervezet különböző helyein különféle megbetegedésében az ellátó professzor „otthonos” volt.

Az egyik onkológusunkról írt megemlékezés említi: az 1952-ben kiadott „Onkológia I. Általános rész” könyv egyik szerzője Schmidt Lajos.¹¹ Szívesen csatlakozunk hozzá egy másik nevet is: Romhányi György.

⁹ Schmidt Lajos: Tanszékfoglaló előadás. Pécs, 1949. szeptember 29.

¹⁰ A Magyar Sebésztársaság XXII. Nagygyűlése = A Magyar Orvosok Tudományos Egyesületeinek Szövetsége, Magyar Orvosi Nagyhat, Budapest, 1936. június 1–6.; 90 éves a Magyar Sebész Társaság. 1996. 86–87. p.

¹¹ Gyenes György: Megemlékezés Dr. Wald Béláról = Orvosi Hetilap, 1985. 126. 1359.

Emlékezések

Jáki Gyula sebész professzor írt róla nekrológot, az elhalálozás évében jelent meg.¹² Vázolta az életrajzot, kiemelte az oktató és gyógyító tevékenységet. Kubányi Endre sebész tanár írása közvetlen hangon méltatja a mindig elismerésre, megbecsülésre, szeretetre méltó orvost.¹³

Schmidt Lajos születésének centenáriumán Karlinger Tihamér méltatása hangzott el.¹⁴ Érdemes idéznünk néhány részletét: „Schmidt professzor szakmai tevékenységét két tényező jellemezte: kitűnő elméleti felkészültség párosult nála az alapossgággal. Ennek volt köszönhető, hogy bámulatosan jó diagnosztika volt. [...] Klinikai vezetési módszerét két tulajdonság jellemezte: a pontosság és a szigor. Minden nap vizitelt a betegosztályokon, az un. Délutáni nagyviziten percnyi pontossággal jelent meg, azon az egész orvosi gárda köteles volt részt venni. Minden betegről referálni kellett és minden újonnan felvett beteget személyesen megvizsgált. Ezek a vizsgálatok nem egy esetben meglepő fordulatot hoztak a beteg további sorsát illetően. [...] Percnyi pontossággal kezdte reggeli műtéteit is, 8 órákor. [...] Az volt az elve, hogy a pontosság az alapja a folyamatos munkavégzésnek, a rendszertelenség akadálya. [...] Ami pedig munkamódszerének másik jellemzőjét – a már említett szigorot illeti: hát igen, szigorú volt, de nemcsak munkatársaival, hanem önmagával szemben is, mert mindig fegyelmezett, pontos és alapos volt és ilyen munkát követelt munkatársaitól is. Ebből nem engedett. Meg kell azonban mondanom, hogy ez a szigor csak külszín volt nála, ezzel mintegy páncéllal védte rendkívül érzékeny szívét-lelkét. Ez az érzékenység akkor tárul ki, amikor egy-egy menthetetlen eset miatt napokig gyötrődött és leverte azt a löttyöt, hogy mit kellett volna netán másként csinálni. Összefoglalva:

Schmidt Lajos professzor céltudatos, rendszeres, fáradságot nem kímélő példamutató munkájával, szigorú, de mindenkor igazságos és emberséges magatartásával, magas szintű sebészeti klinikumot alakított ki, amely iskolaszerűségével a sebész-nevelés példáját szolgáltatta. Teljesítette nagy sebész elődje, Balassa János jelmondatát: valóban nem önmagáért élt, hanem másokért. Humanista törekvéseinek nem mindig kedveztek a külső körülmények, de szinte mindig hagyott esélyt a szakmai és emberi tisztesség megőrzéséhez. Hálásak vagyunk a sorsnak, hogy tanítványai lehettünk, sajnos korán hagyott itt bennünket.”

Schmidt Lajos professzorról – Schmidt Pál tanár

E sorok írója 1946-ban született, tehát személyesen nem ismerhette a professzort – nagy öröm és megtiszteltetés számomra, hogy egyik fia, Schmidt Pál barátságába fogadta. A „sors” pedig társszerzőséget is hozott: a pécsi sebészet emlékező kötetében Pál édesapjáról írt, én Neuber Ernő professzorról. A kötet fejezete példás tanulmány.¹⁵ Széles képet tár elénk az egykori évtizedekről, a tra-

¹² Jáki Gyula: Schmidt Lajos dr. (1893–1957) = Orvosi Hetilap, 1957. 98. 721. p.

¹³ Kubányi Endre: Schmidt Lajos, 1893–1957. = Magyar Sebészet, 1958. 11. 9. p.

¹⁴ Karlinger Tihamér: Dr. Schmidt Lajos professzorról. Emlékelőadás a születésnap centenáriumán. Pécs, egyetemi aula, 1993.

¹⁵ Schmidt Pál: A sebészeti (I. számú) klinika 1945–1957 között Schmidt Lajos professzor vezetésének idején. = 85 éves a sebészet egyetemünkön. Pécs, 1999. 41. p.

gikus valóságról, világháború előtt–alatt–után, emberekről, etikus és etikátlan személyekről. Az pedig örök példa, tanulság, ahogy a professzor mindenkoron védte, óvta az igazságtalanságok áldozatait, menekülni kényszerülőket. **EMBER** volt.

Schmidt Pál sorolja a Magyarországon elsőként bevezetett módszereket, a beteg-orvos igazi kapcsolatát, a becsületes élet tiszteletét. Néhány befejező sor: „Amikor egy korszak fölemelt ököllel jön ellened, viseld udvariasan, köszönj vissza, nem tehetsz mást. »Csak az orvos az, akinek tevékenysége barátan és ellenségen egyformán segít, a körülötte orgiát ülő pusztítás közepette is.« A betegek hálásak, a munkatársak emlékeznek. Asylum, sziget volt ez a ház, ahol a régi becsületkódex szabályai határozták meg az emberi kapcsolatokat, ahol a dolgok a helyükön voltak, s az értékek értékek maradtak. Túl a sebészet művelésének magas színvonalán, ezzel jellemezhető a Schmidt-klinika. A professzor idejét azonban rövidere szabta a sors, 64 éves korában, 1957. június 11-én halt meg Budapesten.”

Befejezésül

Könyvekben találunk bemutatást, reális helyzetképet a korabeli szakmai, etikai valóságról. Schmidt Lajos tanár a napi teendőik szervezése mellett oktatott, operált és különleges betegcentrikusság jellemezte. Átmenetileg, kb. egy éven át az I. Sebészeti Klinika igazgatójaként a II. Sebészeti Klinika felügyelője volt, névleges vezető kinevezéséig. A születési centenáriumon elhangzott zárószavak: „Emlékét emléktáblával kívánjuk megörökíteni. Az ő portréját ábrázoló réz domborművet Soltra Elemér művész úr alkotta, neki köszönetet mondok alkotásáért, mert – bár soha nem találkozott Schmidt professzorral és csak fényképek alapján készítette ezt a portrét –, úgy ítélem meg, hogy az jól sikerült: Schmidt professzoré ez a jóságos arc.”¹⁶

Sok orvostörténeti tanulmányt írtam az elmúlt évtizedekben. Szeretett szüleimnek és nekem is Pécs az egyik legkedvesebb városunk. Jeles alkotóiról mindig szívesebben állítok össze bemutatást. Sok közülük jóságos arcú. Schmidt Lajos orvos, sebész, professzor is az. Igazi tanító, jóságos Ember.*

** E helyen is hálás tisztelettel köszönöm dr. Romváry Ferenc főszerkesztő, dr. Schmidt Pál sebész tanár, dr. Benke József igazgató, tanár, dr. Hazafi Klára főorvos, Babarciné Stettner Lenke szerkesztő, dr. Kapronczay Katalin Ph.D. főkönyvtáros, dr. Magyar László András főigazgató h., Spindler Ilona és Turányi György értékes támogatását az emlékállításhoz.*

¹⁶ A Pécsi Orvostudományi Egyetem Ünnepi Évkönyve, 1367–1967. Pécs, 1967. 136., 142., 170. p.; Schmidt Lajos = Kis arcképcsarnok. Pécs, 2000. 64. p.; Schmidt Lajos = Memoria professorum Quinqueecclesiensium. Pécs, 2000. 97. p.

Az Angster-család európai híró orgonaépítő művészete Magyar Örökség

A magyar ipar- és hangszer-történetben az *Angster József és Fiai Orgonagyár* az egyetlen olyan hazai alapítású orgonaépítő cég, amely megszakítás nélkül a leg-hosszabban és a legeredményesebben működött, amely mennyiségben és minőségben is imponáló alkotásokat hagyott hátra maga után.¹ A három Angster nemzedék, 1869 és 1951 között több mint 1300 orgonát épített Közép-Európa szerte, és mintegy 3000 harmóniumot gyártott.

Az alapító, **Angster József** Baranya vármegye Kácsfalu nevű községében született 1834. július 7-én. 1852–1855 között Eszéken asztalosmesterséget tanult. Segédlevelének megszerzése után vándorútra indult. Először Bácskában járt, aztán 1856–1858 között Bécsben asztalosműhelyekben dolgozott, majd három évet Peter Titz orgonagyárában tanult. Vándorlási programját tervszerűen szervezte. A Bécsben elsajátított megfelelő szakmai alappal indulva, eljutott a kor legletisztultabb stílusú, korszerű, magas művészi teljesítményre képes mesteréig, a párizsi Aristide Cavallé-Coll európai híró szakmai műhelyéig.

Néhány hónapig Berlinben dolgozott. Majd ezt követően Drezdában közelről vehette szemügyre a világ egyik legnagyobb orgonaépítő zsenijének, Gottfried Silbermannnak a híres orgonáját. Pár nap múlva Lipcsében a nagyhíró Ladegast mesterrel találkozott, aki a Nikolai-kerchében éppen nagy orgonáját állította (4 manuál, 85 változat). Kölnben főleg a Pallenberg-féle nagy stílbútor-üzemben dolgozott. Több rajzban örökítette meg az ott készült faragványokat, berendezési terveket. A kölni legényegylet maga Kolping páter irányította. Élményekben gazdag volt Luzernben töltött néhány hónapja is.

1863. augusztus 10-én érkezett Angster József Párizsba. Először egy részmun-kákkal foglalkozó műhelybe helyezték, de már három hónap múltán az üzem központi részében, az orgonák összeszerelésénél találjuk. A zseniális Aristide Cavallé-Coll mester a legmagasabb elméleti kiképzésben részesült (matematika, fizika, iparművészet). Iskolát alapított az orgonaépítésben, a technika korszerűségében és a hangzásban egyaránt. Állandóan kutatót főleg az akusztika területén (síphang és térjelenségek), eredményeit mindjárt alkalmazta is a munkában, a tapasztalatokat értékesítette a következőkben. Olyan alapvető megállapításokra jutott, melyek a mai fejlett lehetőségek mellett is alapul szolgálhatnak a kutatásban. Úttörője volt a romantikus stílusnak az orgonaépítésben. Tagja a Francia Tudományos Akadémiának, ahol előadásokkal, dolgozatokkal szerepelt. Egyénisége, igényessége tükröződött az egész üzemben. Figyelte tehetséges alkalmazottai fejlődését.

A virágkorát élő cégnél Angster József részt vett a Notre-Dame, a St. Denis és a St. Sulpice templomok orgonáinak fölállításában. A legjobb szakemberekkel dolgozott együtt a helyszíni szerelési, intonálási munkákon. Teljes energiával vetette rá magát az önképzésre. Figyelt, rajzolt, jegyzetelt és esténként többnyire német és

¹ A 83 éven át Pécsen működő Angster orgonaépítő család mind a dolgozók számát illetően, mint az innen kikerült orgonák számát tekintve a legnagyobb magyar orgonaüzemet hozta létre és vezette. Hozzá fogható kapacitású magyar orgonagyár nem létezett. = Szigeti Kilián: Régi magyar orgonák – Pécs. Zeneműkiadó, Budapest, 1979. 5. p.

francia szakkönyveket olvasott. Az üzemben becsülték Angstert. Mint kiderült, a híres család házassággal is szívesen kötötte volna az üzemhez.

1866. augusztus 18-án elhagyta Párizst. Elbűvölte a romantikus orgonaépítés francia stílusa, de szakmai tudását itthon akarta kamatoztatni. Hazahozta magával a Cavaillé-Coll-féle hangszerek hangzásvilágát, a művészi intonálási módot, és kora legkorszerűbb technikai ismereteit. Magyarországon teljesen új volt mindez, és Angsternek szakmai biztonságot, öntudatot adott. Röviddel Párizsból való megérkezése után Pécsen telepedett le, mivel itt kapta első megbízását az akkor felépült zsinagóga orgonájának megépítésére. Az 1869. március 21-én átadott 2 manuális, 24 regiszteres orgonája témája lett a mindennapi közbeszédnek, vonzotta a szakembereket, s megalapozta Angster József hírnevét. Először Baranyából, Zalából és Somogyból kapott megrendelést, majd az egész Dél-Dunántúl és a horvátországi plébániák és egyház-községek is megrendelői lettek.

Angster József 1871-ben nősült. Felesége Rapp Teréz, a hássági Rapp Ádám tanító lánya volt. Hat gyermekük érte meg a felnőttkort.

1876-ban Haynald Lajos kalocsei érsek megbízta a kalocsei székesegyház 3 manuális, 45 regiszteres orgonájának elkészítésével. E művéért a *Kalocsa érseki orgonaépítője* címet kapta. Liszt Ferenc is elismeréssel szólt Angster hangszeréről. A kalocsei orgona mérföldkő az üzem történetében, mert már saját készítésű fém ajak-sípok száltak benne, míg az eddigiekben ezek francia importból származtak. Angster megszervezte fémsípkészítő műhelyét, s vezetésére Bécsből egy volt munkatársát hívta meg. Újtott az egyenletes levegőellátás segítésére, továbbá alkalmazta az ún. Barker-emeltyűt a játszasmód és a regisztrálás könnyítésére, és nagy jelentőségű volt a dinamikai árnyalást lehetővé tevő redőnszerkezet. Alapos tudással készített hangszereivel a fejlett nyugati orgonakultúrához zárkóztatta fel hazánkat.

1886-ban nagy ünnepélyességgel történt az üzem 80. opusaként a Pécs-belvárosi 3 manuális, 30 változatú orgona átadása. Foglalkoztak az eseménnyel a magyar napilapokon és folyóiratokon kívül az egyes bécsi újságok is. Az *Industrielles Welt-Blatt* 1887. január 4-i számának címlapját Angster József portréja foglalta el, majd hosszú cikkben méltatta munkásságát, mint aki saját erejéből jutott erre a szakmai magaslatra, mindemellett változatlanul a szerénység jellemzi. Felsőfokon írtak a Pécs-belvárosi orgonáról is. A *Neues Wiener Tageblatt* 1886. október 2-i száma megállapította, hogy az osztrák szakértők szerint nagyobb orgonaművek építésére csak Magyarországon, a pécsi Angster cégben van megfelelő teljesítőképesség.

Közben eljutottak az Angster-orgonák a Kárpát-medence csaknem minden részére, és szükség volt az üzem fokozatos bővítésére. 1874-ben megkezdődött a saját telep végleges kialakítása a József utca 30. számú ingatlannal, majd folytatódott a Mária utca 35. számú és a József utca 28. számú megvásárlásával, és egy háromszintes központi épület megépítésével. Utóbbi tartalmazta a tágas orgonaállító termet, s ebben ünnepelte az üzem a századik orgonarendelést. Századik orgonája 1887-ben a pécsi székesegyházban szólalt meg. Az országos kiállításokon sorra aratta az elismeréseket: 1879-ben a székesfehérvárin aranyérmet, 1888-ban a pécsin arany és állami nagy érmet, 1896-ban a millenniumin nagy aranyérmet kapott.

A kezdetben csak orgonákat építő mester 1890 után kezdett harmóniumokat is gyártani. Amikor a gőzgépekkel felszerelt üzem 1896-ban felvette az *Angster József*

és *Fia orgona- és harmóniumgyár* nevet, ötven–hatvan alkalmazottja volt; 1908-tól már több mint száz munkást foglalkoztatott, később pedig közel kétszáz fő volt a csúcslétszám. Az Angster Orgonagyár szakemberképző tevékenysége korszakos jelentőségű. Angsterék jelenléte a Kárpát-medencei orgonatájon mércét és szakmai kontrollt jelentett a 19–20. századi, növekvő számú kisebb orgonaépítő műhelyek munkáinak zsűrizésénél. A cég 50. évfordulóján, hónapokkal Angster József halála előtt, XV. Benedek pápa 1918-ban a Szent Gergely Rend lovagkeresztjével tüntette ki. Ennek átadása a pécsi legényegyletben volt, amelynek – a még fiatalon, Kölnben megismert Kolping atya hatására – haláláig elnöke volt. 1918. június 9-én halt meg tüdőgyulladásban.

Angster József teoretikus munkásságot is végzett, hiszen a berlini *Orgelbau Zeitungban* és a pécsi *Tanügyi Füzetekben* értekezéseket írt az orgonaépítésről. Összefoglaló műve a magyar organológia első komoly szakkönyve. Az *orgona története, lényege és szerkezete* című műve 1886-ban jelent meg Péccset.

1900 körül fiai, **Angster Emil** (1874–1939) és **Angster Oszkár** (1876–1941) kerültek a gyár élére. Ekkortájt épült a budapesti Szent István bazilika 65 változatú, 3 manuális orgonája, amelynek kapcsán kezdtek levenni apjuk válláról az irányító munka nehezét.

Az I. világháború, az elszakított országrészek, az infláció és a gazdasági válság hatása miatt sok orgona felépítése maradt félbe, olykor meg is hiúsultak az álmok. Szomorú felmérő körutak Angster-jegyzékei őrzik a síprekivirálások időszakát. A stabilizáció csak a pengő 1926-os bevezetésével indult meg, amely után az 1930-as évek gazdasági világválsága következett. De volt eredmény és öröm is. A kor orgonatervezőivel kölcsönösen segítettek egymást a művészi orgonák építésében és az Albert Schweitzer-féle orgonareform-mozgalom hazai érvényesítésében. Jól jellemzi ezt az az Angster levél-részlet, amelyet 1929 tavaszán Árokháty Béla orgonatervezőhöz írt. Ebben az Angster gyár nevében maga is állást foglalt az orgona-reformmozgalom várható tendenciájáról: „Bár a barokk orgona változatainak reaktiválása az orgonadiszpozíciók számára újabb és lényegesen nagyobb színgazdagságot, hangvolument és keverőképességet (Klangmixtur) jelent, úgy nálunk, mint Németországban is (egyéb külföldről egyelőre alig lehet szó) egyes kivételektől eltekintve inkább a két orgonatypusnak egyesítése, világosabban szólva, az utolsó évtizedek orgonatypusának a salaktól való megtisztítása és barokk változatokkal való gazdagítása észlelhető mindenütt, s bár egyesek ezen törekvéseket a barokk orgonára való átmenetnek tartják, sokkal valószínűbb, hogy a jövő orgonája inkább kompromisszum lesz, amely a két typusnak minden előnyét magában egyesíteni törekszik.”²

Világszenzáció volt a 228-ból származó ókori aquincumi lelet alapján elkészített orgona-rekonstrukció 1936-ban, valamint a szegedi Fogadalmi templom óriás-hangszerének elkészítése Geyer József tervei alapján 1931-ben. A két lépcsőben megépített 5 manuális hangszer még ma is Európa egyik legnagyobb hangszere. Erről a Budapesten ülésező XII. nemzetközi orgonakongresszus résztvevői is közvetlenül meggyőződhetnek, akiket lehozta az első orgonahangversenyre. Így ez az esemény is nagy nemzetközi publicitást kapott.

² Ráday Kollégium Levéltára, Budapest. Árokháty Béla iratai C 106. 4. d. 4. szám Angster levele Árokháty Bélához. Pécs 1929. április 11. (1270/1929)

Angster Emil 1939. január 29-én halt meg, Angster Oszkárt pedig 1941. január 29-én temették. Az unokák 1940-ben kerültek a gyár élére, és az államosításig vezették az üzemet. Angster József és Angster Imre együtt szenvedték meg azokat a megalázó éveket, amelyek három generáció európai hírű tevékenységét lehetetlenítették el és csúfolták meg.

Angster Imre (1916–1990), Angster Oszkár fia volt. Kereskedelmi érettségét szerzett, majd 1935-től dolgozott a gyárban. Az orgonaépítés minden fázisában jártas lett, később a műszaki tervek készítését vette át és hangszerkészítő mestervizsgát tett. Az államosítás után főkönyvelőnek nevezték ki. **Angster József** (sz. 1917), Angster Emil legidősebb fia. Diplomáját a Budapesti Műszaki Egyetemen szerezte. Ő létesítette a gyár rákospalotai fióküzemét. Az államosítás után műszaki vezetőnek nevezték ki. Bár később téglaiipari főmérnökként dolgozott, 1988-tól orgonaakusztikai kutatásokban vett részt, és 1993-ban megjelentette monográfiáját a gyár és a család történetéről.³ Orgonakutatási eredményeit társszerzőként ismertette külföldi szaklapokban, munkáját több előadás és szakcikk is jelzi. Munkásságáért megkapta a Munka Érdemrendet és Pécs város Millecentenáriumi Díját.

Ahogy Angster József írja: „A szovjet megszállás mellett épülő párt-diktatúra receptjeinek megfelelően már 1947-ben megkezdődött az informátorok, a megbízottak beépítése az üzembe.”⁴ 1949. december 28-án vették állami tulajdonba az üzemet, amely Pécsi Hangszer- és Asztalosárugyár néven szenvedte el sorvasztását. A háború utáni egyházi élet képtelen volt elegendő számú megrendelést produkálni, így a gyár nem illett a tervgazdálkodás rendjébe. A javítások száma is csekély volt. Szinte jelképes, hogy az orgonasípkhoz tárolt elsőrendű faanyagokból koporsók készültek, s a gyár szó szerint eltemetődött. Az anyagokat felemésztette a termelés, a gépparkot megette a rozsda, a gyár levéltárának egy része papírgyűjtő ifjak martaléka lett, a vezetőket és családtagjait pedig meghurcolta a hatalmas: letartóztatás, házkutatások, vizsgálati fogság, bíróság és másodfokon 1–1 év börtön lett a részük a javak államosítás előli elvonása, a klerikális barátság és a templomok ékességei, a hangszerek királynői miatt... Angster József emlékezése szerint: “Másodfokon kettőnk ítéletét egyformán egy évre szállították le. Mire erről tudomást szereztem, már tíz hónap eltelt a börtönben. Az elsőfokú ítélet után Imrét Komlóra, engem a szegedi Csillagba szállítottak.”⁵ Ilyen tragikus végjáték után különösen is fontos az utókor számon tartó hálája és tisztelete az Angster család iránt. Fontos, hogy Pécssett utcát neveztek el Angster Józsefről, hogy 1991-től szakiskola viseli a nevét, és az is beszédes, hogy a Pécs gazdaságáért sokat tevők Angster-díjban részesülhetnek. De ezeken túl méltó, hogy hálával és köszönettel jelentsük ki ma, hogy az Angster család európai hírű orgonaépítő művészete magyar örökség.

Fekete Károly

* *Elhangzott a Magyar Örökség-díj Kuratórium bíráló bizottságának ülésén Budapesten, a SOTE Anatómiai Intézet Könyvtárában, 2006. december 11-én. A díjat a család képviselőjében Angster József és Angster Mária vette át a Magyar Tudományos Akadémián 2006. december 16-án.*

³ Angster József: Angster. A pécsi orgonagyár és a család története. Pannónia Könyvek, Pécs, 1993.

⁴ Angster... i.m. 1993. 129. p.

⁵ Angster... i.m. 1993. 131. p.

MARÓTI JOLÁN MATER ASSUMPTA (1913–2006)

A Miasszonyunk Női Kanonokrend tartományfőnöke, az Árpádházi Szent Margit Katolikus Óvoda, Általános és Zeneiskola, és Kollégium alapítója, a Prohászka Otthon igazgatója életének 94. és fogadalom tételének 72. évében, 2006. december 25-én elhunyt.

Assumpta nővér 1913. október 31-én Palotabozsokon született. Elemi és polgári iskoláit Csurgón végezte, majd a pécsi Szent Margit Tanítóképzőben tanítónői oklevelet szerzett. 1933-ban belépett a Miasszonyunk Női Kanonokrendbe. 1935-ben lett elsőfokadalmas, majd 1940-ben örökfogadalmat tett. 1941-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem matematika–fizika–kémia szakos középiskolai tanári oklevelet, 1943-ban tanítóképző-intézeti tanári oklevelet szerzett. 1950. június 10-én nővértársaival együtt érte el rendjének feloszlatása, melyet internálás és bebörtönzés követett. Assumpta nővért „illegtálas szerzetesi kapcsolatok és az állam belső rendje ellen irányuló bűncselekmény vádjával”, mert gondoskodott a nyugdíj és fizetés nélkül maradt öreg és beteg rendtagokról, 1951. április 29-én elítélték, és Budapesten a Fő utcai börtönbe zárták. 1953. augusztus 7-én közkegyelemmel szabadult. Szabadulása után Pécsen a gyógyszerterárik központjában dolgozott, s közben 1956-ban gyógyszer-technikusi bizonyítványt szerzett. 1958-tól a Prohászka Otthon vezetője. Már 1980-tól a Miasszonyunk Női Kanonokrend általános főnöknője, bár a rend csak 1989-ben alakulhatott hivatalosan újra. Ebben az évben Semmelweis-díjat kapott. 1996-ban Pécs Város Millecentenáriumú Díjával tüntették ki. 1991-ben megalapította a Miasszonyunk Kanonokrend Óvodáját, 1999-ben az Árpádházi Szent Margit Katolikus Általános és Zeneiskolát. 2004-ben megnyitotta a Rend tulajdonába visszakerült leánykollégiumot.

Jó sorsom úgy hozta, hogy én még a Notre Dame apácarend pécsi Szent Margit leány lyceumában tanulhattam. Mater Assumpta matematikát tanított, közben egyetemre is járt, mert az iskolának kémiatanárra volt szüksége. Sudár természetű, nagyon fiatal és szigorú teremtés volt, de tudott megértő lenni a gyermekekhez. 1947-ben érettségiztünk. 1950-ben a szerzetesrendek feloszlatása után elkezdődtek a szétszórás nehéz évei. Hosszú ideig nem találkoztam Mater Assumptával. Úgy hírelt, hogy a gyógyszerterárik vállalat megbecsült dolgozója. Csak évek múlva találkoztunk újra, amikor már a pécsi Prohászka Ottokár Szeretetotthon vezetője volt. Civilben járt, és tudtuk róla, hogy az időseket gondozó otthon gazdasági, szellemi és lelki irányításán kívül sok minden mással is foglalkozik. Láttuk a piacon nagy szatyorral a karján bevásárolni. Ez apácaruhában bajosan menne, mondta nevetve. A szobája iroda, fogadószoba, telefonközpont, raktár és lelki klinika volt egyben. Egyszer éppen velem bajlódott, németországi útjára készült, közben francia apácák érkezését jelezték, az Erdélybe indulóknak könyveket és gyógyszeres csomagot adott át, intézkedett Elemér atya diétás vacsorájáról, de a telefon is háromszor szól, hogy pontosítsák a ház felújításának időpontját. Arra gondoltam, ha egyszer nem lesz Mater Assumpta, három ember sem győzi a munkáját. Legmeggrázóbb emlékem vele kapcsolatosan a rendszerváltás után történt. A Terror Házában némán lépkedtünk egyik teremből a másikba. Egyszerre egy filmszalagról Mater Assumpta nézett rám, és elmondta letartóztatása és börtönévei történetét. Sem akkor, sem később, amikor kérésemre részletesen elmondta a történeteket, nem volt a hangjában sem gyűlölet, sem harag, de még keserűség sem. Ő mindig, minden körülmények között ember, keresztény és szerzetes tudott lenni. Érettségi útravalóul Fourier Szent Péter szavait vittük magunkkal: Nemini obesse, omnibus prodesse – Mindenkinek használni, senkinek sem ártani!

Marthné Soós Judit

*A püspöki palota Szűz Mária kápolnájának szent Mihály kapuja,
Rétfalvi Sándor alkotása, 2006.
Laufer László felvétele.*

Mattyasovszky-Zsolnay Miklósné GOSZTONYI ERZSÉBET (1910–2007)

Gosztonyi Erzsébet meghalt. Egy év után követte férjét, dr. Mattyasovszky Zsolnay Miklós jogászt az öröklétbe. Neves pécsi família tagja volt, igazi „tüke”, a város társasági és kulturális életének aktív szereplője. Pedig csak ifjú és öregkori éveinek volt helyszíne a város. Apja dr. Gosztonyi Gyula ítéltáblai, majd járásbíró, a pécsi Katolikus Kör elnöke, akit 1920 márciusában főispánnak, kormánybiztosnak neveztek ki. Anyja Pilch Erzsébet, testvére Pilch Andornak, a 20. század első harmada legfoglalkoztatottabb pécsi építésének, Pécsi Pilch Dezső festőművésznék, Pilch Jenő hadtörténésznek. Testvérei közül dr. Gosztonyi Gyula építésmérnök számos modern épületet tervezett Pécsett, műemlékvédelmi és kutatói tevékenységéből legismertebb a korsós sírkamra és a cella septichora megtalálása. Másik fivére, Elemér gépésmérnök volt. Első férjével, a vaskereskedő familiából származó Hamerli Ferencsel a Fröhweissben 1930 körül épült villájukban éltek. Gosztonyi Erzsébet a második világháború idején emigrált Németországba. Itt találkozott össze a korábbról is ismert, Mattyasovszky-Zsolnay Miklóssal, a Zsolnay gyár utolsó tulajdonosával, akivel sorsát összekötötte. Kanadában éltek, egzisztenciát teremtettek, elismerést vívtak ki, megmaradtak magyarnak. Számon tartották a régi ismerősöket, figyelve az itthoni történéseket. A hazai rendszerváltást követően hazatelepültek. Férjével együtt idős korukat meghazudtoló lendülettel illeszkedtek bele a város életébe, élesztették fel a régi ismerősi és családi kapcsolatokat. Gosztonyi Erzsébet az anyai nagybácsi, Pilch Andor tervezte épületben teremtett szép otthont maguknak, amelyben szeretettel gyűjtötte maga köré – ha csak egy-egy látogatásra – a távolba szakadt rokonokat, barátokat, új pécsi ismerősöket. Emellett folytatta a családi mintát: a kulturálisan, társadalmilag tevékeny életvitelt. Mindig elegáns, mosolygós alakja feltűnt Zsolnay-kiállításokon, a világhírű kőedény- és porcelángyár történetével foglalkozó előadásokon, könyvbemutatókon.

Csatlakozott a Zsolnay hagyományokat kutató és ápoló Zsolnay dédunokákhoz. Családjának múltjára, a Zsolnay tradíciókra büszkén, már 90. évéhez közel Zsolnay családtörténeti kutatásba kezdett. Összegyűjtötte a világban szét-szóródott családtagoknál, a leszármazottaknál fellelhető emlékiratokat, fotókat, amelyekre alapozva *Az elfeledett Zsolnayak* címen könyvet írt (Pannónia Kiadó, 2002). Ez a 16. századig visszakövetett Zsolnay családtörténet törekvő, tehetséges és hazájukat szerető, vagyont szerző őshöz méltó művésztervezők mellett azon leszármazottakról is szól, akik mérnökként, közgazdászként, jogászként, vegyészként, az üzemek irányítóiként biztosították a híres kőedénygyárban a termelés zavartalanságát, a családi vállalat működését. A Zsolnayak több generáción át a gyár igényeit és az utódok képességeit figyelembevevő tudatos neveléssel találták meg minden családtagnak azt a pozíciót, amellyel hasznossá tehetette magát

Zsolnay Vilmos szellemi örökségének továbbvitelében. Alakjukat e könyvben eddig nem publikált családi fotók idézik fel.

Gosztonyi Erzsébet kiemelt figyelmet fordított a nagyhírű gyár előzményeire. Zsolnay Ignác (1826–1900) és fia, Zsolnay Gyula (1862–1947) szobrász munkásságát igyekezett kiemelni a feledésből, akik hamar elkerültek Pécsről, epizodikus volt itteni munkásságuk, s a róluk maradt kevés információ miatt velük – véleménye szerint – nem jelentőségükhöz mérten foglalkozik a Zsolnay-szakirodalom. Hiszen Zsolnay Ignácnak a Bach korszak körülményei között csaknem egy évtizedig működő kis manufaktúrája képezte alapját a fivére kezén a körülmények változásával már sikerrel fejlődő kőedénygyárnak. Gosztonyi Erzsébet nyomon követi Ignác további boldogulását Romániában, ahol ugyancsak főként kerámikusként tudta biztosítani megélhetését. Tehetséges szobrász fia pedig a századfordulón Amerikában telepedett le, s lett sikeres művész. Az ő ottani munkáiról közreadott jegyzék, információk, fotók hiánypótlók.

Kehidai László levéltári kutatómunkájának felhasználásával született a *Zsolnay Ignác gyáralapító tevékenysége, a Zsolnay gyár 1850–1863 közötti fejlődéséről* szóló írása, amely Pécs-Baranya gazdaságtörténetével foglalkozó kiadványsorozat 2005-ben megjelent kötetében olvasható. A Zsolnay család 1850-től történő telekvásárlásairól itt közreadott táblázatából nyomon követhető a Felsővámház és a Pálya utca közötti területen a Zsolnay gyárterület kialakulása.

Szellemi frissességben és munkakedvvel megélt 97. évében is emlékei lejegyzésével foglalkozott, a Gosztonyi család krónikáján dolgozott. Kedves Erzsébet, köszönjük Neked a városával törődő, emberi kapcsolatokat építő, tevékeny polgár életmintáját. Isten Veled!

Mendői Zsuzsanna

DR. NAGY JÓZSEF (1916–2007)

Elment egy nagy ember. József Attilával szólva: fehérek közt egy európai. Fél évszázadot élt Pécsen, és meghatározó szerepet játszott a város életében.

Bár Máramarosszigeten született, apja is, anyja is ott volt postatiszt, a Fejér megyei Mezősége tartotta szülőföldjének, ott nyugszanak apai felmenői a pusztasárosdi öreg temetőben. Az ötgyermekes család széthullása miatt egy éves korában az apai nagyszülők fogadták magukhoz Sárosdon, négy kisebb testvérének útja pedig intézetbe vagy nevelőszülőkhöz vezetett. Már felnőttként a családszerető legidősebb fiú, Nagy József hozta össze ismét a szétszórásra ítélt testvéreket.

A tehetséges, ambiciózus fiatalember húsz éves korában felkerült Pestre, ahol bankban kezdett el dolgozni. Fokozatosan, önerőből lépdelt felfelé a ranglétrán. A Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál előbb altiszt, tisztviselő, később már osztályvezető, majd a Magyar Nemzeti Banknál főosztályvezető lett. Közben apai örökségként, autodidakta orgonistaként diplomákban kántorkodott, sőt három félévet elvégzett a Nemzeti Zenedében, Gergely Ferenc növendékeként. Visszaemlékezve erre az időszakra, megállapította, hogy muzsikus voltát a világégés sodorta el. Felnőttként érettségizett, elvégezte előbb a gazdasági és műszaki akadémiát, majd a közgazdasági egyetemet, ahol doktorált. A háború alatt családot alapított, négy gyermekük született. Híres volt arról, hogy mindenkinek segített. A háború végén feleségével egy kassai zsidó házaspárt bujtattak. Rákosi alatt sok ember feje fölül hártotta el a veszélyt. 1956-ban a bank forradalmi bizottságába is beválasztották.

A család 1957-ben költözött le Pécsre, ahol Nagy József a Magyar Nemzeti Bank területi igazgatója lett. Letelepődését véglegesnek szánta, bizonyíték rá az, hogy itt szőlőbirtokot vásárolt, ezzel mintegy a tüke kívánalmaknak igyekezett eleget tenni. A gyermekei így Pécsen nőttek fel. A polgári családok szokásos életét éltek. Időközben a gyerekek megházasodtak, sorra jöttek az unokák. Az egyre népeesebb család központja azonban a nagyszülői ház maradt. Sokszor 3–4 teljes család ült a vasárnapi asztalnál, hosszabb időre itt lehetett hagyni az unokákat is. A családi élet a nagypapa politikai szerepvállalásától teljesen elválasztva, a régi mederben folyt tovább. Mindenki tudta a városban, hogy a nagymama, a gyerekek és az unokák is templomba járnak, gyakorolják vallásukat. 1989-ben a nagymama halálával ez a fajta családi élet megszakadt. De a nagypapa, illetve már dédnagypapa nyugdíjasként, kitűnő szellemi és fizikai állapotban továbbra is szoros kapcsolatban maradt mindenkivel. Sokat utazott, látogatta és fogadta a gyerekeket, 10 unokáját, 22 dédunokáját.

Nagy Józsefet a hetvenes években megszólította a nagypolitika. A reformot meghirdető „új gazdasági mechanizmus” idején a megyei pártbizottságon szükség volt szakértő közgazdászra. Nagy József előbb gazdasági titkár, majd 1974-től az MSZMP Baranya megyei bizottságának első titkára lett. Közvetlen személyisége bizalmat keltett az emberekben. Megyei párttitkárként is mindenekelett az jelle-

mezte, hogy mindenkin segített, akin csak tudott. Ő nem Nagy elvtárs volt, hanem mindenkinek egyszerűen csak Józsi bácsi!

Nagy József a városban őszinte közmegbecsülésnek örvendett. Különösen sokat tett Pécs kulturális felemelkedéséért. Komoly szerepe volt az egyetem kibővítésében, a közgazdasági kar alapításában, a múzeumok fejlesztésének, a múzeumutca kialakításának támogatásában, a Pécsi Akadémiai Bizottság létrehozásában. Péccsett az ő tevékenységének is köszönhetően sokkal szabadabb szellem uralkodott, mint másutt, bárhol az országban. Puritán életmódja, szerénysége, másrészt műveltsége, érzékeny személyisége teljesen más volt, mint a kor tipikus funkcionáriusaié. Támadta is „engedékenysége” miatt a párt ún. ultrabalos magja. Ezért 1980-ban kérte nyugdíjazását, ezt követően tíz éven át országgyűlési képviselőként szolgálta szeretett városát.

Szaktudása, széles látóköre, általános műveltsége adta belső biztonságát. Emberszeretete, segítőkészsége, tenni akarása realitásérzékkel és bölcs mértéktartással párosult. Ezek az emberi tulajdonságok tették számára lehetővé azt, hogy a város, a megye egyik vezetőjeként helyt tudott állni akkor is, amikor az a legnehezebb, embert próbáló, szinte emberfeletti kihívás volt. Nem ideológiákat szolgált, hanem olyan programokat, amelyek egy intézmény vagy a város lakóinak az életét jobbra, gazdagabbá tették. Tudott azon a szűk ösvényen járni, ahol még az igazságot ki lehetett mondani, értékeket lehetett képviselni. A történelmi sorsfordulók ellenére vállalt pozícióiban sem fordított hátat annak, amit gyermekkorából hozott magával: a hagyományos családi élet értékeinek, a polgári kultúrának a megbecsülése, a szociális problémák iránti érzékenység, a művészetek iránti elkötelezettség jellemezte. Otthonában gyakran zongorázott, a sors által kiválasztott új, immár végleges lakhelyén a város egyik vezetőjeként hangversenyekre, tárlatokra járt. Komoly, nagy tudású, tekintélyes ember volt, aki tekintélyét a lényéből áradó szeretetnek és tudásnak köszönhette. Megjelenésével tiszteletet keltett maga körül, és meg is tisztelte azt, akit megszólított.

Romváry Ferenc

MÉHES KÁROLY

akadémikus

(1936–2007)

Sokunkat sokkolt a hír, hogy nem lesz többé Méhes Károly professzor úr körünkben, aki példamutató családi élete mellett, egyedülálló szakmai ismereteivel megszámlálhatatlan kollégát, tisztelőt, barátot tudhatott magáénak, nem utolsósorban hálás tanítványt és mély humánumával vigasztaló, gyermekéért aggódó szülőt. Azon kevesek közé tartozott, akiről még elmondhatjuk napjainkban is, hogy VALAKI volt.

Felmenői erdélyiek, szülei Trianont követően kerültek a Csonka-országba. Elemi iskoláit Kolozsvárott kezdte, de középiskolai tanulmányait az itt nem részletezett háborús kényszervándorlások után végül Pécsen végezte, a Nagy Lajos gimnáziumban érettségizett. Édesapja az orvoskar Gyógyszertani Intézetének lett az igazgatója. Kémikusnak készült, de a budapesti egyetem kérelmét elutasította, ezért iratkozott be 1954-ben medikusnak. Gyorsan megkedvelte a medicinát és harmadéves medikusként már a neves Romhányi professzor Kórbonctani Intézetének diákköröse, ahol összesen hét évet töltött. Megragadta a professzor karizmatikus egyénisége, az új, a legmodernebb felismerések iránti lelkesedése, amivel „átitatta” asszisztenciáját, de a medikusokat is. Így kapta a negyedéves medikus Méhes Károly a feladatot, hogy foglalkozzon az akkor a Nature-ben, a legrangsabb szaklapban megjelent „sex chromatin”-nal. Pár év alatt ragyogó megfigyeléseket tett és közölt. Ugyanakkor felkeltették figyelmét a laboratóriumban folyó nukleinsav-vizsgálatok, melyek a sejtmagok kromoszómáinak, DNS-nek szerkezeti felépítésére irányultak. Nem sokkal később elkészítette az első izolált kromoszóma készítményt. Eredményei egyben eldöntötték további szakmai-tudományos pályafutását. Elfogadta Kerpel-Fronius professzor meghívását és átment a Gyermekklinikára. Ott a klinikum mellett lehetősége volt a fokozatosan kiépített „citogenetikai” laboratóriumában humán, egészséges és kóros mintákat vizsgálni és a fejlődési rendellenességeket korszerű, kromoszóma szinten diagnosztizálni. Svájci tanulmányútja újabb diagnosztikus előrelépést is jelentett, és ekkor már a Méhes laboratóriumnak országos reputációja volt. Ugyanakkor kialakult a genetikai laboratórium mellett a tanácsadás, a klinikai diagnosztikai vonal. 1973–1987 közt a Győri Megyei Kórház főorvosa, ahol folytatja genetikai kutatásait. Közben mindent elkövetnek, hogy vegye át a budapesti Gyermekklinika vezetését. Az igencsak megtisztelő felkérést megköszönte, 1987-ben azonban örömmel fogadta el a Pécsi Gyermekklinika igazgató professzori állását.

Megérdemelten választotta a Magyar Tudományos Akadémia 1990-ben levelező, 1995-ben rendes tagjai sorába és vezette elnökként hat éven át az MTA Orvosi Tudományok Osztályát. A Leopoldina német Természettudományos Akadémia és az Osztrák Tudományos Akadémia, számos nemzetközi társaság tagja, kitüntetés birtokosa.

Méhes Károly szakmai karrierje csodálatra méltó. Eredetileg anorganikus kémiával szeretett volna foglalkozni, a szervesetlen molekulák világával. A sors csak látszólag volt mostoha, mert lehetővé tette, hogy az élő szervezet szerves molekuláit kutathassa. Hisz a kromatin, kromoszóma, a DNS az élet kulcsstruktúrája, szerves molekula. Ő ezt azonban nem csak laboratóriumi-analitikai szinten fejlesztette ki, hanem klinikaival, a klinikummal kapcsolta szerves egységbe, a fejlődési anomáliáival született gyermekeknél. Mindez motiválta akkor, midőn meggyőződéssel és sikerrel harcolt azért, hogy a Pécsi Orvostudományi Egyetemen önálló „Klinikai Genetikai és Gyermekefejlődéstani Intézet” létesüljön. Az idő őt igazolta. Ugyanakkor egyrészt felismerte, és ez az Ő egyik genetikai-kutatási eredeti eredménye, az ún. „minor elváltozások” jelentőségének leírása, másrészt a fejlődési rendellenességek esetleges kombinációja. Ez irányú munkássága világviszonylatban elismert. Kutatási eredményei mellett ugyanakkor mindenkor megmaradt a klasszikus értelemben vett gyógyító klinikusnak, akinek a beteg az első és csak azt követi a laboratórium, a tudomány. A klinikus professzor életútja mindezt példázza, a legmodernebbnek a klasszikussal történő ötvözése. Lebilincselő előadásáiban, ha úgy adódott, nézeteit mindenkor kifejtette, megvédte.

Méhes Károly jó humorú, szerény ember volt, aki kerülte a konfrontációt, vallotta Horatiusszal: „Beatus ille qui procul negotiis: Boldog aki távol áll a hivataltól”. Bár sokszor kérték, soha nem vállalt vezetői funkciót, még a Gyermekeorvosi Társaság elnökségét sem. Szívesebben sportolt fiatal korában, remek vívó volt, szerette a zenét, művészetet, a természetet, de legfőképp családját, feleségét és a tőle megszokott szerénységgel, olykor humorosan emlékezett sikeres három fiáról.

Boldog ember volt, akinek korrekt véleményére mindig számíthattunk. Szomorú, hogy a hozzá hasonló kevesek közül eggyel kevesebben vannak. De nem búcsúzunk. Ő, a szelleme továbbra is köztünk marad.

**Jobst Kázmér
akadémikus**

Száz éve Pécssett... 1907-ben

január 3–5. Bányászsztrájk Pécssett.

január 7. A Szabadgondolkodók Pécsi Társasága előadássorozatának nyitó rendezvénye a nőkérdésről a városi közgyűlés termében.

január 14. Vármegyei közgyűlés.

január 15. John Wiliam Locke: Mirza című színművének bemutatója a Nemzeti Színházban.

január 16. A Pécsi Zenekedvelők Egyesületének hangversenye a Nemzeti Színházban.

január 18. Lehár Ferenc: A víg özvegy című operettjének bemutatója a Nemzeti Színházban.

január 23–25. Városi közgyűlés. Témái többek közt: a házadó-mentesség kiterjesztése, az országos kiállítás városi támogatása, a Tettye rendezése és a tűzoltóság fejlesztése.

január 24. Henri Bernstein: A tolvaj című színművének bemutatója a Nemzeti Színházban.

január 29. Zsolnay Miklós gyárost a milánói kiállítás rendezésében való részvételéért Victor Emanuel olasz király az Olasz Királyi Koronarend Tiszti Keresztjével tüntette ki. Oscar Blumenthal–Gustav Kadelburg: Mozgó fényképek c. bohózatának bemutatója a Nemzeti Színházban.

február 1. Szigligeti Ede: Liliomfi. Bemutató a Nemzeti Színházban.

február 3. Ülést tartott a pécsi országos kiállítás végrehajtó bizottsága.

február 15. Szávay Gyula–Vágó Géza: Szép Ilonka. Vörösmarty Mihály nyomán írt énekes játék bemutatója a Nemzeti Színházban.

február 17. A Pécsi Tornaegyesület tornaünnepélye.

február 18. Városi közgyűlés. Napirenden többek közt március 15-e mindenkori megünneplése, a honvéd sátortábor visszatelepítése.

február 21. Karl Millöcker: Gasparone című operettjének bemutatója a Nemzeti Színházban.

február 22. Edmond Rostand: Cyrano de Bergerac. Bemutató a Nemzeti Színházban.

február 23. Giuseppe Verdi: Trubadur. Operabemutató a Nemzeti Színházban.

február 25–március 9. Rézmunkások sztrájkja Mestrics Imre, Romeisz György és a Herczeg testvérek gyárában.

február 27. Victorien Sardou: A múlt című vígjátékának bemutatója a Nemzeti Színházban.

március 4. Szocialista népgyűlés a Tornacsarnokban.

március 4–8. Prohászka Ottokár püspök pécsi látogatása.

március 5. A Dunántúli Közművelődési Egyesület hangversenye a Vigadóban.

március 8. Konti József: Eleven ördög. Operettbemutató a Nemzeti Színházban.

március 9. Révész Ferenc: Berger Zsiga c. énekes bohózat bemutatója a Nemzeti Színházban.

március 12. Rendkívüli városi közgyűlés többek közt a városi közkórházban kezelt tüdőbetegek részére építendő pavilonról.

Oscar Wilde: Esményi férj című színművének bemutatója a Nemzeti Színházban.

március 15. Hazafias ünnepek a város iskoláiban, egyesületeiben, a Polgári Kaszinóban.

március 17. Megalakult a Pécs szab. kir. városi tuberkulózis ellen védekező egyesület.

A Nemzeti Kaszinó sportestélye: „birkózó- és vívóakadémia”.

Megalakult az Országos Gyermekvédő Liga pécsi szervezete.

A fővárosi sajtó képviselői látogatást tettek a pécsi országos kiállítás területén.

március 26. A Pécsi Zenekedvelő Egyesületének hangversenye a Vigadóban.

Hetvenöt éve Pécssett... 1932-ben

január 1–2. Pécsi Napló: „A kétnapos hóvihar megbénította a villamosvasút forgalmát.”

január 2. László Aladár: Becsületes megtaláló. Vígjáték, bemutató a Nemzeti Színházban.

január 7. Indig Ottó: A torockói menyasszony. Vígjáték-bemutató.

január 10. A Pécsi Leventék Dal- és Zeneegyesületének műsoros estélye a Vigadóban.

A Belvárosi templom mennyezettervéért Gebauer Ernő kapta a város képzőművészeti díját.

január 12. Békefi István – Lajtai Lajos: Ófelsége frakkja. Vígjáték a Nemzeti Színházban.

január 16. Majorossy Aladár: Csókp professzor. Operettbemutató a Nemzeti Színházban.

- január 17.* Ascher Oszkár színművész előadóestje a Pannóniában.
- január 22.* Kola József: Pillangó című operettjének bemutatója a Nemzeti Színházban.
- január 26.* Stella Adorján: Jobb mint otthon. Vígjáték bemutató a Nemzeti Színházban.
- január 27.* Városi közgyűlés. Napirenden többek közt a temetői kápolna építése, az 1932. évi közúti költségvetés, Gyárvaros vízellátása, a munkanélküliek megsegítése.
- február 2.** Sik Sándor irodalmi estje a Belvárosi Katolikus Körben.
A Pécsi Szalonzenekar hangversenye a Vigadóban.
- február 3.* Püspökbogád néprajzát mutatta be a Múzeum Egyesület.
- február 4.* Fényes Szabolcs: Maya. Operettbemutató a Nemzeti Színházban.
- február 13.* Edvi Illés Aladár képkiallításának megnyitója az Aranyhajó étteremben.
Mécs László költő előadóestje a Nemzeti Színházban.
- február 14.* Boldizsár István festőművész képeiből nyílt kiállítás a Széchényi étteremben.
- február 15.* A Pécsi Zenekedvelők Egyesületének filharmonikus hangversenye a Pannóniában.
Andai Ernő: Porcelán. Vígjáték bemutató a Nemzeti Színházban.
- február 17.* Hunyady Sándor: Pusztai szél c. színművének bemutatója a Nemzeti Színházban.
- február 22.* Meghalt Reéh György városi tanácsos, a Mecsek Egyesület alapító tagja.
- február 24.* A Janus Pannonius Társaság felolvasóülése a Vármegyeháza dísztermében.
- február 27.* Magyar festőművészek képeiből nyílt kiállítás a Vigadóban.
- március 5.** Nóti Károly: Nyitott ablak. Vígjáték-bemutató a Nemzeti Színházban.
Pécsudvard néprajzát mutatta be a Múzeum Egyesület.
- március 6.* A Református Egyházi Énekar hangversenye a felekezeti gyülekezeti termében.
A hadirokkantak megsegítésére rendezett matinét a Nemzeti Színházban a HONSZ pécsi szervezete.
- március 8.* Az Apolló mozi volt zenekarának hangversenye a Pannóniában.
- március 8–13.* Húsvéti tavaszi vásár a Vigadóban.
- március 9.* Városi közgyűlés.
Somogyi Gyula: Hableánypenzió című komédiájának bemutatója.
- március 12.* A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság estje a Pannóniában.
- február 13.* Vastagh Gyula képkiallításának megnyitója a Nőegyletben.
Városi tornaünnepély a Nemzeti Színházban.
Hölczl Ferenc zeneszerző-karnagy tiszteletére nagybőjti emlékest a Katolikus Körben.
- március 15.* Ünnepi szentmisék, istentiszteletek a város templomaiban, ünnepség a Kossuth szobornál, díszünnepség a színházban, ahol Zitás Bertalan: A költő lelke című darabját mutatták be.
- március 24.* Passiójáték a Nemzeti Színházban. Ámon Imre: Mikófalvi passiójáték a dombóvári Mária Kongregáció műkedvelő előadása.
- március 26.* Márkus Alfréd: A nőtlen férj című operettjének bemutatója a Nemzeti Színházban.
- március 27.* Megnyílt a Vigadóban a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának 10. kiállítása.

Ötven éve Pécssett... 1957-ben

- január 12.* Lehár Ferenc: Luxemburg grófia c. operettjének bemutatója a Nemzeti Színházban.
- január 14.* Újra indult Pécssett az egyetemi oktatás.
A Pécsi Szimfonikus Zenekar Beethoven-koncertje a Nemzeti Színházban Vaszy Viktor vezényletével.
- január 15.* Pécs Város Tanácsának VB ülése. Napirenden a kereskedelem helyzet.
- január 27.* Marosán György államminiszter beszéde a Nemzeti Színházban.
- február 3.** Platthy György festő kiállítása a Néprajzi Múzeumban.
- február 10.* Dunántúli Napló: Pedagógus tanácskozás Pécssett. Ifjúságunkat továbbra is a tudományos materializmus szellemében neveljük. A konferencián Jóború Magda művelődésügyi miniszterhelyettes mondott beszédet.

február 11. A Pécsi Filharmonikus Zenekar hangversenye a Nemzeti Színházban.

február 15. Pécs Város Tanácsának VB ülése a kisipar helyzetéről.

George Bernard Shaw: Szent Johanna. Bemutató a Nemzeti Színházban.

február 23. Szirmai Albert: Mágna Miska című operettjének bemutatója a Pécsi Nemzeti Színház Kamaraszínházában, a volt Tiszti Klubban.

február 26. George Bernard Shaw: Warrené mestersége. Bemutató a Kamaraszínházban.

február 27. Dunántúli Napló: Éjféltől reggel 4 óráig tart a kijárási tilalom. (Kezdetre a korábbi 23 óra helyett 24 órára változott.)

március 4. A Pécsi Filharmonikus Zenekar Gershwin-koncertje a Nemzeti Színházban.

március 8. Az Alexandrov ének- és táncegyüttes estje a Nemzeti Színházban.

március 11. Búvós vadász címmel varieté műsor a Nemzeti Színházban Latabár Kálmán felléptével.

március 14. Március 15-e alkalmából díszünnepség a Nemzeti Színházban.

március 15. Megemlékezések, koszorúzások a Petőfi- és a Kossuth-szobornál.

március 16. Harsányi Zsolt: A bolond Ásvayné c. színművének bemutatója a Nemzeti Színházban.

március 25. A Pécsi Filharmonikus Zenekar és a Liszt Ferenc Kórus hangversenye a Nemzeti Színházban, Gyurkovics Mária és Szabó Miklós közreműködésével.

DN: Bizalommal és hűséggel követjük a pártot és a kormányt; Ülést tartott a megyei tanács.

1919-es vöröskatonák találkozája a megyei pártházban. Beszédet mondott Hajdú Gyula.

Huszonöt éve Pécssett... 1982-ben

január 8. A Grapus francia grafikuscsoport plakátkiállításának megnyitója a Pécsi Galériában.

január 11. Várospolitikai fórumot tartottak a József Attila Művelődési Házban.

január 12. Muzsikáló kávéház. A Pécsi Filharmonikus Zenekar Bach-estje a Nádorban.

január 15. Pécs Városi Tanács VB ülése a köztisztaság helyzetéről.

Dario Fo: A hetedik parancsolat: Ne lopj! annyit! című komédiájának bemutatója a Pécsi Nemzeti Színház Kamaraszínházában, a Ságvári Művelődési Házban.

január 17. Megalakulásának 25. évfordulója alkalmából ünnepi egységgyűlést tartott a POTE-n a Landler Jenő munkásör-zászlóalj.

Tenisz Király Kupa a Városi Sportcsarnokban: Magyarország – Monaco: 2:1.

január 18. Karinthy Ferenc: Dunakanyar. Ruttkay Éva és Sztankay István vendégjátéka a Helyőrségi Művelődési Otthonban.

január 19. Várospolitikai fórum Kertvárosban.

január 20. Jandó Jenő zongoraművész koncertje a Liszt-teremben.

január 21. Rivaldafényben címmel Galambos Erzsébet és Haumann Péter estje a Nádorban.

január 25. Bűnügyi kiállítás nyílt a Helyőrségi Művelődési Otthonban.

A Pécsi Filharmonikus Zenekar hangversenye a Nemzeti Színházban.

január 26. Aczél György, az MSZMP Politikai Bizottsága tagja, a Minisztertanács elnökhelyettesének látogatása.

január 27. A Baranya Megyei Tanács VB ülése a nők helyzetéről.

január 28. Irodalmi kávéház. Csorba Győző költő estje a Nádorban.

február 3. Átadták a felújított és kibővített PAB-székházat.

február 3. Ötéves együttműködési szerződést kötött Baranya Megye Tanácsa és az Eszéki Községközi Választmány. Ez alkalomból a pélmónostori művésztelep anyagából nyílt kiállítás a Helyőrségi Művelődési Otthonban.

február 5. Oleg Kagan szovjet hegedűművész hangversenye a Liszt-teremben

február 5–9. XIV. Magyar Játékfilmszemle.

február 8. Leonyid Zorin: Varsói melódiák. Koltai Róbert és Pogány Judit vendégjátéka a Ságvári Művelődési Házban.

február 9. Hogyan mondjam el neked... címmel Balázs Péter és Tahi Tóth László estje a Helyőrségi Művelődési Otthonban.

Muzsikáló kávéház. Telemann: Tafelmusik. Barokk zenei est a Nádorban.

Petschnig Frigyes üvegesmester kiállítása a Baranyamegyei Építőipari Vállalat könyvtárban.
február 10. Daniel Safran szovjet gordonkaművész hangversenye a Liszt-teremben.

február 12. Pécs Városi Tanács ülése többek közt az egészségügyi intézményekről. Banga Ferenc grafikusművész és a Szentendrei Grafikai Műhely kiállítása a Pécsi Galériában.
február 13. A Pécsi Balett 150. bemutatója: Vivaldi: Concerto és Julius Lucink: Medeia.

február 17. Bánky József zongoraestje a Liszt-teremben

február 20. Pedagógus képzőművészek IX. országos kiállítása a Nevelők Házában.

február 22. A Pécsi Filharmonikus Zenekar Strauss-estje a Városi Sportcsarnokban.

február 24. A Baranya Megyei Tanács VB ülése. Napirenden az építőipari beruházások.

A 200 éves mecseki szénbányászat jubileuma alkalmából sajtótájékoztatót tartottak a Mecseki Szénbányák Liász-klubjában.

március 1. Stettner Béla grafikus kiállításának megnyitója a POTE aulájában.

március 2. A 15 éves Baranya Táncegyüttes jubileumi műsora a Nemzeti Színházban.

Lantos Miklós baranyai népi építészeiről készült fotóiból nyílt kiállítás a BÉV könyvtárban.

március 3. Ünnepi ülésen köszöntötték a PAB-székházban a 75 éves Horváth Adolf Olivér botanikust.

A kortárs angol zenét játszó Redcliffe kamaraegyüttes koncertje a Liszt-teremben.

március 5. A Magyar Állami Hangversenyzenekar koncertje a POTE-aulában.

március 6. A Leówey Klára Gimnázium német nemzetiségi tagozatának 25 éves jubileumi ünnepe.

március 9. Muzsikáló kávéház. A Nevelők Háza rézfúvós kvintettje, a pécsi Nagybödő Trió és Gácsik Vera (gordonka) koncertje a Nádorban.

március 10. Szabó Csilla zongoraestje a Liszt-teremben

Meghalt Kampis Péter író, újságíró.

március 10–31. Baranyai Tudományos Hetek. Nyitórendezvény a JPTE Rákóczi úti aulájában.

március 11. Zombori László festő kiállítása a Képcsarnokban.

március 13. Bertold Brecht: Dobok és trombiták c. drámájának bemutatója a Nemzeti Színházban.

március 13–14. Egyetemi és Főiskolai Kulturális Napok.

március 14. VI. Pannonia Kupa nemzetközi vívóverseny a Városi Sportcsarnokban.

március 15–22. Forradalmi Ifjúsági Napok. Rendezvénysorozat az 1848-as forradalom és a Tanácsköztársaság tiszteletére.

március 16. Irodalmi kávéház. Esztergályos Cecília zenés előadóestje a Nádorban.

március 17. A Pécsi Filharmonikus Zenekar kamaraegyüttesének hangversenye a Liszt-teremben.

március 18. A Szélkiáltó és a Kaláka együttesek közös koncertje az Ifjúsági Házban.

március 20. A KISZ zászlóbontásának 25. évfordulója alkalmából ünnepi ifjúsági nagygyűlés és gálaest a Nemzeti Színházban.

március 20–21. Francia parlamenti küldöttség látogatása.

március 22. Endre Nemes festő kiállításának megnyitója a Pécsi Galériában.

március 23. Irodalmi kávéház. Remekművek társaságában címmel Bessenyei Ferenc estje a Nádorban.

március 25. Pécs Városi Tanács ülése többek közt az építőanyag ellátásról.

március 25–26. Az időszerű vállalati szervezésről tartottak országos tudományos konferenciát az Ifjúsági Házban.

március 29. A pécsi Liszt Ferenc Kórus és a Zeneművészeti Főiskola zenekarának közös hangversenye a székesegyházban.

március 30. Az Ifjúsági Ház Vonószzenekarának koncertje a Liszt-teremben.

Irodalmi kávéház. Psota Irén előadóestje a Nádorban.

Szibériai szimfónia. A Krasznajarszki Szibéria Táncegyüttes estje a Nemzeti Színházban

PÉCSETT TÖRTÉNT 2006-BAN

- január 1.** Megalakult a PTE Természettudományi Karán a Környezettudományi Intézet.
- január 2–február 19.** Munkácsy. Képek Amerikából – Válogatás Pákh Imre gyűjteményéből – kiállítás a Pécsi Galériában.
- január 6.** Edward Albee: Nem félünk a farkastól, színmű. Bemutató a Kamaraszínházban.
- január 6–február 6.** Kőnig Frigyes festő Égi és földi c. kiállítása a Gebauer Galériában.
- január 8.** Életének 89. évében elhunyt dr. Rajczi Péter jogász, gimnáziumi tanár, történész.
- január 11–február 5.** A Veszprémi Művész Céh kiállítása a Pécsi Kisgalériában.
- január 12–február 15.** Fejős Miklós festő kiállítása a Csopor^o Horda Galériában.
- január 14.** A doni áttörésre emlékezve tartottak koszorúzási ünnepséget a központi temetőben az első világháborús emlékműnél.
- január 14–15.** VI. Esküvő Kiállítás és Vásár a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.
- január 15.** A Nemzetközi Kosárlabda Szövetség európai szekciójának internetes szavazásán Iványi Dalmát választották 2005. év legjobbjává.
- január 18.** Fül/Szöveg. A Pannon Filharmonikusok hangversenyeinek margójára. Vendég: Hamar Zsolt (zeneigazgató, karmester), Jandó Jenő (zongora). Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.
- január 20.** A Hotel Palatinusban rendezték a 10. Baranya megyei Újságíróbált.
- január 21.** A Bazilikában adta át Habsburg György nagykövet az idei Tüke-díjat dr. Rajczi Péternek (posztumusz) és dr. Ujvári Jenőnek.
- január 21.** Megalakult a Kultúra 2010 Társaság, az Európa Kulturális Fővárosa célkitűzéseinek támogatására.
- január 23.** Változás 2006 – országértékelő beszélgetések Orbán Viktor, a FIDESZ – Polgári Szövetség elnökének részvételével a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.
- január 24.** ECHO-est a Művészetek Házában, Hol terem a hangversenyterem? címmel.
- január 24–február 24.** Makra Zoltán képzőművész kiállítása a Közéltetés Galériában, a Mátyás király utcában.
- január 25–február 15.** 15 év tranzit. Magyarországi kortárs építészet, videó-installáció a Közéltetés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortárművészeti Kiállítótermében.
- január 25.** Magyar Bálint oktatási miniszter részt vett a Pécsi Tudományegyetemen rendezett Továbbtanulás Napja c. fórumon.
- január 26.** Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- január 27–28.** Kultúra, város, fejlesztés címmel rendeztek konferenciát az Európa Kulturális Fővárosa projekttel kapcsolatos kérdésekről az Európa Ház és a Dél-Dunántúli Építész Kamara szervezésében.
- január 27.** Fialat győri építészek kiállítása a Művészetek Házában.
- január 28.** Pécsre látogatott a Pécsi Galériában kiállított Munkácsy képek Amerikában élő tulajdonosa, Pákh Imre.
- január 28.** A 10. Pécsi Sportbál keretében adták át 2005 legjobb baranyai sportolójának, Jakabos Zsuzsanna úszónak, Bene Barnabás atlétának és a MiZo Pécs kosárlabda csapatának a serleget.
- január 28.** Magyarország Legerősebb Embere PannonPower-kupát a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban rendezték meg.
- január 30.** Szeretsz engem? címmel Kiss Mari és Dunai Tamás estje a Művészetek Házában.
- január 31.** Hagyománytár – zsidó autentikus népzene a Dominikánus Házban. Közreműködik a Veszprémi Klezmer Band.

- február 3.** Azt meséld el Pista! – Örkény István az életéről. Mácsai Pál előadói estje a Művészetek Házában.
- február 4.** A 2005. évi Baranyai Alkotótelepek nemzetközi kerámia szimpóziumának Tükör–Tükröződés c. szimpózium kiállítása a Pécsi Galériában.
- február 6.** Rozvány György Barangolás az arab világban: Jordánia c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.
- február 7.** Paris flâneur. Juhász Balázs fotói és könyvbemutató a Művészetek Házában.
- február 8.** Fül/Szöveg. A Pannon Filharmonikusok hangversenyeinek margójára
Vendég: Will Humburg (karmester). Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.
- február 8–március 8.** A Városi Képzőművészeti Kör Tűzzománc Szakosztályának Pécs 2000 éve c. kiállítása a Gebauer Galériában.
- február 9.** A FIDESZ frakció kezdeményezésére rendkívüli ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete a Tubesre tervezett NATO lokátor ügyében.
- február 9.** Demokrácia és sajtó c. beszélgetés a felelősségről a Művészetek Házában, Vörös T. Károly főszerkesztő és Boros János filozófus részvételével.
- február 10–március 5.** Kozák János festő Esszencia – válogatás 50 év munkáiból c. kiállítása a Pécsi Kisgalériában.
- február 11.** Farsangoló HANGoskodó a Bóbita Bábszínházban. Átadták a Hang Gábor-díjat, elsőként Varga Péter bábszínésznek.
- február 12.** Háy János: A Gézagyerek – istendráma két részben. Bemutató előadás a Pécsi Harmadik Színházban.
- február 12.** A jazz virtuózai. Lajkó Félix (hegedű), Brasnyó Antal (brácsa), Kurina Ferenc (bőgő). Zsinagóga, a Művészetek Háza szervezésében.
- február 13.** Latorczai János, a KDNP országos választmányának elnöke előadása a Justitia és Pax székházában.
- február 13.** Megszállottak, boszorkányok és boszorkányüldözés a 16. sz. végi Erdélyben. Tóth G. Péter történész, etnográfus előadása a Dominikánus Házban.
- február 14.** Kiss Péter kancelláriaminiszter sajtótájékoztatója a Művészetek Házában.
- február 14.** Szekeres Imre, a MSZP alelnöke sajtótájékoztató keretében mutatta be a párt képviselőjelöltjeit.
- február 14.** Egy kis esti fizika. A kosárlabdázás fizikája. Kotek László PTE előadása a Dominikánus Házban.
- február 15.** Kertesi Ingrid és Sándor György estje az izraelita hitközség dísztermében.
- február 15.** Második otthonom. A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.
- február 16.** Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- február 16.** Világ virág. A természetes műveltség szimbólumrendszere. Molnár V. József előadása a Dominikánus Házban.
- február 16–március 15.** Kiss Tibor építész kiállítása a Csopor⁰ Horda Galériában.
- február 17.** Johann Strauss: A Denevér c. nagyoperett bemutatója a Pécsi Nemzeti Színházban.
- február 19.** A most bezárt pécsi Munkácsy kiállításnak 44 303 fizető látogatója volt.
- február 21.** Múltidő – Kié a gyár? A szocialista és a kapitalista gazdaságmodell összehasonlítása. Kaposi Zoltán PTE előadása a Dominikánus Házban.
- február 21.** Író-készlet. Nádasdy Ádám költő a Művészetek Házában.
- február 21–22.** A PTE Szociológia Tanszék konferenciája a felsőoktatás szerkezeti és tartalmi fejlesztéséről a Dominikánus Házban.
- február 22.** Összbírói értekezlet a Pécsi Ítéletábrán, melyen részt vett Lomniczi Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság elnöke.

február 22. Pálinkás József volt oktatási miniszter előadása a Nagy Lajos Gimnázium dísztermében.

február 22. Hagyománytár – népzenei koncert. Közreműködik a Vándor Vokál együttes – Budapest, a Dominikánus Házban.

február 22. Fűzes János: A Toller-jelenség c. könyvének bemutatója a Palatinus Bartók termében.

február 22–március 17. Németh Hajnal Portré mikrofonnal c. kiállítása a Közelítés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortárművészeti Kiállítótermében.

február 25. Megemlékezés a kommunizmus áldozatairól a pécsi köztemetőben.

február 27. A Dunai Rektorok Konferenciája 2. Téli Szeminárium a fiatal társadalomtudósok számára az Európa Házban.

február 27. Pécsre látogatott Roland Alexander Mollinger, a Holland Királyság magyarországi nagykövete.

február 27. Lauber Dezső Városi Sportcsarnok, PTE Aula, a Benkó Dixiland Band koncertje.

február 28. Áder János, a FIDESZ frakcióvezetőjének lakossági fóruma az Apáczai Nevelési Központban.

március 1. Egyetemi karrá vált a PTE Egészségügyi Főiskolai Kara.

március 1. Fül/Szöveg. A Pannon Filharmonikusok hangversenyeinek margójára

Vendég: Hamar Zsolt (zeneigazgató, karmester), Friedrich Reinhold (trombita).

Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.

március 2. Mester és tanítvány, Vámos Miklós és Grecsó Krisztián a Művészetek Házában.

március 2. Rozvány György Barangolás az arab világban: Jemen c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.

március 2–31. Tökés László királyhágómelléki református püspök nyitotta meg a Nagybánya Tájképfestő Telep kiállítását a Dulánszky Stúdió Galériában.

március 2–22. Takács Dezső Sába földje Jemen c. grafikai kiállítása az IH-ban.

március 2–22. Mester és tanítványai, Pongrácz Éva kiállítása a Szivárvány Galériában.

március 3. Pécsre látogatott Marc-André Salamin, Svájc magyarországi nagykövete.

március 3–5. Turizmus 2006. Pécsi Utazási Börze a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.

március 4. A Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskolája konferenciát rendezett Hannah Arendt német filozófus művéről születésének századik évfordulóján.

március 4. Semjén Zsolt, a KDNP elnökének előadása a Nagy Lajos Gimnáziumban.

március 4–26. A Magyar Szobrász Társaság kiállítása a Pécsi Galériában.

március 6. Kuncze Gábor, az SZDSZ elnöke kampánylátogatása Pécssett.

március 6. Esmélet c. multimédiás József Attila-kiállítás a Művészetek Házában.

március 6. Múltidő – Utazás és zárandoklat a középkorban. Petneki Áron előadása a Dominikánus Házban.

március 7. Törzsasztal. Csányi Vilmos humánetológus előadása a Művészetek Házában.

március 7. Hiller István, az MSZP elnöke munkalátogatása Pécssett.

március 7. Magánélet és közélet. Schadt Mária PTE előadása a Dominikánus Házban.

március 8. Győrei Zsolt–Schlachtovszky Csaba: A passzív apaszív c. könyvének bemutatója a Művészetek Házában.

március 8–28. Asszonyi Tamás érmeinek kiállítása a Művészetek Házában.

március 9. Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.

március 10. Gyurcsány Ferenc miniszterelnök pécsi nagygyűlése a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.

március 10. Rossini–Weber Kristóf: Hamupipőke c. balettje a Kamaraszínházban.

március 10–április 2. Húsz temesvári alkotóművész kiállítása a Pécsi Kisgalériában.

március 10–április 18. Magyar Királyok Panoptikuma a Dómmúzeumban, a Pécsi Galéria szervezésében.

március 14. Dréher János festő kiállítása a Csopor⁽¹⁾ Horda Galériában.

március 15. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc ünnepe alkalmából

Sólyom László köztársasági elnök a Parlamentben

Tigyi József akadémikusnak a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje (Polgári Tagozat) kitüntetését adományozta.

Hamar Zsolt a Pannon Filharmonikusok zeneigazgatójának a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét (Polgári Tagozat) adományozta.

Barakonyi Károly egyetemi tanárnak, valamint **Fischer Emil** egyetemi tanárnak a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetését adományozta.

Cseh Istvánné Figler Mária főiskolai tanárnak, valamint **Cserné Adermann Gizella** egyetemi docensnek a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését adományozta.

Horváth Boldizsár tanszékvezető főiskolai tanárnak, **Tillai Aurél** professor emeritusnak, valamint **Zsikó János** kari igazgatónak a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet adományozta.

Kocsis Mihály egyetemi docensnek és **Frank Gábornak**, a Koch Valéria Iskola igazgatójának, valamint **Pörös Bélának**, a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács elnökének a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt kitüntetését adományozta.

Dörömböző Géza primásnak a Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt kitüntetését adományozta.

Fodor István professor emeritusnak a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntetését adományozta.

Bozóki Imre kulturális miniszter az 1848–49-es forradalom és szabadságharc ünnepe alkalmából március 14-én, az Iparművészeti Múzeumban

Szirtes Gábor a Pro Pannónia Kiadó igazgatójának, valamint **Várnai Ferenc** zeneszerző, népzenekutatónak a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét adományozta.

Bencze János újságírónak a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét adományozta.

Delbóné Kalocsai Edit balettmesternek, **Molnár G. Juditnak**, a Művészetek Háza ny. igazgatójának, **Takáts József** irodalomtörténész, kritikusnak, valamint **Tarrósy Istvánnak**, az Európa Centrum ügyvezető igazgatójának a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztjét adományozta.

Nagy Sándornak, az Ifjúsági Ház igazgatójának a Magyar Köztársaság Bronz Érdemkeresztjét adományozta.

Csordás Gábor költő-műfordító-szerkesztőnek a József Attila-díjat adományozta.

Gyermánné Vass Ágnes hegedűművész, koncertmesternek a Liszt Ferenc-díjat adományozta.

Pál Zoltán szobrászművésznek a Munkácsy Mihály-díjat adományozta.

Spala Korinna a Pécsi Nemzeti Színház magántáncosának a Harangozó Gyula-díjat adományozta.

Kolber István tárcanélküli miniszter az 1848–49-es forradalom és szabadságharc ünnepe alkalmából március 17-én

Pelényi Margit építésznek a Parlamentben adta át az Ybl Miklós-díjat.

Lamperth Mónika belügyminiszter az 1848–49-es forradalom és szabadságharc ünnepe alkalmából március 17-én

Cserép Attila pécsi rendőrkapitánynak a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését adományozta.

Major István főtanácsosnak a Magyar Köztársasági Bronz Érdemrend kitüntetését adományozta.

Bércesi Ferenc Közigazgatási Hivatal vezetőjének a Közszolgálatért Érdemérem arany fokozatát adományozta.

március 15. Március 15-e alkalmából városi ünnepség a 48-as téren, a Fidesz ünnepe a Barbakánnál.

március 15. Pécs város delegációja a nemzetközi zsűrinek bemutatta Brüsszelben Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa pályázatát.

március 15–április 12. Pécsi Tavasz Fesztivál.

március 16. Tám László Népi szakrális értékeink c. fotókiállítása a Lenau Házban.

március 16. XIV. Pécsi Frankofon Hét. Párizs kézművesei. Gilles Perrin fotókiállítása a Művészetek Házában.

március 16. Égi jelek, megérzések. A Pécsi Placback Színház előadása a Dominikánus Házban.

március 16–április 12. Dréher László festő kiállítása a Csopor⁶⁰ Horda Galériában.

március 17. A Pécsi Szemle tavaszi számának sajtóbemutatója a Művészetek Házában.

március 18–április 9. Böröcz András Purim c. kiállítása a Vasarely Múzeumban.

március 18–április 25. Kocsis Zita Saide és Rádóczy Bálint Testből testbe c. kiállítása a Parti Galériában.

március 20. Thürmer Gyula, a Magyar Kommunista Munkáspárt elnökének választási fóruma Pécsset.

március 20. Rozvány György Barangolás az arab világban: Dubai c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.

március 21–22. Kedden Habsburg Ottó találkozott a pécsi egyetemi ifjúsággal, szerdán a páneurópai Unió megyei vezetőivel, majd fogadta őt Mayer Mihály megyéspüspök.

március 23. Dr. Toller Lászlót az Év polgármestere-díjjal tüntették ki.

március 23. Gilles Perrin Párizs kézművesei c. fotókiállítását Philippe Zeller, Franciaország magyarországi nagykövete nyitotta meg a Művészetek Házában.

március 23. Norman Allen: Nizsinszkij utolsó tánca, Haumann Máté előadásában a Művészetek Házában.

március 24. Hamupipóke – táncjáték Rossini zeneművei alapján, bemutató előadás a Kamaraszínházban.

március 24. USA–MiZo Pécs nemzetközi kosárlabda mérkőzés a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.

március 25. Underground-e a trendek között c. kiállítás a Közelítés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortársművészeti Kiállítótermében.

március 25. Zalán Tibor: Rigócsőr király – ősbemutató a Bóbita Bábszínházban.

március 26. A pogányi repülőtéren landolt az Austrian Airlines Bécs és Pécs között közlekedő első menetrendszerinti járata, átadták a nemzetközi forgalomnak a pécsi repülőteret, az új utasforgalmi terminált, emléktáblát avattak és II. János Pál pápáról nevezték el a Harkányba vezető, városhatár és repülőtér közötti utat.

március 27. Csajághy György a Lehel kürtje c. kötetének bemutatója a Művészetek Házában.

március 28. 56 emléke. – Előadássorozat az 1956-os forradalomról a résztvevők szemével a Dominikánus Házban.

március 28. PannonJazzArt. Szabó Dániel Trió: Szabó Dániel (zongora), Szandai Mátyás (nagybőgő), Mohay András (dob), a Művészetek Házában.

március 29–április 28. A roma holokauszt és a rasszizmus a mai Európában c. kiállítás a Városháza Múzeumban.

március 30. Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.

március 31. Shakespeare: Vízkereszt c. vígjátékának bemutatója a Pécsi Nemzeti Színházban.

március 31. Sipos Barbara Női munka c. kiállítása a Művészetek Házában.

március 31–április 2. Kamera Hungária Televíziós Műsorfesztivál a Művészetek Házában, az Uránia Moziban és a Széchenyi téren felállított színpadon.

április 1. Wass Albert emlékszobrot avattak a Bálicsi út 31. sz. alatti magánkertben.

április 2–30. XIX. Országos Kerámia Biennálé a Pécsi Galériában.

április 3. Kovács Sándor zenetörténész előadása Mozart és Bartók életéről, művészetéről, a Művészeti Szakközépiskolában, a Művészetek Háza szervezésében.

április 4. Mácsai Pál és Huzella Péter Villon-estje a Dominikánus Házban.

április 4–14; 6–28; 10–28; 19–28. A Pécsi Művészeti Szakközépiskola növendékeinek négy kiállítása a Művészetek Házában.

április 5. Fül/Szóveg. A Pannon Filharmonikusok hangversenyeinek margójára. Vendég: Marco Letonja (karmester), Baráti Kristóf (hegedű). Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.

április 5. Hagyománytár – népzenei koncert. Közreműködik a Golestan együttes – Pécs, a Dominikánus Házban.

április 5. Tízéves a Pécsi Playback Színház. Ünnepi előadás a Dominikánus Házban.

április 6–26. Lóránt János festő és Lous Stuijzand holland képzőművész kiállítása a Dulánszky Stúdió Galériában.

április 7. A Református Gimnázium és Kollégium udvarán Szabó István püspök haranglábat avatott, Szatyor Győző faműves és Gombos Miklós harangöntő munkáját.

április 7–30. Ottó László festő Az eredet csendje c. kiállítása a Pécsi Kisgalériában.

április 8. Miro Gavran: Vidáman négyesben – vígjáték. Bemutató előadás a Pécsi Horvát Színházban

április 9. Országgyűlési választások I. fordulójában parlamenti mandátumot szerzett **dr. Szili Katalin** (MSZP) és **dr. Toller László** (MSZP).

április 10. Rozvány György Barangolás az arab világban: Tunézia c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.

április 10–13. Húsvétvárás a Színház téren, kézműves bemutatókkal.

április 11. Húsvétvárás... Király Zsóka és Sebestyén István ének- és mesemondó a Dominikánus Házban.

április 12. Húsvétvárás... Parasztbiblia – a Levendula Színház előadása.

április 13–május 17. Martin Borodacs szlovák festő kiállítása a Csopor⁰⁰ Horda Galériában.

április 19. Múltidő – Lehet-e történelmet tanulni játékfilmekből? Vonyó József PTE BTK előadása Dominikánus Házban.

április 19–23. Pécsi Egyetemi Napok (PEN).

április 20. Az Irodalmi Jelen c. folyóirat bemutatkozó estje a Várkonyi Nándor Könyvtárban.

április 20. Világ virág. A természetes műveltség szimbólumrendszere, Molnár V. József előadása a Dominikánus Házban.

április 21. Makovecz Imre előadása a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziumában.

április 21–22. A Baranyai Cigányok IX. Tavasz Fesztiválja a Rácz Aladár Közösségi Házban.

április 22. Életének 62. évében elhunyt Csonka Károly fotóművész.

április 22. Kalliópé dalnokai a Dominikánus Házban. A foglalkozást vezeti Sólyom Katalin.

április 23. Országgyűlési választások II. fordulójában parlamenti mandátumot szerzett

Bókey Endre (MSZP).

április 24. Bőjthe Csaba ferences atya, a dévai árvaház vezetőjének előadása a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziumában.

április 25. Pécs művészeti intézményei és Európa kulturális térképe c. ECHO-est a Művészetek Házában.

április 26. Szeretsz engem? címmel Kiss Mari és Dunai Tamás estje a Művészetek Házában.

április 27. Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő testülete.

április 27. Piaf két arca – szonok és pillanatok Edith Piaf életéből. Bemutató előadás a Pécsi Harmadik Színházban.

április 27. Író-készlet. Darvasi László íróval beszélget Ágoston Zoltán.

április 27–május 12. 25 éves a Paksi Vizuális Kísérleti Alkotótételep. Válogatás a Paksi Képtár gyűjteményéből c. kiállítás a Közélet Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortársművészeti Kiállítótermében.

április 29. Kalliópé dalnokai a Dominikánus Házban. A foglalkozást vezeti Füstí Molnár Éva.

május 1. Majális a Balokány ligetben.

május 1. Tücsökthén – szabadtéri előadás bemutatója a Bóbita Bábszínház előadásában.

május 2. A Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara vendége volt Juan Salazar Sancisi ecuadori nagykövet.

május 2. Eötvös József: Gondolatok J. S. Bach zenéjéről és lantműveinek előadásáról c. kötetének bemutatóján a szerzővel Kircsi László beszélgetett.

május 2. Irodalmi beszélgetések. Vendég Robert Bacalja zadari író az August Šenoa Horvát Klubban.

május 2–5. VII. Ibero-Amerika Hét Pécsset a PTE szervezésében.

május 3–június 4. Mednyánszky kiállítás a Művészetek Házában.

május 3. Pordány László: A bürok és az apartheid c. könyvének bemutatója a Dominikánus Házban.

május 3. Fül/Szöveg. A Pannon Filharmonikusok koncertjeinek margójára. Vendég: Hamar Zsolt (zeneigazgató, karmester), Murin Jaroszlav (brácsa) Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.

május 3. Opitz Tamás Költői táj, érzéki élmény c. kiállítása a Parti Galériában.

május 4. Ybl-díjas építészek. Pelényi Margit kamara-kiállítása a Művészetek Házában.

május 4–31. A 80 éves Szentendrei Régi Művésztelep kortárs művészeinek csoportos kiállítása a Dulánszky Stúdió Galériában.

május 5. Petrétei József igazságügy miniszter jelenlétében adták át a fiatalokúak regionális büntetés-végrehajtási intézetét – fiatalokúak börtönét – Pécsset.

május 5–28. KalocsaART, kalocsai képzőművészek kiállítása a Pécsi Kisgalériában.

május 6. Kalliópé dalnokai a Dominikánus Házban. A foglalkozást vezeti Füstí Molnár Éva.

május 8. Csernobil után 20 évvel. Kerekasztal beszélgetés a Dominikánus Házban.

május 8. Rozvány György Barangolás az arab világban: Libanon c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.

május 9. Mester és tanítvány, Lator László és Lackfi János költő a Művészetek Házában.

május 10. Történetek a függésről és a függetlenségről. A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.

május 11. Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.

május 11. Polcz Alaine: Egész lényeddel c. könyvének bemutatója a Művészetek Házában.

- május 12.* Edward Albee: Nem félünk a farkastól – dráma. Bemutató a Kamaraszínházban.
- május 12.* Kalliopé dalnokai a Dominikánus Házban. A foglalkozást vezeti Gabnai Katalin.
- május 12–június 3.* A PTE Művészeti Kar Képzőművészeti Mesteriskola DLA hallgatóinak bemutatkozó kiállítása a Pécsi Galériában.
- május 13.* Gyerek szólótáncverseny Dél-dunántúli Régió döntője a Dominikánus Házban.
- május 15.* Esti beszélgetések a Művészetek Házában. Vendég Heller Ágnes filozófus.
- május 16.* Melbourne 1956 – Vér a vízben – John N. Molony előadása a Dominikánus Házban.
- május 18.* Budapest Klezmer Band, Jávorai Ferenc (billentyűsök, vokál), Fenyő Katalin (hegedű), Kohán István (klarinét, basszus-klarinét), Nagy Anna (harmonika), Tamás Gábor (harsona, vokál), Kiss Gábor (nagybőgő), Végh Balázs (ütősök). Zsinagóga, a Művészetek Háza szervezésében.
- május 18.* Világ virág. A természetes műveltség szimbólumrendszere. Molnár V. József előadása a Dominikánus Házban.
- május 18–június 7.* Tatjana Politeo horvát festő kiállítása a Csopor⁽¹⁾ Horda Galériában.
- május 19.* Sirera: Színház és mérég – színmű, bemutató a Szobaszínházban.
- május 19.* Örök Nő – színpadi játék a Művészetek Házában. Közreműködik: Varga Ildikó Rita Anna (ének), Fodor Gabriella (zongora).
- május 19–június 2.* Ez Nem Diszkó. A Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Bölcsőde c. kiállítása a Közelítés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortárművészeti Kiállítótermében.
- május 22.* Szirtes Gábor: A „gatyás kommunisták”? c. könyve alapján beszélgetés a baranyai népfőiskolák történetéről és jelentőségéről, Dobszay Károly, a Népi Írók Baráti Társaságának elnökének részvételével.
- május 23.* Egy József Attila-történet egy ülésben. A Thália Amatőr Színtársulat pódiumestje a Dominikánus Házban.
- május 24.* Egyházi arcélek a pécsi egyházmegyében. Egyháztörténeti Konferencia a Dómmúzeumban.
- május 24.* Szeptetzszy Zsuzsa pletykakutató a Művészetek Házában.
- május 25.* Profán művészet márpedig nincs. Tarr Bencze László filozófus a Művészetek Házában.
- május 29.* Rozvány György Barangolás az arab világban: Marokkó c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.
- május 29.* Pannon Jazz Art estek a Művészetek Házában. A Brando Singers lemezbemutatója. Közreműködik: Faludi Ágnes, Laczkó Zsuzsa, Pap Gábor, Martos Csongor (ének), Szőke Brandó (gitár), Kovács Péter (zongora), Tok Attila (basszusgitár), Péter Zoltán (dob).
- május 31.* Fül/Szöveg. A Pannon Filharmonikusok hangversenyeinek margójára. Vendég: Hamar Zsolt (zeneigazgató, karmester), Ránki Dezső (zongora). Az est házigazdája: Kircsi László. *A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.*

június 1. Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.

- június 1.* Mayer Mihály megyéspüspök felszentelte a püspöki palota Szűz Mária kápolnájának domborműves Szent Mihály kapuját, a szembenéző márvány oltárt és a bronz stációdomborműveket, Rétvalvi Sándor alkotását.
- június 1.* A Pécsi Műtárgy Galéria első művészeti árverése a Hotel Palatinus Bartók termében.
- június 2.* A Pécsi Szemle nyári számának sajtóbemutatója a Művészetek Házában.
- június 2–július 2.* Tettamanti Béla grafikus A kör négyzögesítése c. kiállítása a Pécsi Kiszalériban.

- június 2–3. Város Tér Pozíciók c. konferencia az Európa Házban.
- június 2–4. Kosárlabda női klubvilágbajnoki selejtező a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.
- június 3–4. Pünkösddőlő a Széchenyi téren a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- június 4. Paprikajancsi visszatér. Bartha Tóni Bábszínháza a Dominikánus Házban.
- június 4. Térzene a Belvárosban. Színház tér, Ércbányász Koncert Fúvószenekar – Pécs, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- június 4. Senker-Mujičić-Skrabe: Trenk báró – zenés színmű. Bemutató előadás a Pécsi Horvát Színházban.
- június 6–20. ARVISURA – Álom a színházról. Katkó Tamás fotókiállítás a Dómmúzeumban, a Pécsi Galéria szervezésében.
- június 8–július 5. Kolozsvári Mesterek c. tárlat a Dulánszky Stúdió Galériában.
- június 8–25. POSZT – Színház az egész világ! – Festők versenye a Pécsi Nemzeti Színházban, a Pécsi Galéria rendezésében.
- június 8–június 28. Loren Živković Kuljiš horvát képzőművész kiállítása a Csopor⁽¹⁾ Horda Galériában.
- június 9–10. A Tűzoltó Platform művészeinek Nyitott Múterem napok rendezvénye.
- június 10–13. Az ICOMOS európai elnökök találkozója a Művészetek Házában.
- június 10. KickBox Pro Hungary Küzdősport Gála a Lauber Dezső Városi Sportcsarnokban.
- június 11. Térzene a Belvárosban. Szent István tér, Lippói Ifjúsági Fúvószenekar, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- június 12. Tüskés Tibor: Nagy László pályaképe c. könyvének bemutatója Művészetek Házában.
- június 14. Moldvai táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében. Közreműködik a Zurgó együttes – Budapest.
- június 14. Szabadság, szerelem. A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.
- június 15. Az egyházak és a magyar állam alkotmányos viszonya címmel a történelmi egyházak képviselőinek jelenlétében rendeztek tudományos konferenciát az MTA-székházban.
- június 15. VI. POSZT. Ella Fitzgerald emlékkoncert a Művészetek Házában. Szakcsi Lakatos Béla (zongora), Bornemissza Mária (énekes, scat), Orbán György (bőgő), Pecek Lakatos András (dob).
- június 16. Nagy Imre, a tragikus sorsú miniszterelnök emlékének adóztak a Fidesz és a pécsi 56-os szervezetek a 48-as téren, az '56-os emlékműnél.
- június 16. Murányi Gábor: Egy epizodista főszerepe – Lajos Iván történész élete és halála c. könyvének bemutatója a Széchenyi téren.
- június 16. Oscar Wilde–Pozsgai Zsolt: A halász meg a lelke – ösbemutató a Bóbita Bábszínház előadásában.
- június 16. A Jelenkor-nívódíj átadása a Művészetek Házában.
- június 17–29. Művészeti és Gasztronómiai Hetek a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- június 18. Térzene a Belvárosban. Szent István tér, Gyárvárosi Gyermekek és Ifjúsági Fúvószenekar – Pécs, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- június 19. Toller László Pécs város polgármestere súlyos közúti balesetet szenvedett Dombóvár térségében.
- június 19. Rozvány György Barangolás az arab világban: Szíria c. diaporáma előadása az Ifjúsági Házban.
- június 19–július 3. Nyári Szabadtéri Játékok / Anna udvar. Szobrok+képek, a Pécsi Galéria szervezésében.

- június 21.* Német táncház a Sétatéren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik az Unterrock együttes – Pécs.
- június 22.* Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- június 23–július 21.* Zlatko Prica emlékkiállítás a Dómmúzeumban, a Pécsi Galéria szervezésében.
- június 23.* Egy József Attila-történet egy ülésben. A Thália Amatőr Színtársulat pódiumestje a Dominikánus Házban.
- június 24.* Múzeumok Éjszakája – Pécs.
- június 25.* Térzene a Belvárosban. Szent István tér, Vémémedi Ifjúsági Fúvószenekar, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- június 26.* Évadzáró társulati ülés a Bóbita Bábszínházban.
- június 28.* A PTE Művészeti Kar Vizuális Művészeti Intézet végzős hallgatóinak diploma kiállítása Közélet Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortársművészeti Kiállítótermében.
- június 28.* Ír-skót táncház a Sétatéren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik az Ister (ex M.É.Z.) együttes – Budapest.
- június 29–július 12.* Heike Walter és Nermin Arslana képzőművészek kiállítása a Csopor⁽¹⁾ Horda Galériában.
- június 30–július 2.* Pécsi Folknepok – Nemzetközi Népzenei Fesztivál a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- július 1–30.** Pinczehelyi Sándor Spájz c. kiállítása a Pécsi Galériában.
- július 1.* Nemzetközi Néptánc-fesztivál – gálaműsor a Káptalan utcai Szabadtéri Színpadon.
- július 1.* Kása Béla Hortobágyi pásztorok c. fotókiállítása a Parti Galériában.
- július 2.* 1944–2006. A pécsi és Pécs környéki zsidóság deportálásának évfordulója alkalmából rendezett gyászünnepély. Istentisztelet a zsinagógában, koszorúzás a Lakits laktanyánál és a zsidó temetőben.
- július 2.* Térzene a Belvárosban. Sétatér, Pécsváradi Német Nemzetiségi Fúvószenekar, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- július 4.* Bonnie és Clyde – balett bemutató a Káptalan utcai Szabadtéri Színpadon.
- július 5.* Horvát táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Vizin zenekar – Pécs.
- július 8–22.* Nyári Szabadtéri Játékok / Tettye. Szobrok+festmények+vetítés+zene, a Pécsi Galéria szervezésében.
- július 8–30.* Kiss Zoltán festő–grafikus Térszövetek 2006 c. kiállítása a Pécsi Kisgalériában.
- július 9.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Mázai Bányász Fúvószenekar, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- július 12.* Román táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Falkafolk együttes – Budapest.
- július 13–szeptember 12.* Vanyúr István szobrász kiállítása a Csopor⁽¹⁾ Horda Galériában.
- július 16.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Ércbányász Koncert Fúvószenekar – Pécs, Valpói Önkéntes Fúvószenekar – Horvátország, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- július 19.* Rendkívüli ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- július 19.* A Bartók Béla Férfikar programjának bemutatója a Baranya Megyei Közgyűlés dísztermében, mellyel Magyarországot képviseli a 4. Kórusolimpián Kínában.

- július 19.* Szerb táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Zora együttes – Tököl.
- július 21–23.* Tettyei Kavalkád. Bóbita napok a Pécsi Szabadtéri Játékokon. Gyermekeknek
7próba – kalandjáték. Felnőtteknek: Wilde / Pozsgai: A halász meg a lelke.
- július 23.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Hegyháti Fúvósegylet Koncert
Fúvószenekara – Sásd, Vásárosdombó, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- július 26.* Macedón táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Vizin zenekar – Pécs.
- július 30.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Babarci Dorfmusikanten, a Pécsi Kulturális
Központ szervezésében.

- augusztus 1–szeptember 30.** Élet a halál után. Az egyiptomi halotti kultusz emlékei.
A Szépművészeti Múzeum kiállítása a Művészetek Házában.
- augusztus 1–szeptember 30.* Egyiptom a magasból. Marcello Bertinelli fotókiállítása
a Művészetek Házában.
- augusztus 2.* Cigány táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Kanchi Dosh – Budapest, Pécs.
- augusztus 4–26.* Art 9 címen Ferencvárosi Képzőművészek Egyesületének
csoportkiállítása a Pécsi Galériában.
- augusztus 4.* Stumpf Árpád – Zsiráf – szobrász-festő, énekes kiállítása a Dulánszky
Galériában.
- augusztus 6.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, a Beremendi Fúvószenekari Tábor
együttese, Baden–Württemberg Tartomány Ifjúsági Harmonika zenekara, a Pécsi
Kulturális Központ szervezésében.
- augusztus 7.* Életének 63. évében elhunyt Zemplényi Antal orvosműszer-mérnök, a volt
OMKER pécsi vezetője.
- augusztus 9.* Bencsik Mester 75 éves. Az Aradi vértanúk útján a Mester tanítványainak
kiállítása köszöntötte a művészt. Ez alkalomból a HattyúHázban rendezett fogadást
a Baranyai Alkotótelepek Kht.
- augusztus 9.* Zsidó táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Dávid Klezmer Band – Budapest.
- augusztus 13.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Pécsváradi Városi Fúvószenekar,
a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- augusztus 17.* Életének 99. évében elhunyt Horváth Adolf Olivér botanikus, a PTE
címetes egyetemi tanára.
- augusztus 10.* Életének 62. évében elhunyt dr. Tóth István, a PTE BTK Ókortörténeti
Tanszékének ókortörténésze, vallástörténész.
- augusztus 11–szeptember 3.* A Pécsi Kárpitműhely és Textilművészeti Egyesület kiállítása
a Pécsi Kisgalériában.
- augusztus 12.* A Scola Cantorum Sopianensis Vegyeskar Jobbágy Valér vezényletével
Neuchatelben megnyerte a 11. Svájci Nemzetközi Kórusfesztivált.
- augusztus 16.* Bolgár táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
Közreműködik a Rila együttes – Budapest.
- augusztus 20.* Pécs város Szent István napi ünnepségén Szili Katalin, az Országgyűlés
elnöke mondott beszédet a Széchenyi téren.
- augusztus 20.* Ima a Hazáért. Ökumenikus istentisztelet a Székesegyházban.
- augusztus 20.* Ünneppélyes keretek közt adták át a pécsi elkerülő út utolsó szakaszát.

- augusztus 20.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Baranya–Fekete Gyémánt Fesztivál Fúvószenekar – Pécs, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- augusztus 21.* Évadnyitó társulati ülés a Bóbita Bábszínházban.
- augusztus 23.* Rendkívüli ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő testülete.
- augusztus 23.* Baszk-gascogne táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében. Közreműködik az Orbela együttes – Baszkföld.
- augusztus 25–október 31.* A Bázis Szobrász Egyesület kiállítása a Jókai tér 13-ban.
- augusztus 27.* Életének 91. évében elhunyt Szántó Károly ny. főiskolai tanár, a Pedagógiai Tanszék volt vezetője.
- augusztus 27.* Térzene a Belvárosban. Színház tér, Ércbányász Koncert Fúvószenekar – Pécs, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- augusztus 28.* Szöllősy Kálmán, a Városi Könyvtár alapító igazgatója születésének 90. évfordulóján rendezett ünnepség a Várkonyi Nándor Könyvtárban.
- augusztus 30.* Görög táncház a Színház téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében. Közreműködik a Mydros együttes – Budapest.

szeptember 1. Pécs Város Napja

- szeptember 1.* Az Ágoston téren felavatták a Mecseki Bányászemlékművet, Taubert László alkotását.
- szeptember 1.* Befejeződött a Lyceum templom 1997 óta tartó felújítása.
- szeptember 1–3.* Rómeó és Júlia – szerelem a gyűlölet ellen. A Budapesti Operettszínház előadása az Expo Center szabadtéri színpadán.
- szeptember 1–21.* Konkoly–Thege György India c. fotókiállítása a Dulánszky Stúdió Galériában.
- szeptember 1–24.* A mimezis jegyében. A váci Tragor Ignác Múzeum gyűjteménye a Pécsi Galériában.
- szeptember 6.* Magyarország–Görögország válogatott női kosárlabda mérkőzés a Lauber Dezső Városi Sportszarnokban.
- szeptember 7.* Életének 87. évében elhunyt Tamásy Lia, Pécs–Baranya örökös teniszbajnoka.
- szeptember 7–10.* Országjáró Borfalu a Széchenyi téren.
- szeptember 8–október 1.* Schubert Péter tipográfus-grafikus kiállítása a Pécsi Kisgalériában.
- szeptember 12.* Szivárványos az ég alja. Várnai Ferenc népzene kutató 300 magyar népdalt tartalmazó könyvének bemutatója a Művészetek Házában.
- szeptember 13.* Fül/Szóveg. A Pannon Filharmonikusok koncertjeinek margójára. Vendég: Hamar Zsolt (zeneigazgató, karmester), Pavel Šporcl (hegedű). Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.
- szeptember 13.* Ec-pec-kimehecc – válástörténetek. A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.
- szeptember 13–29.* Az Örökség Éve. Fodor Etel fotókiállítása a Művészetek Házában.
- szeptember 14–24.* Pécsi Napok – Örökség Fesztivál.
- szeptember 14–október 11.* Kiss Anna festő kiállítása a Csopor⁽⁶⁾ Horda Galériában.
- szeptember 15.* '56 Emlékezete. Néma talp – monodráma Tóth Ilona mártír orvostanhallgatóról a Dominikánus Házban.
- szeptember 15–október 14.* Varga Ferenc szobrász Sikertelen kísérlet a szoborfaragásra hívó készlet megtagadására c. kiállítása a Közelítés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortársművészeti Kiállítótermében.

- szeptember 15.* XV. Cigány Kulturális Napok Pécs 2006. A cigányság történeti múltja és jelene, különösen a Dél-Dunántúli régióban c. történeti konferencia a Rácz Aladár Közösségi Házban.
- szeptember 16–17.* A Kulturális Örökség Napjai rendezvényei.
- szeptember 16–17.* Az Aradi Városi Bábszínház vendégjátéka a Bóbita Bábszínházban.
- szeptember 19.* Pilinszky János est, a Thália Amatőr Színtársulat előadása a Dominikánus Házban.
- szeptember 20.* A BML Gróf Batthyány Kázmér (1807–1854) emlékezete c. tanulmánykötetének bemutatója a Dominikánus Házban.
- szeptember 20.* Az Eszéki Gyermekszínház vendégjátéka a Bóbita Bábszínházban.
- szeptember 21.* Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő testülete.
- szeptember 21.* Utak a forradalomhoz. Előadások, beszélgetés, emlékezés c. konferencia a Pécs Története Alapítvány rendezésében a Dominikánus Házban.
- szeptember 22–24.* XI. Európai Bordalfesztivál a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- szeptember 23.* Életének 80. évében elhunyt Kelényi Gábor patológus, emeritus professzor, a Pécsi Orvostudományi Egyetem volt rektora.
- szeptember 23.* Egyiptomi játszóház a Művészetek Házában.
- szeptember 23.* Az Antal–Lusztig gyűjtemény kiállítása a Rákóczi út 11-ben.
- szeptember 23–október 20.* EATS = FOOD c. Allan Siegel, Szemző Tibor és Szörényi Beatrix kiállítása a Közéltetés Galériában, a Mátyás király utcában.
- szeptember 24.* Szőlő és bor ünnepe, szüreti felvonulás, népi kirakodóvásár, népek bordalai és táncai a Széchenyi téren, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- szeptember 24.* Oláh Kálmán Trió és Tony Lakatos (szaxofon). Zsinagóga, a Művészetek Háza szervezésében.
- szeptember 26.* Tudomány és kutatás a Klimó Könyvtárban c. konferencia a PTE BTK és TTK dísztermében.
- szeptember 28.* Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- szeptember 29–október 22.* Pilzeni hab/Pilzeòska pina 15 képzőművész Pilzenből c. kiállítás a Pécsi Galériában.
- szeptember 30.* Lázár Ervin: Manógyár – bemutató a Bóbita Bábszínházban.

- október 1.** Önkormányzati Választások 2006. Választott polgármester: **Tasnádi Péter**.
Kinevezett alpolgármesterek: **Gonda Tibor és dr. Tóth Bertalan**
A közgyűlés tagjai: **Fuchs Gábor Sándor, Gonda Tibor, Hering Gyula, Hodosi Vera, dr. Hudvágner Sándor, Juhász István, Kablár János, Kőhegyi István, Krémer Krisztina, dr. Kunszt Márta, Marton Zsolt, Meixner András, Molnár Ferenc, Nyögéri Lajos, Sarkadi Gábor, dr. Schmidt József, Sík László Lajos, Soó László, dr. Tóth Bertalan, Tóth Mihályné (MSZP); Bognár László, Csizi Péter, Erb József, dr. Gáspár Gabriella, dr. Hoppál Péter, Huba Csaba, Majdik Miklós, prof. dr. Mellár Tamás, Nagy Csaba, dr. Páva Zsolt, dr. Révész Mária, Schneider János, Szócs Sándor, Trombitás Károly (Fidesz–KDNP); Dévényi Sándor, Kóvári János, Lengvárszky Attila (ÖPE); dr. Bretter Zoltán, Mindum Károly (SZDSZ); dr. Füredi Péter (MDF)**
- október 2.* II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep – A Fiatal Film Ünnepe a Művészetek Házában. Oláh Szabolcs Jazz Quartet, Oláh Szabolcs (gitár), Mester Dániel (szaxofon), Soós Márton (bőgő), Majtényi Bálint (dob).
- október 4.* II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep – A Fiatal Film Ünnepe a Művészetek Házában. Balázs Elemér Group jazzkoncertje.

- október 4.* Hagymánytár. Igaz történelem énekben elbeszélve. Kobzos Kis Tamás énekmondó a Dominikánus Házban.
- október 5.* II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep – A Fiatal Film Ünnepe a Művészetek Házában. Palya Bea (ének), Szokolay Dongó Balázs (szaxofon, dudu, furulyák, kaval).
- október 6.* Marivaux: Hűtlen hűség c. vígjátékának bemutatója a Pécsi Nemzeti Színházban.
- október 6.* II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep – A Fiatal Film Ünnepe a Művészetek Házában. Zuboly – Ágoston Béla (szaxofon, ének, kecskeduda), közreműködik: Benke Félix (dob, szájharmonika, Hock Ernő (bőgő).
- október 6–29.* Tóth István grafikus Valahol Európában c. kiállítása a Pécsi Kisgalériában.
- október 11.* Fül/Szöveg. A Pannon Filharmonikusok koncertjeinek margójára. Vendég: Fürst János (karmester). Az est házigazdája: Kircsi László. A Művészetek Háza és a Pannon Filharmonikusok közös rendezvénye.
- október 11.* Szemben az árral... A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.
- október 12.* Molnár V. József néprajzi előadása a Boldogság Házában, a Pécsi Kulturális Központ szervezésében.
- október 13.* A Pécsi Szemle őszi számának sajtóbemutatója a Művészetek Házában.
- október 13.* Ron Aldridge: Csak kétszer vagy fiatal c. vígjátékának bemutatója a Kamaraszínházban.
- október 13.* Világunk arcai... a dolgokról másképpen. Cser Ágnes: Magyar egészségügy? A jelen állapota és a jövő lehetőségei, a Dominikánus Házban.
- október 13–31.* Hommage à Nagy B. István, Kovács László ...és a hajó megy tovább c. kiállítás a Dulánszky Stúdió Galériában.
- október 13–november 5.* Az Örökség Éve. Gyermekekrajz kiállítás a Dómmúzeumban, a Pécsi Galéria szervezésében.
- október 14–november 19.* Dalí – Aranykor – Golden Age. Salvador Dalí (1904–1989) c. kiállítás a Művészetek Házában.
- október 14–november 30.* Kotormán László Ingókő és Vízöntő c. kiállítása a Közéletek Művészeti Egyesület Hattyúház Kortárművészeti Kiállítótermében.
- október 15.* Életének 78. évében elhunyt Gyüdi Sándorné, ny. megyei óvodai felügyelő.
- október 16.* Alakuló ülését tartotta Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- október 17.* 1956 az irodalomban. Lovász Pál: Mecseki rapszódia c. verskötetének bemutatója a Művészetek Házában.
- október 19.* Rendkívüli ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- október 19.* Életének 75. évében elhunyt Erdélyi Zoltán DLA Ybl Miklós-díjas építész.
- október 19.* Művészetek Háza – esti beszélgetések. Vendég Róbert László újságíró.
- október 19–november 15.* Zsáki István vajdasági festő kiállítása a Csopor⁴⁰ Horda Galériában.
- október 23–december 9.* Címeres forradalom c. kiállítás a Várostörténeti Múzeumban.
- október 24.* Az 1956-os forradalom és szabadságharc Baranya megyében és Pécssett c. konferencia a Dominikánus Házban.
- október 24.* Liszt Ferenc nevezetes keresztmotívuma. Hamburger Klára előadása a Művészetek Házában.
- október 25–november 24.* Gellér B. István: Dobozva rejtve c. kiállítása a Közéletek Művészeti Egyesület Hattyúház Kortárművészeti Kiállítótermében.
- október 25–november 24.* Kis piac/Little market c. kiállítás a Közéletek Galériában.
- október 26.* Életének 78. évében elhunyt Bécsy Tamás egyetemi tanár, irodalomtörténész.
- október 27–november 19.* Onisim Colta aradi képzőművész Út a központhoz/O cale spre centru c. kiállítása a Pécsi Galériában.

október 28. Dosztojevszkij: Ördögök c. drámájának bemutatója a Pécsi Nemzeti Színházban.

október 30–december 9. A „mecseki láthatatlanok” nyomában c. kamara kiállítás a Városháza Múzeumban.

november 3. Bajkai Éva: Az utópia bűvöletében/Under the spell of Europe – Weininger Andor (1899–1896) c. könyvének bemutatója a Művészetek Házában.

november 3–26. Weininger Andor emlékkiállítása a Pécsi Kisgalériában.

november 5. Szilágyi Andor: Leánder és Lenszirom – szerelmes mese. Bemutató előadás a Pécsi Harmadik Színházban.

november 5. Fábíán György: Mikor kislány voltam – kamaratermi ősbemutató a Bóbita Bábszínház előadásában.

november 6–27. '56 emlékezete. Gábor Jenő, Jakovits József, Lux Antal és Marosán Gyula – képzőművészek '56-ról c. kiállítás a Művészetek Házában.

november 7. Az önmagát mintázó torzó. Interakciók és szövegprojektumok – találkozás Balla D. Károllyal a Művészetek Házában.

november 8. A PTE A felsőoktatás szerkezeti és tartalmi fejlesztéséről c. konferenciája a Dominikánus Házban.

november 8. Ranjit Rae, India magyarországi nagykövetének pécsi látogatása.

november 8. Történetek a megbocsátásról... A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.

november 9. Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.

november 9. A Pécsi Tudományegyetem díszdoktorrá avatta a kémiai Nobel-díjas Peter Agre professzort (Duke University, USA), Ács I. Zoltán professzort (George Mason University, USA) és Sorren Nielsen professzort (Aarhus University, Dánia).

november 9. Őszi versparádé – első nap. Kortárs költők új köteteit mutatja be a Jelenkor Kiadó a Művészetek Házában.

november 9. A Waldorf Szülői Kör találkozója a Dominikánus Házban.

november 9–10. Afrika-napok – előadások, fotókiállítás, filmvetítések a Dominikánus Házban.

november 10. Bonnie & Clyde – táncthriller, nagyszínházi bemutató a Pécsi Nemzeti Színházban.

november 10. Világunk arcai... a dolgokról másképpen. Varga István: A konvergencia program problémája – gazdasági elemzés a jelen valóságáról és a jövő kockázatairól, a Dominikánus Házban.

november 10. Kiss Péter munkaügyi miniszter pécsi munkalátogatása.

november 11. Pécsre látogatott Sólyom László, a Magyar Köztársaság és Stjepan Mesić, a Horvát Köztársaság elnöke, és részt vettek az Országos Horvát Nap eseményein.

november 14. Üzenetek a palackban – Az Ensemble Társulat előadása.

november 15. Pilinszky-est, a Thália Amatőr Színtársulat előadásában, a Dominikánus Házban.

november 15. Múltidő. Magia Naturalis – a természettudomány gyermekkora, Magyar László előadása a Dominikánus Házban.

november 15. Lana Jovanovac (Eszék) fotókiállítása az August Šenoa Horvát Klubban.

november 16. Forradalom és megtorlás a magyar egyetemeken címmel a PTE Egyetemi Levéltár tudományos konferenciája a PTE Halasy-Nagy Aulában.

november 16. Egy elrejtett arc titokzatos vonásai – performance az Árnyék Színház előadásában, a Művészetek Házában.

- november 16.* Megnyílt Pécssett a KIKA lakberendezési áruház.
- november 16.* Molnár V. József néprajzi előadása a Dominikánus Házban.
- november 17–18.* Az agresszió művészeti, pszihoterápiai és terápiás megközelítésben. Konferencia és kiállítás a Művészetek Házában.
- november 17–december 9.* A PTE Művészeti Kar Képzőművészeti Mesteriskola DLA hallgatóinak mestermunka kiállítása a Városi Képtárban.
- november 20.* Tüskés Tibor szerkesztésében Csorba Győző és barátai. Budapesti levelek Pécsre c. könyv bemutatója a Művészetek Házában.
- november 20.* Világunk arcai... Rózsa-Flores Eduardo: Forradalom, média, Magyarország – jelenkori társadalmi állapotelemzés.
- november 22.* Liszt: Három Petrarca szonett. Bánky József előadása a Művészetek Házában. Közreműködik: Mécs Károly (színművész), Komáromi Alíz (ének), Király Csaba (zongora).
- november 22.* III. Pécsi Rövidfilm Est a Művészetek Házában.
- november 23.* Hommage à Martyn (1899–1986). Martyn Ferenc grafikái a Művészetek Házában.
- november 23.* Lázár Balázs: Nézd, Lear papa – könyvbemutató a Művészetek Házában.
- november 23–december 13.* Koralljka Beker szpliti horvát festő kiállítása a Csopor⁽¹⁾ Horda Galériában.
- november 24.* EKF / Pécs köztérfejlesztés-szimpozium a Művészetek Házában.
- november 24–december 30.* A festészet vállalt hagyománya III. c. a Sensaria Egyesület kiállítása a Pécsi Galériában.
- november 28.* Brecht konferencia és est a Művészetek Házában.
- november 28.* Duna/Művészeti utazás a Fekete tengerig. David Willen fotós és Willi Weiner képzőművész kiállítása a Közelítés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortársművészeti Kiállítótermében.
- november 29.* Fül/szöveg. A Pannon Filharmonikusok koncertjeinek margójára. Vendég: Howard Williams (karmester). Az est házigazdája: Kircsi László. A Pannon Filharmonikusok és a Művészetek Háza közös programsorozata.
- november 29.* Hagyománytár. Szomszédaink muzsikája. A dél-baranyai és szlavóniai sokac-horvátok népzeneje a Dominikánus Házban.
- november 29.* Balogh Róbert Elveszett c. regényének bemutatója a Pécsi Galériában.
- november 30.* Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő-testülete.
- november 30.* Strauss: Az idegenvezető c. színművének bemutatója a Stúdiószínházban.
- december 1.** Előadások Pécs történetéből 2006. Fejezetek Pécs történetéből az ókortól napjainkig c.v.árostörténeti konferencia a Pécs Története Alapítvány szervezésében a Dominikánus Házban.
- december 1.* Őszi versparádé – második nap. Versdiszko a Művészetek Házában.
- december 1–2.* A fotó a „kép-korszakban”. A PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékének műhelykonferenciája a Művészetek Házában.
- december 1–30.* Mátis Rita festő kiállítása a Pécsi Kisgalériában.
- december 2–január 31.* Füzesi Heierli Zsuzsa keramikus Mátix c. kiállítása a Parti Galériában.
- december 3.* A Budai vámnál felszentelték Trischler Ferenc Szent Borbála szobrát.
- december 5.* A világ, amiben élünk. Globálisnak lenni az örök értékek mentén, antiglobálisnak a konzumigényekkel szemben... Konferencia a Dominikánus Házban.

- december 5.* Unger Pálma Színész históriák c. könyvének bemutatója a Művészetek Házában.
- december 5–20.* Szilágyi Teréz festő Köztes fény II. c. kiállítása a Művészetek Házában.
- december 6.* Liszt: Weinen, Klagen, Sorgen, Sagen két változata. Bánky József előadása a Művészetek Házában. Közreműködik: Király Csaba (zongora).
- december 7.* Zsolnay a nagyvilágból. Gyugyi László gyűjteménye c. könyv bemutatója a Művészetek Házában.
- december 7.* Molnár V. József néprajzi előadása a Dominikánus Házban.
- december 8.* Papp Lajos szívgyógyász professzor Budapesten, a Művészetek Palotájában vette át a Prima Primissima közönségdíját.
- december 8.* Petróczi Éva költő, író, műfordító, irodalomtörténész Dido utolsó üzenete c. könyvének bemutatója a Művészetek Házában.
- december 8.* Világunk arcai... a dolgokról másképpen. Hodnik Ildikó: A lélek teste – auradinamika, vagyis az emberi erőterek kölcsönhatása, a Dominikánus Házban.
- december 10–13.* Luca-napi varázslatok a Dominikánus Házban és a Šenoa Horvát Klubban.
- december 12.* 825 éves a hiteleshelyi írásbeliség c. konferencia a PAB székházban.
- december 12.* Walter Lewandowsky: Szegény Yorick... – monodráma. Bemutató előadás a Pécsi Harmadik Színházban.
- december 12.* Kovács Péter: Rétfalvi Sándor c. kötetének bemutatója a Művészetek Házában.
- december 13.–január 26.* Enyém! Enyém! címmel Szluka Balázs és Kalmár Lajos gyűjteményét bemutató kiállítás a Közelítés Művészeti Egyesület HattyúHáz Kortársművészeti Kiállítótermében.
- december 13.* Vágyak és valóság... A Pécsi Playback Színház előadása a Dominikánus Házban.
- december 14.* Ülést tartott Pécs Város Önkormányzatának képviselő testülete.
- december 14.* A Hírös Pannonia Régizenei Együttes a Dominikánus Házban.
- december 14–január 17.* Josef Hasenöhrle német festő kiállítása a Csopor⁽⁴⁾ Horda Galériában.
- december 15.* Lehár Ferenc: Luxemburg grófja – a nagyoperett bemutatója a Pécsi Nemzeti Színházban.
- december 15.* Hagyománytár. Here we come a-wassail – a Simply English együttes karácsonyi koncertje a Dominikánus Házban.
- december 16.* Az Angster-család európai hírű orgonaépítő művészete Magyar Örökség. A díjat a család képviselőiben Angster József és Angster Mária vette át Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémián.
- december 20.* Hagyománytár. A Golestan együttes CD bemutatója a Dominikánus Házban.
- december 21.* Mese-mondó – új sorozat a Bóbita Bábszínházban.
- december 30.* XIII. Szárnyas Malac Napja a Bóbita Bábszínházban.

KOMOLYZENEI HANGVERSENYÉVAD PÉCSETT 2006-BAN

2006. január 2. hétfő. Pécsi Nemzeti Színház. Újévi üzenet. Díszhangverseny.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Lendvai József** (hegedű), **Orosz Zoltán** (harmonika)
2006. január 19. csütörtök, ZenePark. 1Forintos Koncert II.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**
2006. január 19. Breitner bérlet V. PTE Aula
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Jandó Jenő** (zongora)
2006. január 22. vasárnap. Bazilika. Ünnepi hangverseny a Magyar Kultúra Napján.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Gyermáné Vass Ágnes** (hegedű), **Váradi Marianna** (szoprán), **Vermes Tímea** (alt), **Alessandro Codeluppi** (tenor), **Szécsi Máté** (basszus), a **Bach Énekegyüttes** (karigazgató: **Lakner Tamás**), a **Pécsi Kamarakórus** (karigazgató: **Tillai Aurél**)
2006. január 23. hétfő. Palatinus Szálló Bartók terem. Beethoven szonáták II.
közreműködött **Szabadi Vilmos** (hegedű), **Gulyás Márta** (zongora)
2006. február 6. hétfő. PTE Aula. Mesterbérlet III.
Budapesti Strauss Zenekar, vezényelt **Deák András**, közreműködött **Csáky-Bogár Rita** és **Szecsódi Ferenc** (hegedű)
2006. február 9. csütörtök. Pécsi Nemzeti Színház. Lickl-bérlet I.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Will Humburg**, közreműködött **Meláth Andrea**, **Kovács István** (ének)
2006. február 16. csütörtök. PTE Aula. Breitner-bérlet VI.
Szegedi Szimfonikus Zenekar, vezényelt **Gyüdi Sándor**, közreműködött **Máté Győző** (brácsa)
2006. március 2. csütörtök. ZenePark. 1Forintos Koncert III.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**
2006. március 2. csütörtök. Pécsi Nemzeti Színház. Gyermán bérlet II.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Friedrich Reinhold** (trombita)
2006. március 6. hétfő. Palatinus Szálló Bartók terem. Beethoven szonáták III.
közreműködött **Szabadi Vilmos** (hegedű), **Gulyás Márta** (zongora)
2006. március 9. hétfő. PTE Aula. Mester-bérlet II.
Nemzeti Filharmonikus Zenekar, vezényelt **Kocsis Zoltán** (zongora), közreműködött **Bálint János** (fuvola)
2006. március 15. szerda. Pécsi Nemzeti Színház. Nemzeti Ünnepe.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Jandó Jenő** (zongora) és **Szakály Ágnes** (cimbalom)
2006. március 22. szerda. 23. csütörtök, 24. péntek. Általános- és Középfiskolai bérlet III.
Kodály Gimnázium Aula, Belvárosi Általános Iskola Sportcsarnoka
Pécsi Szimfonia, vezényelt **Somos János Csaba** és **Cser Miklós**
2006. április 6. csütörtök. PTE Aula. Breitner-bérlet VII.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Marko Letonja**, közreműködött **Baráti Kristóf** (hegedű)
2006. április 22. szombat. Bazilika. Oratórium-bérlet III.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Howard Williams**, közreműködött **Sümege Eszter** (szoprán), **Busa Tamás** (basszus), **Nemzeti Énekkar** (karigazgató: **Antal Mátyás**)

2006. *április 25. kedd, 26. szerda, 27. csütörtök, 28. péntek.* Református Kollégium Sportcsarnoka, Uránia mozi. Általános- és Középfiskolai bérlet III.
Pécsi Szimfonia, vezényelt **Somos János Csaba** és **Cser Miklós**
2006. *május 4. csütörtök.* ZenePark. 1Forintos Koncert IV.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**
2006. *május 4. csütörtök.* Pécsi Nemzeti Színház. Lickl-bérlet II.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**, közreműködött **Murin Jaroszláv** (brácsa)
2006. *május 20. szombat.* Szabadtéri Színpad. Tavaszi Piknik.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**
2006. *május 22. hétfő.* PTE Aula. Mester-bérlet.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**, közreműködött **Molnár András** (tenor), **Massányi Viktor** (bariton), **Nemzeti Énekkar** (karigazgató: **Antal Mátyás**)
2006. *június 1. csütörtök.* ZenePark. 1Forintos Koncert V.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**
2006. *június 1. csütörtök.* PTE Aula. Breitner-bérlet VIII.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**, közreműködött **Ránki Dezső** (zongora)
2006. szeptember 12. Dómmúzeum, Mozart összes zongoraszonátái, a Filharmónia szervezésében
Király Csaba (zongora)
2006. szeptember 14. csütörtök. ZenePark, 1 Forintos Koncert I.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**
2006. szeptember 14. csütörtök. PTE Aula. Lickl-bérlet, Gyermán-bérlet.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zolt**, közreműködött **Pavel Šporcl** (hegedű)
2006. szeptember 20. szerda. Dómmúzeum. Mozart összes zongoraszonátái, a Filharmónia szervezésében
Király Csaba (zongora)
2006. szeptember 23. szombat. Pécsi Nemzeti Színház, XI. Európai Bordalfesztivál.
Pécsi Szimfonia, vezényelt **Hollerung Gábor**
2006. október 1. vasárnap. PTE Aula. Mesterbérlet I.
Budapesti Fesztiválzenekar, vezényelt **Fischer Iván**, közreműködött a **Collegium Vocale, Gent**, (karigazgató: **Philippe Herrweghe**), – **Johannette Zomer** (szoprán), **Ingeborg Danz** (alt), **Andreas Weller** (tenor), **Thomas Bauer** (bariton)
2006. október 2. hétfő. Széchenyi tér, II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Ménesi Gergely**, közreműködött **M. Tóth Géza** (animáció)
2006. október 11. szerda. Dómmúzeum, Mozart összes zongoraszonátái, a Filharmónia szervezésében.
Király Csaba (zongora)
2006. október 12. csütörtök. PTE Aula. Lickl-bérlet, Gyermán-bérlet.
Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Fürst János**, közreműködött **Wiedemann Bernadett** (alt), **Bartók Béla Leánykar** (karigazgató: **Kertész Attila**)
2006. október 12. csütörtök, 13. péntek, 16. hétfő, 17. kedd, 18. szerda. Református Kollégium Sportcsarnoka, Uránia mozi. Általános és középfiskolai bérlet I.
Pécsi Szimfonia, vezényelt **Somos János Csaba** és **Cser Miklós**

2006. október 17. *kedd*. Dómmúzeum, Mozart összes zongoraszonátái, a Filharmónia szervezésében

Király Csaba (zongora)

2006. október 28. *szombat*. Bazilika, Oratórium-bérlet. Hangverseny a meghaltak emlékére.

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hollerung Gábor**, közreműködött

Várad Marianna (szoprán), **Németh Judit** (alt), **Cselóczki Tamás** (tenor),

Gábor Géza (basszus), **Budapesti Akadémiai Kórustársaság**

2006. november 3. *péntek*. Pécsi Nemzeti Színház. Zene a zenéért.

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött

Gyermánné Vass Ágnes (hegedű), **Gyermán Júlia** (hegedű)

2006. november 7. *kedd*. Dómmúzeum, Mozart összes zongoraszonátái, a Filharmónia szervezésében.

Király Csaba (zongora)

2006. november 10. *péntek*. PTE Aula. Mesterbérlet II.

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, vezényelt **Fischer Ádám**, közreműködött

Farkas Gábor (zongora)

2006. november 16. *csütörtök*. ZenePark. 1 Forintos Koncert II.

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**

2006. november 16. *csütörtök*. PTE Aula. Lickl-bérlet, Gyermán-bérlet

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Tímár Judit**

(fuvola), **Vígh Andrea** (hárfa), **M. Kecskés András** (tánc és pantomim)

2006. november 20. *hétfő*. Palatinus Szálló Bartók terem, Romantika I.

Szabadi Vilmos (hegedű), **Gulyás Márta** (zongora)

2006. november 30. *csütörtök*. Pécsi Nemzeti Színház, Lickl-bérlet.

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Howard Williams**, közreműködött **Sturcz**

László (oboa), **Laduver Mihály** (klarinét), **Hozbor Éva** (fagott), **Kocsis József** (kürt)

2006. december 13. *szerda*. ZenePark, 1 Forintos Koncert III.

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**

2006. december 13. *szerda*. PTE Aula. Lickl-bérlet, Gyermán-bérlet

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Hamar Zsolt**, közreműködött **Kelemen**

Barnabás (hegedű), **Várdai István** (gordonka), **Jandó Jenő** (zongora)

2006. december 20. *szerda*. Bazilika, Oratórium-bérlet, karácsonyi ünnepi hangverseny.

Pannon Filharmonikusok Pécs, vezényelt **Howard Williams**, közreműködött

Vermes Tímea (alt), **Megyesi Schwarz Lúcia** (alt), **Alessandro Codeluppi** (tenor),

Szécsi Máté (basszus), **Vaszy Viktor Kórus Szeged** (karigazgató: **Gyüdi Sándor**)

TEPLOMI KONCERTEK

2006. január 27. *péntek*, Ferences-templom

Közreműködött a **Bazilika Mozart Kórusa és Zenekara**, vezényelt **Szamosi**

Szabolcs

2006. február 28. *kedd*, Rácvárosi-templom

Közreműködött **Szamosi Szabolcs** (orgona), a **Mozart Trió** (**Fülöp Alajos**, **Bartha**

Noémi, **Szakács Viktória**)

2006. május 11. *csütörtök*, Pius-templom

Közreműködött **Szamosi Szabolcs** (orgona), **Sebestyén Márta** (ének)

2006. június 12. hétfő, Ferences-templom
 Közreműködött a **Bazilika Mozart Kórusa és Zenekara**, vezényelt **Szamosi Szabolcs**, továbbá: **Kuti Ágnes** (szoprán), **Papp Krisztina** (alt), **Benke József** (tenor),
Szécsi Máté (basszus)
2006. június 15. csütörtök, Pius-templom
 Közreműködött a **Bazilika kibővített Mozart Kórusa és Zenekara**, vezényelt **Szamosi Szabolcs**, továbbá: **Kuti Ágnes** (szoprán), **Létai Kiss Gabriella** (alt),
Horváth István (tenor), **Bognár Szabolcs** (basszus)
2006. június 18. vasárnap, Bazilika
 Közreműködött az **Anonymus Kürt Kvartett**
2006. június 25. vasárnap, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Szamosi Szabolcs** (orgona), a **Mozart Trió** (**Fülöp Alajos**,
Bartha Noémi, **Szakács Viktória**)
2006. július 7. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Sebestyén János** és **Lantos István** (orgona), **Lakics Bernadett**
 (fuvola)
2006. július 21. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Johann Trummer** Ausztria (orgona), **Lyceum Dalárda**
2006. július 28. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Silvio Celeghin** Olaszország (orgona), **Murin Jarosláv** (brácsa)
2006. augusztus 4. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Koloss István** (orgona), **Koloss Krisztina** (cselló), **Koloss András**
 (bariton)
2006. augusztus 11. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Irena Chribkova** Csehország (orgona), **Solymosi Péter** (trombita)
2006. szeptember 18. hétfő. Bach szonáták és partiták, Ferences templom
 Közreműködött **Szenthelyi Miklós** (hegedű)
2006. augusztus 18. péntek, Pius-templom
 Közreműködött **Georges Athanasiades** Svájc (orgona), **Hírös Pannónia**
Régizenei Együttes
2006. augusztus 25. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Balatoni Sándor** (orgona), **Horváth István** (tenor)
2006. szeptember 8. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Mali Katalin** (orgona), **Fillár István** (színművész)
2006. szeptember 22. péntek, Pius-templom
 Közreműködött **Szamosi Szabolcs** (orgona), **Mozart Trió**
2006. szeptember 29. péntek, Belvárosi-templom
 Közreműködött **Kovács Endre** (orgona), **Gyermánné Vass Ágnes** (hegedű)
2006. december 5. kedd, Pius-templom
 Közreműködött a **Bazilika Mozart Kórusa és Zenekara**, vezényelt **Szamosi Szabolcs**, továbbá: **Kuti Ágnes** (szoprán), **Megyesi Schwartz Lúcia** (alt), **Benke József** (tenor), **Szécsi Máté** (basszus)
2006. december 29. péntek, Pius-templom
 Közreműködött **Szamosi Szabolcs** (orgona), **Solymosi Péter** (trombita), **Pollák Judit**
 (blockflöte)

VASÁRNAPI ZENEKARI SZENTMISÉK

Közreműködött a **Bazilika Mozart Kórusa és Zenekara**, vezényelt **Szamosi Szabolcs – Kuti Ágnes** (szoprán), **Papp Krisztina**, **Orcsik Judit** és **Kopjár Anikó** (alt), **Benke József** és **Horváth István** (tenor), **Szécsi Máté**, **Bognár Szabolcs** és **Békési-Marton Csaba** (basszus)

2006. január 1. Bazilika, C-dúr mise K.220 közreműködött a **Bárdos Kórus**

2006. február 5. Belvárosi-templom G-dúr mise K.140

2006. február 19. Ferences-templom c-moll mise K.427

2006. március 26. Ferences-templom, C-dúr mise K.262

2006. április 15. Bazilika, C-dúr mise K.317

2006. április 23. Ferences-templom, C-dúr mise K.317

2006. május 7. Ferences-templom, C-dúr mise K.257

2006. június 4. Ferences-templom, C-dúr mise K.259

2006. június 4. Bazilika, B-dúr mise K.275

2006. június 18. Bazilika, c-moll mise K.139

2006. július 9. Ferences-templom, F-dúr mise K.192

2006. augusztus 20. Bazilika, D-dúr mise K.194

2006. augusztus 27. Ferences-templom, C-dúr mise K.167

2006. szeptember 1. Lyceum-templom, d-moll mise K.65

2006. szeptember 24. Ferences-templom C-dúr mise K.66

2006. október 1. Pius-templom G-dúr mise K.49 közreműködött a **Pius Kórus**

2006. október 22. Ferences-templom G-dúr mise K.140

2006. október 25. Bazilika G-dúr mise K.140

2006. november 26. Ferences-templom, C-dúr mise K.337

2006. december 17. Ferences-templom, d-moll mise K.65

2006. december 31. Bazilika, C-dúr mise K.258

A MŰVÉSZETEK HÁZÁBAN RENDEZETT HANGVERSENYEK

2006. január 23. hétfő, Fülep Lajos-terem. A kulturális örökség éve.

Farkas Rózsa és **Balogh Kálmán** (cimbalom), **Dominkó István** (zongora)

2006. január 27. péntek, Fülep Lajos-terem. Mozartiada 2006.

Fodor Gabriella (zongora), **Erdélyi Zoltán** (hegedű), **Varga Ildikó** (ének)

2006. február 15. szerda, Fülep Lajos-terem. A Liszt Társaság Pécsi Csoportja és a Művészetek Háza közös programja.

Bogányi Gergely (zongora)

2006. február 16. csütörtök, Fülep Lajos-terem. Zene határok nélkül.

Prometheus Szonáta Duo – Hornyák Andrea (zongora), **Erdős Csaba** (cselló)

2006. február 21. kedd, Fülep Lajos-terem. Zene határok nélkül.

Natalia Lipnitskaya (gitár)

2006. február 27. hétfő, Zenepark, a Művészetek Háza szervezésében, Pannon ArtPower estek.

Papp Gábor (hegedű), **Szeléndi Zsuzsanna** (fuvola), **Gábor József** (zongora)

2006. március 16. csütörtök, Fülep Lajos-terem. Kulturális Örökség Éve 2006. Lickl-est.

Rozmán Lajos (klarinét) és az **Authentic Quartet – Kalló Zsolt** (hegedű), **Bozzai**

Balázs (hegedű), **Rác Gábor** (mélyhegedű), **Vályi Csilla** (gordonka)

2006. március 21. kedd, Fülep Lajos-terem. XIV. Pécsi Frankofon Hét. Az Alliance

Française de Pécs és a Művészetek Háza közös rendezvénye. A ragtime királynője.

Mimi Blais (zongora)

2006. március 24. *péntek*, Fülep Lajos-terem. A Liszt Társaság Pécsi Csoportja és a Művészetek Háza közös programja.
Balázs János (zongora)
2006. március 25. *szombat*, Fülep Lajos-terem. Ulpius Ház – Megzenésített versek.
Babarci Tamás (dob), **Bogárdi Alíz** (hegedű, ének), **Bükösdí Gábor** (gitár, ének), **Murányi Edit** (bőgő, ének), **Petkó Gergely** (gitár), **Szabó Eszter** (ének), **Dömösi Tamás** (fuvola, szaxofon)
2006. április 12. *szerda*, Fülep Lajos-terem. Fiatal Tehetségek Pódiuma.
Tallián András (hegedű), **Szabó Ferenc** (zongora) szonátaestje.
2006. április 19. *szerda*, Fülep Lajos-terem, PannonArtPower estek.
Szabó Gabriella (fuvola) **Szendrói Zsuzsanna** (szaxofon), **Ancil Anita** (zongora)
2006. április 20. *csütörtök*, Fülep Lajos-terem.
Silentio Orchestra. Tagjai: **Hoffer Zsuzsanna**, **Kempf Márta**, **Tillai Tímea** (szólista), **Hoffmann Eszter**, **Kovács Lajos** (klarinét), **Szekerés Norbert** (trombita), **Gál Ádám** (kürt), **Sebestyén István** (harsona), **Vörös Péter** (basszusharsona), **Bolbach Gábor** (zongora), **Zilai Mátyás** (bőgő), **Madarász Iván** (seprű)
2006. április 26. *szerda*, Fülep Lajos-terem. Identitás – Melódiák a Kárpát-medencén túlról.
Senza Sforzando együttes (Ukrajna). Tagjai: **Ihor Zakharchenko** (klarinét), **Volodymyr Dobrovolsky** (hegedű), **Yulia Panchenko** (szoprán), **Oleksiy Titov** (harmonika), **Maryna Mochriakova** (zongora), **Oleksandr Perepelytsya junior** (zongora)
2006. április 27. *csütörtök*, Fülep Lajos-terem. Fiatal Tehetségek Pódiuma. A Pécsi Művészeti Szakközépiskola rézfúvós tanulóinak és tanárainak kamarahangversenye.
Tuba Mirum
2006. május 8. *hétfő*, Fülep Lajos-terem. Ifjú Tehetségek Pódiuma.
Onczay Zoltán (gordonka), **Homor Zsuzsanna** (zongora)
2006. május 9. *kedd*, Fülep Lajos-terem. Világjáró Tehetségek.
Pecze Boglárka, **Annelien Van Wauwe** és **Shelly Ezra** (klarinét), **Szvoren Ádám** (zongora)
2006. május 10. *szerda*, Fülep Lajos-terem. A Liszt Társaság Pécsi Csoportja és a Művészetek Háza közös programja.
Bánky József (zongora)
2006. május 15. *hétfő*, Fülep Lajos-terem. A Filharmónia Dél-Dunántúl Kht. és a Művészetek Háza közös rendezvénye.
Kovács István (ének), **Hegedűs Gönczi Katalin** (zongora)
2006. május 26. *péntek*, Fülep Lajos-terem.
Sandra Doan (zongora). Közreműködött **Magyar Krisztina** (fuvola), **Várnagy Mihály** (cselló)
2006. május 30. *kedd*, Fülep Lajos-terem. Zene Határok Nélkül. A Filharmónia Dél-Dunántúl Kht. és a Művészetek Háza közös rendezvénye.
Takayoshi Wanami (hegedű) **Mineko Tsuchiya** (zongora)
2006. június 2. *péntek*, Fülep Lajos-terem. Zene határok nélkül. A Lenau Ház és a Művészetek Háza közös rendezvénye.
Stephan Kaller, **Walter Dolak** (zongora)
2006. június 10. *szombat*, Fülep Lajos-terem. VI. POSZT. Improvizációk és kompozíciók
Binder Károly (zongora)
2006. június 14. *szerda*, Hild-udvar. VI. POSZT. Ifi géniusz az aulában.
PTE Művészeti Kara, **Ének Tanszék**.
Mozart: Così fan tutte – részletek. **Bognár Szabolcs**, **Horváth István**, **Horváth**

Orsolya, Horváth Szabó Gábor, Tillai Tímea, Varga Viktória.

Mozart: Figaro házassága – keresztmetszet. **Bognár Szabolcs, Cseke Noémi, Gergely Hajnalka, Horváth István, Horváth Orsolya, Horváth Szabó Gábor, Kempf Márta, Körös Attila, Ócsai Annamária.** Közreműködött **Bogár Zsófia** (zongora)

2006. *szepember 19. kedd*, Fülep Lajos-terem. Az Örökség Éve. A Dél-dunántúli Filharmónia Kht. és a Művészetek Háza közös rendezvénye. **Mérész Ignác** szerzői estje.

Vezényelt **Cser Miklós**, közreműködött **Szabó Gabriella** (fuvola, altfuvola), **V. Udvardy Gizella** (oboa, angolkürt), **Gácsi Veronika** (gordonka), **Arnóth Zoltán** (klarinét), **Gergely László** (hegedű), **Mérész Ignác** (mélyhegedű), **Piacsek László** (nagybőgő), **Gáspár Emese–Góth Tamás–Balogh Jenő–Stangl Viktória** (ütő), **Németh Mónika** (ének), **Simonfai Mária** (zongora)

2006. *szepember 20. szerda*, Fülep Lajos-terem. A szférák harmóniája.

Vigh Andrea (hárfa)

2006. *szepember 29. péntek*, Fülep Lajos-terem. Fialat Tehetségek Pódiuma.

Horváth Orsolya (ének), **Sovány Eszter** (hegedű), **Szavári András György** (trombita), **Szavári Anita** (fagott) és **Szavári Orsolya** (zongora) koncertje.

2006. *október 3. kedd*, Fülep Lajos-terem. II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep – A Fialat Film Ünnepe

Vox Thereminiad – Najmányi László (koncert thereminre és elektronikára)

2006. *október 4. szerda*, Művészeti Szakközépiskola. Zene Határok Nélkül. A Művészetek Háza és a Lenau Ház közös rendezvénye.

Trio Contrasts (Németország). **Klaus Esser** (hegedű), **Christian Dollfuß** (klarinetta), **Christoph Hengst** (zongora)

2006. *október 9. hétfő*, Fülep Lajos-terem. Fialat Tehetségek Pódiuma.

Pálos Gabriella (zongora)

2006. *október 10. kedd*, Fülep Lajos-terem.

Magyar Klarinét Együttes. Tagjai: **Erdész Gábor, Szabó Rajczi Katalin, Szabó Tamás, Szilágyi Orsolya**, Művészeti vezető: **Szabó András.**

2006. *október 20. péntek*, Fülep Lajos-terem. Binder Károly: Megrepedt lépcsőkön. Táncok cimbalomra, zongorára és preparált zongorára.

Binder Károly (zongora), **Szakály Ágnes** (cimbalom)

2006. *október 27. Fülep Lajos-terem.*

Fuego Virtuoso. Tagjai: **Kóczyán Tibor** (gitár), **Farkas Gábor** (nagybőgő), **Bárány Romuald** (gitár), Vendégként közreműködött **Pabst Miklós** (basszusgitár), **Rózsafi Gergely** (ütős)

2006. *október 30. hétfő*, Fülep Lajos-terem. Zene határok nélkül. Műsoron görög, orosz és klasszikus gitárdarabok.

Kótai Jekatyerina (gitár)

2006. *november 2. csütörtök*, Fülep Lajos-terem. Zene Határok Nélkül. Az Alliance Française de Pécs és a Művészetek Háza közös rendezvénye.

Véronique Thual-Chauvel (zongora)

2006. *november 21. kedd*, Fülep Lajos-terem. A Filharmónia Dél-dunántúli Kht. és a Művészetek Háza közös rendezvénye.

Auer vonósnégyes. **Sipos Gábor** (első hegedű), **Berentés Zsuzsanna** (másodhegedű); **Gálfi Csaba** (brácsa), **Takács Ákos** (cselló)

2006. *november 30. csütörtök*, Fülep Lajos-terem. Fialat Tehetségek Pódiuma.

Trio Duocenti Cordi. **Tallián András** (hegedű), **Nagy Ibolya** (gordonka), **Szabó Ferenc** (zongora).

PÉCSETT TÖRTÉNT A SPORTBAN 2006-BAN

Városunk sportegyesületeinek versenyzői 2006-ban is több nemzetközi és hazai vetélkedésen értek el figyelemre méltó eredményeket. Köztük van olyan is, amelyet méltán illethetünk „korszakos” jelzővel. Knoch Viktornak a PKSE sportolójának a téli olimpián 26 év után sikerült újra pontot szereznie Magyarországnak. Rajta kívül még számosan végeztek előkelő helyen világ és kontinentális bajnokságokon, kupákon.

XX.TÉLI OLIMPIAI JÁTÉKOK – TORINO

rövidpályás gyorskorcsolyázás

Knoch Viktor 1500 m 2:26.806 ötödik helyezés, PKSE. Edző: Telegdi Attila

VILÁGBAJNOKSÁGOK

atlétika

Lóki Tamásné senior (+70 év) 60 m síkfutás VB ezüst, 200 m síkfutás negyedik hely, Linz (Ausztria). Dunántúli Postás SE

kick-box és más küzdő sportok

Kiss Beatrix (56 kg) thai VB arany, Zadar (Horvátország). PTE PEAC RFC. Vezetőedző: Jorcsák József

Zentai Máté junior (+ 91 kg) low-kick VB bronz, Zadar. PTE PEAC RFC. Vezetőedző: Jorcsák József

Szűts Bálint junior (+ 69 kg) light-co VB bronz, Zadar. Kratosz SE. Edző: Bödő Csilla, Bödő László

ökölvívás

Kovács Mária (86 kg) VB ezüst, Újdelhi, PVSK. Edző: Gál László

Szuknai Zsuzsanna (57 kg) ötödik helyezett, Újdelhi, PVSK. Edző: Gál László

kajak-kenu

Babella Balázs a K-4 200 m a csapat tagjaként VB ezüst, Szeged. PKKC, Edző: Csaba András

úszás / IPC

Kovács Ervin 50 m hát VB bronz, Durban (Dél-Afrika), Mozgássérültek Lendület SE. Edző: Tari Imre

Sors Tamás 100 pillangó VB bronz, Durban, ANK Úszóklub. Mesteredző: dr. Petrov Anatolij

Baka Dorottya 100 mell hatodik helyezett, Durban, ANK Úszóklub. Mesteredző: dr. Petrov Anatolij

asztalitenisz / IPC

Varga Péter a hatodik helyezett magyar csapat tagja, Montreux (Svájc), Mozgássérültek Lendület SE

EURÓPA BAJNOKSÁGOK

asztalitenisz

Zombori Dávid ifjúsági, egyes EB ezüst, Szarajevó (Bosznia–Hercegovina), PTE PEAC. Edző: Ács Pongrác

atlétika

Bene Barnabás mezei futás U-23 EB arany, San Giorgio su Legnano (Olaszország), Pécsi Futó Klub. Edző: Fogarasi Sándor

kajak-kenu

Babella Balázs K-4 200 m a csapat tagjaként EB bronz, Racice (Csehország). Pécsi Kajak Kenu Club. Edző: Csaba András

Békés Attila, Békés Nóra, Gábor Katalin sárkányhajó versenyszámban 250 m és 500 m EB arany, Prága, PKKC. Edző: Csaba András

ökölvívás

Kovács Mária (86 kg) EB arany, Varsó (Lengyelország) PVSK. Edző: Gál László
kick-box és más küzdő sportok

Klotz István felnőtt W.P.K.A. low-kick szabályrendszerű profi EB arany, DOZSÓ SE.

Vezetőedző: Heckenberger Iván

Buchberger Petra (52 kg) thai EB arany, Szkopje (Macedónia), PTE PEAC RFC.

Vezetőedző: Jorcsák József

Kiss Gábor (57 kg) low-kick EB bronz, Szkopje. PTE PEAC RFC. Vezetőedző: Jorcsák József

Kiss Gábor (57 kg) full-co EB ötödik, Lisszabon PTE PEAC RFC. Vezetőedző: Jorcsák József

szektorlabda

Horváth Imre egyéni, páros és csapat EB arany, PMFC. Edző: Makkai Balázs

tájékozódási futás

Péley Dorottya ifjúsági, váltó EB ezüst, PVSK. Edző: Viniczai Ferenc

vívás

Csobó Dávid junior, párbajtőr csapat tagjaként EB ezüst és egyéni hatodik helyezett,

Poznan (Lengyelország). PTE PEAC. Edző: Dancsházy Nagy Tamás

úszás

Jakabos Zsuzsanna 400 m vegyes EB negyedik, Budapest, ANK Úszóklub. Mesteredző: dr. Petrov Anatolij

Bodor Richárd a 4x100 m vegyesváltó tagjaként EB ötödik, Budapest, USK TÁSI. Edző: Sántics Béla

lövészet

Csonka Zsófia légszisztoly 40 EB ötödik helyezett csapat tagja, Moszkva, PVLK. Edző:

Herbai János

triathlon

Nógrádi Tamás U-23 EB hatodik, Fiume (Horvátország), PTK. Edző: Nemes Csaba

strandkézilabda

Császár Ferenc, Ocsovai Zsolt az EB második helyezett csapat tagjai, Cuxhaven (Németország), PKK. Szövetségi kapitány: Kakas János

FŐISKOLAI VILÁGBAJNOKSÁGOK

tájékozódási futás

Domján Zsuzsa, Kelemen Bernadett a váltó csapat tagjaként ötödik helyezett, Japán, PVSK. Edző: Viniczai Ferenc, Kelemen János

VILÁGKUPÁK

aerobik

Ambrus Szimonetta, Kovács Ramóna, Szarvas Eszter UP II. junior kategória, trió, második helyezett, Clermont-Ferrand (Franciaország), Forma Fitt SE

kick-box és más küzdő sportok

Szűts Bálint junior (+ 69 kg) light-co első helyezett és semi-co második helyezett, Szeged

Brunner Boglárka junior (+ 65 kg) full-co második helyezett, Szeged

Mindkettő Kratosz SE. Edző: Bödő Csilla, Bödő László

Buchberger Petra (52 kg) thai-bokszt első helyezett, Szeged

Woger Barnabás fiú (50 kg) light-co első helyezett, Szeged

Kiss Gábor (60 kg) low-kick második helyezett, Szeged

Tóth Tünde (56 kg) low-kick második helyezett, Szeged
Jorcsák József aerokickboxing és aeroboxing step paddal egyéni harmadik helyezett, Szeged
Jorcsák Vivien junior aerokickboxing egyéni harmadik helyezett, Szeged
Ari András kadett II. (37 kg) light-co egyéni harmadik helyezett, Szeged
 Valamennyi PTE PEAC RFC. Vezetőedző: Jorcsák József

EURÓPA-KUPÁK

ökölvívás

Kovács Mária (86 kg) első helyezett, Porto Torres (Olaszország), PVSK. Edző: Gál László
karate

Baán Dániel junior kumite és **Schatzinger Anita** junior kumite első, junior kata harmadik helyezett, **György Domonkos** junior kata és **Harka Norbert** junior kumite második, **Matesz Krisztián** junior kumite harmadik helyezett. Valamennyi Pécs Harmónia Szabadidő és Sportegyesület.

Radev Gergő junior kata második, **Szamos Tamás** junior kata és kumite második, **Balla Dániel** kumite harmadik, **Fáth Rita** kumite, **Galicz Kamilla** kumite, **Radev Jácint** kata harmadik helyezett.

Valamennyi Együtt a Gyerekekkel Szabadidő Egyesület. Edző: Morvay-Sey Kata
taekwondo

Kiss Beatrix junior küzdelem első helyezett, Sasok SE

EURÓPA-UNIÓS BAJNOKSÁGOK

ökölvívás

Kovács Mária (86 kg) első helyezett, Porto Torres (Olaszország) PVSK. Edző: Gál László
súlyemelés

Kovács István (105 kg) 316 kg, harmadik helyezett, Bischofshofen (Ausztria) PSE. Edző: Viczay Alajos

GIMNÁZIUMI VILÁGJÁTEKOK

úszás

Balog Gábor serdülő 200 m hát első, 100 m hát negyedik helyezett. Athen (Görögország)
 Edző: Petrov Árpád

TOVÁBBI KIEMELKEDŐ EREDMÉNYEK

aerobik

Tyeklár Richárd, **Szatinek Martina** felnőtt páros sportaerobik országos bajnok.

Pancsó Gergely junior serdülő UP II. kategória sportaerobik egyéni országos bajnok, valamint DO bajnok, Magyar Kupa első helyezett, továbbá

Magyar Csengével együtt párosban országos bajnok és Magyar Kupa első helyezett, Forma Fitt SE. Edző: Katus Tamás, Réfi Eszter, Szilvás Angéla

atlétika

A szakágban három egyesület 33 országos bajnoki címet mondhat magáénak.

Legeredményesebben a Pécsi Futó Klub versenyzői szerepeltek.

Bene Barnabás kilenc számban nyert bajnokságot: a fedettpályás OB-n 1500 m-en, 3000 m síkfutásban, mezei futó OB-n 6 km-en egyéniben, csapatban, valamint 12 km-en egyéniben, a szabadtéri pályabajnokságokon 10 000, 5000 és 1500 m-en valamint a félmaratoni bajnokságon, az U-23-as korcsoportban 5000 m, 10 000 m és félmaratoni távon.

Tóth László kilencszer győzött: A juniorok között a fedettpályás OB-n 3000 m-en, a mezei futó OB-n 7,5 km egyéniben és csapatban, a szabadtéri pályabajnokságon 10 000 m-en, 5000 m-en, 3000 m-en, valamint 2000 m-es akadályfutásban, a kismaratoni OB-n egyéniben és csapatban.

Ott Balázs négyszeres bajnok: a felnőttek között mezei futás 6 km csapat, szabadtéri pályabajnokság 3000 m akadály, az U-23-asok között szabadtéri pályabajnokságon 1500 m és 3000 m akadály.

Sántavy Zoltán, Schubert Péter két-két csapatbajnoki címe: mezei futó OB junior 7,5 km, kismaraton OB junior 20 km

Éder Patrik a felnőttek között a mezei futó OB-n a 6 km-s verseny során, **Horzsa Krisztina, Jaksa Kata, Jánosi Erika** és **Récsei Petra** az ifjúságiak 10 km-es kismarathoni bajnokságán szerzett első helyet. Edző: Fogarasi Sándor

A PVSK serdülő és a junior országos bajnoka: **Dörnyei Dorottya** serdülő hatpróba, **Hoffmann Péter** 300 m és 400 m síkfutás, **Hódosi Máté** serdülő magasugrás, **Mészáros Kitty** junior távolugrás, DO magasugrás, **Ulbert Réka** junior magasugrás. Edző: Ferenczi Imre, Gáspár Gábor

A Pécs-Kelet versenyzője **Berghammer Zsolt** Szőke Tamás felkészítésével nyolcpróbában szerzett bajnokságot a serdülők között.

Czuth Réka az Utánpótlás Sport Klub (USK) TÁSI-ból a gyermekkorúak között a 60 m-es síkfutásban bizonyult országosan a legjobbnak. Edző: Béliné Fekete Viktória

biliárd

Ifj. Földes Vilmos a „9”-es pool biliárd játék magyar bajnoka, Fordan Biliárd Club. Edző: Földes Vilmos

dzsudó

Bodó Bernadett (+ 70 kg) és **Kardos Gergely** (+ 90 kg) megnyerte az ifjúsági EB válogató versenyt.

További első helyezések az országos bajnokságokon: **Kardos Gergely** (+ 90 kg) ifjúsági és junior korcsoportban, **Kersics Dávid** (81 kg) junior, **Vörös Dorián** (45 kg) serdülő „A”.

A diákolimpián tizenötször állhattak a győzelmi dobogó legfelső fokára: **Bodnár Ferenc** (90 kg), **Bojás Richárd** (73 kg), **Éitető Nikoletta** (57 kg), **Gömöri Péter** (100 kg), **Horváth Adrián** (55 kg), **Kardos Gergely** (+ 90 kg), **Kárpáti Gábor** (48 kg), **Kulcsár Gábor** (+ 81 kg), **Máté Julianna** (+ 63 kg), **Pupos Gina** (48 kg), **Tóth Dániel** (60 kg), **Vas Bálint** (81 kg), **Vass Tamás** (66 kg), **Vörös Dorián** (45 kg). Valamennyi a PVSK versenyzője. Edző: Kersics Antal, Romváry Attila

A Magyar Köztársaság Kupa küzdelmei során a serdülő „A” korcsoportú **Újházi Patrik** (+ 81 kg) szerzett első helyezést, Dozsó SE. Edző: Buczó Zoltán

gyorskorcsolya

A rövidpályás szakágban junior magyar bajnok **Burján Csaba** és **Takács Annamária**, **Rigó Judit** és **Sziget Fanni** DO bajnok, valamennyi a PKSE versenyzője. Edző: Telegdi Attila, Rigó Roland

kajak-kenu

Fejér Tamás K2-500 m-en a Duna-régió DO bajnoka, USK TÁSI. Edző: Csaba András

karate

Baán Dániel a Magyar Shotokan Karate Szövetség által rendezett OB-n kumite ágban első, Harmónia Szabadidő és Sport Egyesület

kerékpár

A sok évtizedes pécsi hagyományokat folytatva a szakágot igen eredményesen képviselték a helyi egyesületek. Összességében 33 bajnokságot szereztek.

Ábrok Norbert 1000 m állórajtos időfutam, **Ivanics Gergely** 30 körös scratch, **Ábrok Norbert, Berkesi András, Ivanics Gergely** olimpiai sprint időfutam csapatverseny, **Berkesi András** 72 körös 12 részhajrás pontverseny, **Hegyvári Adrián** 4000 m állórajtos üldöző időfutam, **Árvai Attila, Hegyvári Adrián, Légrádi Péter, Varjas István** 4000 m állórajtos csapatverseny, **Berkesi András, Ivanics Gergely** párosbajnokság, **Berkesi András,**

Csomor Zoltán, Légrádi Péter hármas csapatverseny, **Ábrok Norbert, Árvai Attila, Ivanics Gergely** kritérium csapatverseny, **Ivanics Gergely** kritérium egyéni verseny. Valamennyi a Cornix Team versenyzője. Edző: Sandro Lerici

Modrovics Mónika L3 egyéni időfutam, mezőnyverseny, egyéni összetett, **Kruller László** F3 egyéni időfutam, mezőnyverseny, egyéni összetett, **Dancsecs Brigitta** L4 mezőnyverseny, egyéni összetett, **Bíró Olivér, Dani Jonatán, Kruller László, Scherk Krisztián, Modrovics Mónika, Világos Dorina** F3-L3 iskolai csapatverseny, Valamennyien a Csokonai Vitéz Mihály Általános és Szakiskola tanulói. Edző: Márcz Péter

Andrási Mercédesz L4 egyéni időfutam, Kodály Zoltán Gimnázium
Bíró Olivér, Dani Jonathán, Hartmann József U-15 pálya OB, olasz csapatverseny,
Bíró Olivér, Dani Jonathán, Hartmann József, Scherk Krisztián U-15 pálya OB üldöző csapatverseny, **Hartmann József** U-15 pálya OB sprint, **Scherk Krisztián** pálya OB egyéni üldöző, 500 m állórajt, spint és időfutam OB, valamint kritérium OB, **Rigó Judit** WU-17 pálya OB egyéni üldöző, 500 m állórajt, sprint, valamint hosszútávú OB. Valamennyi a Pécsi Junior Kerékpár Egyesület versenyzője. Edző: Hirth István, Rigó Roland.
Brozovác László, Erb Zsolt, Vargha Tamás hármas csapat időfutam OB. Fit-Boys SE. Edző: Hirth István

kempo

Böröcz Balázs földharc, önvédelem, **Gödrei Krisztián** önvédelem, **Jász Anna** formagyakorlat, **Kovács Orsolya** formagyakorlat és 3 pontos küzdelem, **Stolmár Eszter** formagyakorlat. Valamennyien a ZBKK ifjúsági és junior magyar bajnokság első helyezettei.
Budai Richárd formagyakorlat, **Csikós András** gyo, **Csikós Klára, Lujza** szinkron formagyakorlat és földharc, **Gödrei Balázs** önvédelem és 3 pontos küzdelem, **Kolter Marcell** földharc, **Köcsky Boglárka** formagyakorlat, **Peták Boldizsár** földharc, **Peták Timót** gyo, **Péterfia Enikő** formagyakorlat és földharc, **Pozsárkó András** földharc, **Szörös Zsuzsanna** szinkron formagyakorlat. Valamennyien a ZBKK gyermekbajnokság győztesei. (A gyo a Zen Bu-Kan-Kempo egyik szakága.)

Bajaczn Péter viadal „A” full-co, **Kovács Orsolya** szinkron formagyakorlat, **Novotny Bence** formagyakorlat, **Stolmár Eszter** szinkron formagyakorlat. Valamennyien a ZBKK felnőtt magyar bajnokok. Valamennyien a Baranya Kempo Harcművészeti SE versenyzői. Edző: Bajaczn Péter

kick-box és más küzdősportok

A DOZSÓ SE országos bajnokai az orientál szabályrendszerben:

Csonka Imre junior 64 kg, **Dukai Tamás** (54 kg) thaibox, **Eppel Róbert** serdülő (35 kg), **Kecskés Balázs** (82 kg), **Kis Varga Bettina** (60 kg), **Klotz István** (72,5 kg) low-kick, **Sátorhegyi Kata** (60 kg) low-kick, **Tóth Zoltán** (88,5 kg). Vezetőedző Heckenberger Iván, edző: Dékány Roland, Dukai Tamás, Galambos Béla Tibor, Petrovics André, Piócza Mihály, Varga Jenő.

Csonka, Eppel, Kecskés, Kiss valamennyien az orientál szabályrendszerben versenyeztek, amelyben külön más elnevezést nem használnak.

A KRATOSZ SE-ből bajnoki címet szereztek: **Brunner Boglárka** junior (+ 65 kg) semi-co, DO, **Burján Zsófia** junior (-65 kg) low-kick OB, **Szűts Bálint** junior (+ 69 kg) light-co és semi-co OB, valamint semi-co DO, Edző: Bödő Csilla, Bödő László

A PTE PEAC RFC versenyzői közül országos bajnokok: **Berényi Tamás, Filip Goran, Hahl Zsolt, Molnár Zoltán, Vulics József** shaolin sanda full, **Buhberger Petra** (52 kg) thai és low-kick és thai II. osztályú OB, **Karácsony László** (71 kg) másodosztályú low-kick és (63,5 kg) OB, **Kiss Balázs** (+ 91 kg) thai, **Kiss Beatrix** junior (56 kg) low-kick és thai, **Zentai Máté** junior (+ 91 kg) thai.

kézilabda

Az NB I Nyugati csoportban első helyen végzett csapat tagjai: **Abonyi Gabriella, Czirják Bettina, Güldner Erna, Hadobás Krisztina, Horváth Katinka, Horváth Virginia, Horváth Vivien, Illés Kata, Kertész Csilla, Kovács Erzsébet, Kovács Mónika, Radocsai Beáta, Tóth Boglárka, Ugor Emese, Ulrich Dóra, Varga Virág.** Edző: Tóth András

Az USK TÁSI leánycsapatai közül az 1991-es születésű serdülő lányok az Adidas országos bajnokságon első helyen végeztek. A csapat tagjai: **Barics Zsanett, Bogyai Ivett, Füzési Rita, Gulya Krisztina, Horváth Bianka, Horváth Petra, Hunyadi Andrea, Németh Dalma, Stier Petra, Tóth Alexandra, Vágner Fanni, Vajda Zsófia, Víg Vivien.** Edző: Harmat Tamás

kosárlabda

A MiZo–Pécs felnőtt női kosárlabda csapat a 2005/2006-os évben a bajnokságban a tizedik, a Magyar Kupa küzdelmei során a kilencedik alkalommal végzett az első helyen, az Euroligában pedig a legjobb nyolc közé jutott. **Albena Branzova, Bujdosó Nóra, Amra Dapo, Fegyverneky Zsófia, Fürtös Kata, Alini Campos Geisa, Iványi Dalma, Ivkoviczné Béres Tímea, Pollyanna Johns, Vickie Johnson, Jekaterina Lisina, Semsei Barbara, Vajda Anna.** A csapat vezetőedzője: Rátgéber László, edzője: Fúzy Ákos, fizioterapeuta: Lukács Béla, ügyvezető: Rózsa Gábor

A PVSK U20-as (young gárda) bajnoki aranyéremmel zárta a szezont. **Fehér Csaba, Fekete Szabolcs, Hosszú Gergely, Kaltenecker András, Karagity Csaba, Kis Bendegúz, Kiss Gergely, Klier Zsolt, Mitterstiller András, Pólya György, Tóth Norbert.** Edző: Halmi Gábor, Völgyi Péter

A PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium csapata a DO F6-s korcsoport bajnoka: **Boros Péter, Bosnyák Tamás, Havasi Zoltán, Hollós Dániel, Kis Bendegúz, Klier Zsolt, Onhausz Péter, Pólya György, Szombathelyi Viktor, Tóth Máté.** Edző: Zalay Zoltán, testnevelő: ifj. Gáspár Gábor.

labdarúgás

Az országos utánpótlás bajnokság Nyugati csoport első helyét szerezte meg az USK TÁSI U-12-es fiúcsapata: **Bartal Bence, Baumann Bálint, Berta Gergő, Bokor Zoltán, Czifra Viktor, Domokos Szabolcs, Hesz Ádám, Keller Zsolt, Klupp Gyula, Liszácz Tamás, Luczek Gergő, Molvay Gábor, Nagy Erik, Orlovics Márk, Pap Kristóf, Sági Miklós, Sáfárik Patrik, Schneider Bálint, Sella Dániel, Szabó Péter, Szentés Krisztián, Szívós Alexander, Tóth Áron.** Edző: Kólya Zoltán

lovassport

Tihanyi Laura a Janus Pannonius Gimnázium tanulója Espericon nevű lován a juniorok között díjugratásban csapattagként első, egyéniben második helyezett.

modellezés

A körpályás OB-n a team-racing kategóriában **Mohai István** és **Szvacsek László**, a rádióirányítású vitorlás-hajók szakágban az ifjúságiak között az összetettben **Ifj. Csóka László** nyert. Valamennyien a Pécsi Ércbányász Modellező Klub sportolói.

ökölvívás

Tizenkét országos elsőség fűződik a PVSK versenyzőinek nevéhez:

Kovács Mária felnőtt OB (86 kg), **Szuknai Zsuzsa** felnőtt OB (57 kg), **Lakatos Krisztián** junior és felnőtt OB (51 kg).

Kanalas Róbert serdülő és kadett OB, valamint DO, **Kanalas Dávid** serdülő OB és DO, **Szegedi Ferenc** serdülő OB és DO, **Sztojka Kálmán** serdülő OB. Edző: Galambos Béla Tibor, Gál László

öttusa

Herendi Csaba a PVSK versenyzője a serdülő OB lövészszámában első. Edző: Káldi Anna

ritmikus gimnasztika

DO bajnokok a 0/A korosztályban az Anikó Utcai Óvoda: **Dencz Sára, Kovács Orsolya, Rozán Adrienn, Tarlósi Barbara**, 1/A PTE Deák Ferenc Gyakorló Iskola: **Béres Anett, Szabó Fradika, Szalai Hanna, Szécsényi Blanka**, 4/A PTE Deák Ferenc Gyakorló Iskola: **Dránovits Judit, Gyugyi Fatime, Pacskó Dóra, Teszlák Gabriella**. Edző: Balla Anett, dr. Balogh Orsolya, Benczes Gáborné

sportlövészet

A Pécsi Lövészklub versenyzői a szakág országos bajnokságán és DO döntőjén tizenegyet elsőséget szereztek.

Egyéni győztesek: **Csonka Zsófia** sportpisztoly 30+30, **Herr Krisztián** junior légpisztoly 60, **Karmacsi Ildikó** junior és ifjúsági kisöbű sportpuska 60, zártírányzékű légpuska 40, **Dr. Rác Ilona** nyíltírányzékű légpuska 20,

Csapatban győztesek: **Januschek Klaudia, Mozsgai Dominika, Nyári Kata** serdülő, zártírányzékű légpuska 40, **Dezső Dániel, Herendi Csaba, Máyer Kristóf** serdülő, légpisztoly 40, **Januschek Kalaudia, Karmacsi Ildikó, Prtezl Éva** ifjúsági, zártírányzékű légpuska 40, **Horváth Tímea, Karmacsi Ildikó, Pretzl Éva** junior, zártírányzékű légpuska 40, **Herrné Kiss Éva, dr. Rác Ilona, Káldi Anna** felnőtt, nyíltírányzékű légpuska 20, **Péter József, dr. Török Zoltán, dr. Varga József** szenior (+60) sportpisztoly 20, és központi gyújtású pisztoly 20. Edző: Herbai János, Herr László, Herrné Kiss Éva, Káldi Anna, Pető Andrea

sporttánc

A **Bagoly Ivett, Héra Krisztina, Király Eszter, Majorlaki Lívია, Matán Szilvia, Troszt Anett** összeállítású „Csa-Jók” csapat az akrobatikus rock'n roll felnőtt kisformáció kategória győztese, Pécsi Fordan Rock'n'Roll Sportegyesület. Edző: Papp Viktor, Majorlaki Ágnes

súlyemelés

Öt bajnoki cím fűződik a Pécsi Súlyemelő Egyesület versenyzőinek nevéhez:

Fehér Márton egyetemi és főiskolai OB, **Kozma László, Kozma Dávid** kölyök korcsoport OB és DO. Edző: Viczay Alajos

szektorlabda

Horváth Imre a PMFC játékos a párban **Magyar Antallal** – aki más egyesület tagja – országos bajnoki címet szerzett.

taekwondo

Az Arany Tigris Harcművészeti és Kulturális SE felnőtt korú sportolói közül **Holcz Tibor** és **Horváth Zsófia** kétszeres, **Árgyelán-Vernes Judit** egyszeres magyar bajnok, a gyermekkorúak közül **Fink Máté, Joó Sándor, Nemes Csaba** országos, **Bödör Máté** pedig DO bajnok.

A Sasok Sportegyesületből **Kiss Beatrix** a küzdelem kategóriában nyert országos bajnokságot.

tájékozódási futás

Tizenöt bajnoksággal igen eredményes évet zártak az USK TÁSI / PVSK valamint a Pécsi Vörös Meteor versenyzői.

Baumholczer Máté, Kovács Filomena 14 évesek nappali, **Kovács Róbert** junior OB hosszútáv éjszakai, középtáv nappali DO, **Lajos Luca, Péley Dorottya, Szomor Beatrix** váltó DO, **Baumholczer Máté, Kovács Róbert, Nagy Attila** váltó DO, **Baumholczer Máté, Nagy Attila, Péley Domonkos** váltó OB, **Kovács Filomena, Lajos Luca, Szomor Beatrix** csapat OB, **Domján Zsuzsanna, Kelemen Bernadett, Viniczainé Kovács Ildikó** felnőtt váltó OB, **Baumholczer Máté, Kovács Róbert, Péley Domonkos, Turcsán Gábor, Vonyó Péter** felnőtt egyesületi váltó OB, **Domján Zsuzsa, Péley Dorottya, Viniczainé Kovács Ildikó** felnőtt csapat OB. Edző: Kelemen János, Viniczai Ferenc N50 korcsoportban a Pécsi Vörös Meteor sportolója, **Mező Éva** országos bajnok.

tenisz

Négy bajnokságot szereztek a pécsi teniszezők: a 16 évesek között **Bíró Laura Zsófia** egyéni és a páros versenyszámban, Pécs Városi Tenisz Club. Edző: Sáros Zoltán. A 14 éveseknél **Kovács Milán** egyéniben és párosban. Pécs 2000 Tenisz Club. Edző: Koncz Zsolt

triathlon

Nógrádi Balázs, a Pécsi Triathlon Klub versenyzője három bajnoki címet szerzett a triathlon, aquatlon és duatlon versenyszámban.

További bajnokok: **Molnár András** triathlon, **Molnár Krisztina** aquatlon sprint OB. Edző: Nemes Csaba

úszás

Negyvenhat versenyszámban van pécsi bajnok.

Az ANK Úszóklub sportolói közül

Jakabos Zsuzsanna 200 m és 400 m vegyesúszás

Balogh Gábor serdülő 50 m, 100 m, 200 m hát, valamint ifjúsági 200 m hát

Szűcs Bence serdülő 100 m és 200 m mell

Tejes Péter serdülő 50 m mell

Sors Tamás (parasportoló) 50 m, 100 m, 400 m gyors, 100 m pillangó, 200 m vegyes, valamint rövidpályán 100 m gyors, 100 m pillangó, 200 m vegyes

Baka Dorottya (parasportoló) 50 m és 100 m gyors, 100 m mell, 100 m hát, 400 m gyors

Kovács Ádám (parasportoló) 100 m gyors, 100 m mell, 200 m vegyes, 400 m gyors, valamint rövidpályán 50 m gyors, 50 m mell, 100 m mell

Tarjányi Judit (parasportoló) 50 m és 100 m gyors, 100 m mell, 100 m hát, 200 m vegyes, rövidpályán 100 m mell, 200 m vegyes

Edző: dr. Petrov Anatolij, Petrov Árpád, Petrov Iván, Tantos Balázs

Az USK TÁSI versenyzői közül

Bodor Richárd 50 m mell OB

Biczó Bence 50 m pillangó, 100 m gyors DO, **Keidl Péter** 50 pillangó DO

Edző: Sántics Béla

A Mozgássérültek Lendület Sportegyesületéből

Kovács Ervin 50 m hát

Meilinger Csaba 50 m gyors, 100 m hát, mell, pillangó, 200 m vegyes. Edző: Tari Imre

vívás

A PTE PEAC vívói Dancsházy Nagy Tamás edző felkészítő munkájával két csapat és egy egyéni bajnokságot szereztek.

Csobó Dávid junior párbajtőr egyéniben

Bogdán Gábor, **Csobó Dávid**, **Danka Sándor**, **Hoffbauer Márk**, **Peterdi András** csapat.

Berta Dániel, **Deák Gábor**, **Miklós Kristóf**, **Tóth Benedek**, **Vidákovich Olivér** gyermek párbajtőröző csapat

A sportági szakszövetségek döntése alapján a 2006-os év legjobbjai:

Horváth Imre – szektorlabda

Ivanics Gergely (Bodrogi Lászlóval megosztva) – kerékpár

Iványi Dalma – kosárlabda

Knoch Viktor – rövidpályás gyorskorcsolya

Kovács Mária – ökölvívás

Rátgéber László – kosárlabda edző

EGYÉNI ELŐFIZETŐK

dr. Ács Zoltán * dr. Ádám Antal * dr. Andrásfalvy Bertalan (Hosszúhetény) * dr. Antal Borbála * Arató Csaba (Budapest) * Auer Gábor * Auth Ferenc (Budapest) * Balatonyi Jenő * dr. Balatonyi Zoltán * Bánfai Antal * dr. Bánhegyi Mihály * Komoróczy Ildikó * Baranyai Pál * dr. Barcza Tiborné (Budapest) * Baronek Jenő * dr. Barri Istvánné * dr. Benyovszky Imréné * vitéz Berkovits Tivadar (Baden-Baden) * Betlehem István * Betlehem László * dr. Bíró József * dr. Blasszauer Róbert * Boda Miklós * Bóday Barna * Bóday Miklós * Bóday Zoltán * Borbáth Sándor (Győr) * Boros László * dr. Borsay Péter * dr. Bödő László * Budai Jánosné * dr. Búzás Tibor * dr. Csaba Tamásné * Csánk Jenőné * Csizi Péter * dr. Csullag József (Bonyhád) * dr. Csullag Zsolt (Bonyhád) * Darida Miklós * dr. Deli József & Szegvári Csilla * Dénesi Ödön * Derényi László (Vác) * Dévényi Sándor * dr. Dobay Péter * Dobó Rudolf * Dolgos Sándor * dr. Éberling László * Éri István (Budapest) * Fancsaly Éva * Fekete László * Filákovity István * Fitos Gábor * dr. Flerkóné dr. Bárdos Vera * Frankovics György * Gábor Olivér * Gál Éva & Márfi Attila * Gálhidy Éva * Gálos Éva * Gállos Orsolya (Pécsvárad) * Garadnay Balázs * dr. Gáspár Gabriella * dr. Gáspár László (Budapest) * Gasz Zoltán * dr. Gazda Ferenc * Gergely Tibor * Getto József * Glock Imréné * Golob Ferenc * dr. Gundrum Károly * Hágen József * dr. Hajnal László * dr. Hajzer Lajos * dr. Halda Tamás * Hármory László * Haraszti Ágnes * dr. Hartai István * dr. Havasi János * Hencze Tamás & dr. Király Magdolna (Budapest) * Hevesi András (Budaörs) * Hideg József * Hoffmann Judit (Kozármisleny) * Homola Viktor (Budapest) * Hopp-Halász Károly (Paks) * Hormay Mihály * dr. Horn János (Budapest) * dr. Horváth Attiláné dr. Nagy Éva * Horváth Béla (Budapest) * Horváth József * dr. Hudvágner Sándor * Horváthné Buchert Eszter (Abaliget) * Huba József * Huszár Zsuzsanna * Ijjász István * Ilcsik János (Mohács) * dr. Illei György & dr. Donhoffer Ágnes * István László * Ivasivka Máttyás * dr. Jandó Péter * dr. Jéki László (Budapest) * Jerney Miklós & Borsy Márta * Jeszták Lajos * dr. Jobst Kázmér * Jurdik Lászlóné (Kozármisleny) * dr. Kádár Géza * dr. Kádár Géza (Szombathely) * Kamarás Júlia * Kanizsai István * Karancsi Illus * dr. Kellermayer Miklósné * Kerekes Imre * Kis Jánosné * Kismányoky Károly * dr. Kiss Iván (Essen) * dr. Kocsis Béla * Kolat Irén * Kollár Levente * Koltai Erika * dr. Korinek László * Kovács Attila * Kovács Imre * Kovács Szabó János * Kőszegi Gáborné * Kraft János * dr. Krassó Sándor * dr. Krommer Károly * Kulcsár László * Kungl János * Laczhegyi Béla * Lakatosné Novotny Sarolta * László Károly (Basel) * dr. Lehmann Antal * dr. Lénárd László * Lengvári István * Lengvárszky Attila * Lenkovics László * dr. Létei György * Lischka Györgyné * Lovász Lázár * dr. Madas Éva (Székesfehérvár) * Madas Katalin * Mádl Ferencné (Budapest) * Magyarlaki Józsefné dr. * Markó Imre * Marks Levente * Marsai Ágnes (Hosszúhetény) * Mateisz Lénárd * Matkovits Eleonóra * Mátrai Miklós * dr. Méhes Károly * dr. Meláth Ferenc * Mendly Lajos * Mendöl Zsuzsanna * dr. T. Mérey Klára * Mihályi István * Millei Ilona * Molnár G. Judit * dr. Mózsai Szabolcs (Budapest) * Müller Lajos (Palkonya) * dr. Nagy Gábor * dr. Nagy Imre * Nagy Sándorné * Nagy Zoltánné (Kövágószőlős) * Nagyné Légrádi Szabina (Baja) * Németh Norbert (Csányoszró) * Norgauer Mária * Nürnbergi Géza * dr. Olasz István * Onhausz Miklós * Paksi Sándor * Palágyi Gergely * Pálffy Attila * Papp Béla (Hird) * dr. Pásztoryné Kovács Julianna * dr. Páva István * dr. Páva Zsolt * dr. Pesti János * Peták Péter * Pete József * Petrusz-Kerner Mária (USA) * dr. Pilkhoffer Mónika * Pusztafalvi Gábor * dr. Rác Gábor * Radó Péterné (Budapest) * dr. Rákóczy István * dr. Rákosyné dr. Vass Klára * Ramoccai Istvánné (Budapest) * Rayman János * Rétfalvi Sándor * dr. Roisz Andrásné * Roma Enrico (Budapest) * dr. Román Lászlóné * Rónaki László * Rónaky Edit * Rozs András * Rusznyákné Gaszt Felícia * Sándorné Gacsályi Irma * dr. Sarlós Tamás * Schmelzer Józsefné * Sebők Ferenc * Selmecci László * Sey Gábor * Siptár András * Sivák Henrik * Soó László * dr. Sólyom László (Budapest) * Stenczer Béla * dr. Süle Tamás * Szabados György * Szabó Dorka (Pogány) * Szabó Klára Gabriella (Budapest) * dr. Szabó László Gy. (2) * Szabóné König Éva * Szalay Lajos * Szarka Zsolt * dr. Szebényi Imre (Budapest) * Szeifert Judit * dr. Szelestey Judit * Szieberth Józsefné (Balatonföldvár) * Szieberth Judit * Szirtes Béla * Szluka Balázs * Tamási Balázs * dr. Tamási Károlyné * dr. Tamásy István (Leányfalu) * Tasnádi Péter * Tavasz Marianna * Tegzes Ferenc * Temesi Endre Miklós * Tirkala Ferenc * dr. Tóbiás János * dr. Tóth Gyula * dr. Tóth József * G. Tóth Károly * Tóth Mihályné * Tüskés Tibor * Ursprung János * Úz György * dr. Varga Csaba (Budapest) * dr. Varga Gyula * dr. Varga Levente * Vass István * Végh Tibor * Vértes László (Budapest) * Visy Zoltán (Budapest) * Vókó János * Wenczel Csilla * Werner Imre * Wolosz Vera * Zalay Buda * Dezsőné Zemplényi Vera * Zengővári Mária (Budapest) * dr. Zoltai Ákosné * dr. Zsigmond Endréné (Szombathely) * dr. Zsolt Njura (Gárdony)

INTÉZMÉNYEK

Apáczai Nevelési Központ * Baranya Megyei Bíróság * Belvárosi Általános Iskola * A Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma (2) * Csorba Győző Megyei Könyvtár (2) * Déri Múzeum (Debrecen) * Érc- és Ásványbányászati Múzeum (Rudabánya) * FVM Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet * Hétfő pr. és reklámügynökség * Jókai Mór Általános Iskola * Nevelők Háza Egyesület * MárkusZínház * Pécs–Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara (40) * Pécs/Sopianae Örökség Kht. * Pécs Város Oktatási Bizottsága (38) * Pécsi Gyermekegkötő * Pécsi Távfitő Kft. * Pécsi Testnevelési Általános Iskola és Középsiskola, Sportiskola * Pollack Mihály Műszaki Szakközépsiskola * PTE Egyetemi Könyvtár * PTE Egyetemi Levéltár * PTE Rektori Hivatal (2) * PTE BTK-TTK Könyvtár * PTE Pollack Mihály Műszaki Főiskola Könyvtára * PTE Társadalomtudományi Szakkönyvtár * Radnóti Miklós Közgazdasági Szakközépsiskola * Várostarténeti Múzeum